GRAMÁTICA

Y APOLOGÍA

DE LA

LLENGUA CATHALANA

PER LO

D. JOSEPH PAU BALLOT Y TORRES,
prebere, catedrátich de retórica y poesía del collegi de St. Jaume y N. Senyora de Cordéllas, y despres del episcopal de la ciutat de Barcelona, &c.

BARCELONA

En la estampa de Joan Francisco Piferrer, impressór del Rey, y se ven en sa Botiga, administrada per Joan Sellent.

Criat en la patria, quès diu Cathalanya,
No vol aquest llibre mudar son llenguatge.

Deixemli, doncbs, tot temps sa propria figura,
Veurán una dama de tanta bellesa,
Que sols en mirarli lo gest y pintura
Tindrán, si la deixan, gran pena y tristura:
Y après en cobrarla descans y riquesa.

A LA REAL JUNTA

DE GOBIERNO DEL COMERCIO

DE

CATHALUÑA.

MUY ILUSTRE SEÑOR.

La mayor parte de los naturales de esta provincia han deseado en todo tiempo una gramática impresa de la lengua cathalana; y casi todos los extrangeros, que llegan á esta capital por razon de su comercio, la encuentran tambien á ménos, para perfeccionarse en la lengua, y poder

A LA REAL JUNTA

DE GOBERN DEL COMERS

DE

CATHALUNYA.

MOLT ILLUSTRE SENYOR.

La major part dels naturals de esta provincia han desitját en tot temps una gramática impresa de la llengua cathalana; y casi tots los estrangers, que per rahó del seu comers venen á esta capital, la troban també á ménos, pera perfeccionarse en la llengua, y poder comerciar en lo interior del principat,

comerciar en el interior del principado, cuya falta no experimentan en otros países igualmente civilizados. Queriendo yo ocurrir á este inconveniente y dar cumplimiento á tan grandes deseos, he ordenado esta, que es la primera que sale á luz de dicha lengua; por lo que si tiene en sí algun defecto es escusable; pues, no he podido valerme de las ideas de otra.

Temiendo esta nueva gramática la crítica mordáz y severa, por su natural propension, si me es lícito el decirlo, se me va de las manos á V. S., como á su centro, para que la patrocine. Ya, pues, no soy

qual falta no experimentan en altres paíssos igualment civilisats. Volent jo ocorrer á est inconvenient y satisfer tan grans desitgs, he ordenat esta, que es la primera, que ix á llum de dita llengua; per lo que si tè en sí algun defecte es escusable; puix, no he pogut valerme de las ideas de altra.

Tement esta nova gramática la crítica mordás y severa, per sa natural propensió, si me es licit dirho, se me escapa de las mans, y sen va, com á son centro, á V. S., pera que la patrocine. Ja, donchs, no sò arbitre en la elecció de Mecenas; sols me toca suplicar á V. S. se digne ampararla y protegirla.

árbitro en la eleccion de Mecenas; solo me toca ahora suplicar á V. S. se digne ampararla y protegerla.

No dudo, que siendo esta Real Junta, la que por tantos medios procura la exâltacion, la prosperidad, la gloria y el esplendor de las artes é industria en esta provincia, y no piensa, sino como podrá hacerla felíz y dichosa, protegerá tambien esta gramática, que pretende exâltar la lengua cathalana y elevarla al mas alto grado de perfeccion.

He procurado vestirla con la decencia, que he podido, y me ha permitido la pobreza de mi ingenio, para que se

No dubto, que essent esta Real Junta, la que per tants medis procura la exâltació, la prosperitat, la gloria y lo esplendor de las arts é industria en esta provincia, y no pensa, sino com podrá ferla felís y ditxosa, protegirá també esta gramática, que preten exâltar la llengua cathalana y elevarla al mes alt grau de perfecció.

Jo he procurat vestirla ab la decencia, que he pogut, y me ha permes la pobresa del meu ingeni, pera que se presente á V. S. ab lo decoro y puresa, que correspon. Espero, que permetrá també V. S., que isca al publich á la sombra del

presente á V. S. con el decoro y pureza, que corresponde. Espero, que permitirá tambien V. S., que salga al público á la sombra del muy honorable é ilustre nombre de la Junta de Gobierno del Comercio de Cathaluña, paraque con este adorno sea mas respetada, y aparezca mas galana y mas hermosa.

Acepte, pues, V. S. apaciblemente esta ruda y tosca produccion mia, como á primera materia, para emplearla ó convertirla en otra mas perfecta; y sepa el universo, que no solo los artistas, los inventores de instrumentos y máquinas, la industria y manu-

molt honorable é illustre nom de la Junta de Gobern del Comers de Cathalunya, pera que ab aquest adorno sia mes respectada, y aparesca mes galana y mes hermosa.

Accepte, donchs, V. S. apaciblement esta ruda y tosca producció mia, com á primera materia, pera emplearla ó convertirla en altra mes perfecta; y sapia lo univers, que no sols los artistas, los inventors de instruments y máquinas, la industria y manufacturas, experimentan lo influxô y favor de V. S., sino que se exten també son poderós estímulo á las lletras y á la llengua nativa.

facturas, experimentan el influxo y favor de V. S., sino que se extiende tambien su poderoso estímulo á las letras y á la lengua nativa.

No me atrevo á decidir el mérito de esta gramática; esto lo determinarán los hombres de mas talento y crítica. Yo solo tengo la honrosa satisfaccion de poder decir de ella: que no hay otra con quien compararla; y que, si merece la superior aprobacion de V. S., sabré, que he acertado conforme la importancia del asunto.

Barcelona 22 *de diciembre de* 1814.

Joseph Pablo Ballot presbítero.

No me atrevesch á decidir lo mérit de esta gramática; axó ho determinarán los homes de mes talent y crítica. Jo sols tinch la honrosa satisfacció de poder dir de ella: que no hi ha ab qui compararla; y que, si mereix la superior aprobació de V. S., sabré, que he acertat conforme la importancia del assumpto.

Barcelona 22 de desembre de 1814.

Joseph Pau Ballot prebere.

GRAMÁTICA

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

PREFACI.

Encara que nostres pares se gloriáren mes de illustrar la patria ab fets y hassanyas que ab escrits, estimant mes obrar com á héroes, que parlar com eloqüents; no obstant no deixáren de enriquir la llengua cathalana ab varietat de paraulas é ingeniosas y agradables frases ó maneras de explicarse, que la fan tan estimable com las demes de Europa. Alguns han pretes desacreditarla, dient: que no es llengua, sino un modo particular de parlar incult y bárbaro, sens gramática é incapas de tenirla. Y açó, per la poca intelligencia que tenen de las veus cathalanas, y perque no saben que consta de totas las parts de que déu constar una llengua.

Es la llengua cathalana no sols propria y verdadera llengua, sino sensilla, clara, pura, enérgica, concisa, numerosa, flúida y natural; y es tan sentenciosa, cortesana y dolça, diu Andreu Bosch y Escolano, que no hi ha llengua que ab mes breus paraulas diga mes alts y millors conceptes, tenint en tot una viva semblansa ab sa mare llatina. Tot lo que se pot molt be conéixer en los escrits cathalans de 1600 fins á 1702. Sia per exêmple lo preámbul del capítol primer del llibre dels drets y tributs de la Generalitat de Cathalunya, que es com segueix.

„ Lo vas de elecció y doctor de las
„ gents sant Pau, en sa epístola pri-
„ mera á Timóteo, tractant sapientís-
„ simament dels mals que provenen
„ de la immoderada codicia é inorde-
„ nat amor de las riquesas, diu, que
„ la codicia es rael de tots los pe-
„ cats: *radix enim omnium malorum est.*

„ Ab lo diner totas las cosas se con-
„ segueixen y li prestan obediencia,
„ com se diu en lo Ecclesiastés: *et pecu-*
„ *niæ obediunt omnia.* Los superbos bus-
„ can los diners, perque ab la jactan-
„ cia de aquells viscan superbament.

„ Los luxûriosos y glotons cumulan „ riquesas , perque vestint delicats y „ preciosos vestits, y menjant cada dia „ espléndidament , pugan viurer ab sas „ carnals delectacions una vida epicú- „ rea y luxûriosa. Los homes rendits y „ cegats de la avaricia no dubtan de „ cométrer en los pobles y ciutats „ furts ocults, y en los camins pú- „ blichs latrocinis. Altres perniciosa- „ ment se ocupan ab gravíssim de- „ triment de la república en fabri- „ car monedas falsas y adulterinas, y „ retallar las verdaderas. Altres (lo que „ es mes detestable) matan á sos pró- „ xîms, pera que pugan gosar de sos „ bens. Del diner naixen los plets in- „ justs, las controversias, las rixâs, los „ enganys y las calumnias. Y final- „ ment ninguna cosa los mortals tan „ atrevidament buscan, axí per bons com „ per mals camins, com lo ferse richs. „ Açó es lo que ab amargas llágrimas „ plorava Jeremías en lo capitol sis y „ vuyt.

„ Diligentment, donchs, es menes- „ ter desraelar la avaricia dels cors dels „ homes, pera arrancar de ells tots los „ pecats, &c." ¿Qué concluirém de est

exêmple? ¿No es esta prosa sensilla, clara, concisa y pura? ¿No tè esta locució tota proprietat, llimpiesa y energía? Callen donchs los verinosos detractors, y confessen: que ab tota elegancia y puresa sabem los cathalans expressar en cathalá nostres afectes.

En quant á la poesía sia per exêmple la seguent décima dels zelos de sant Joseph, quant véu prenyada la Verge sa esposa, y com volgué deixarla, fins que lo ángel li revelá lo misteri:

DÉCIMA.

Un Nu macis, entre humana
De cedro y divina fusta, (*)
Fa que Joseph se disgusta,
Puix no hi pren aixa ni plana:
Traballa, mes no de gana;
Deixarho tot determina;
Pero quant pren la barrina,
Perque no hi pren, pren la serra;
Y l' ángel li diu: No *s'erra*,
Joseph, fusta tan divina.

(*) Per un *Nu macis* se enten la unió hipostática ó Encarnació del Fill de Dèu. Per *entre de cedro y divina fusta* se enten la naturalesa divina y humana.

¿Quí no celebrará lo ingeni, la gala y la bellesa de esta poesía? ¿Qué llengua será tan sublime, que puga ab major proprietat y vivesa expressar la sospita é inquietut de sant Joseph, que la llengua cathalana en la dita décima del celebrat Dr. Vicens García? Sols no compéndrer be la eficacia de las paraulas, pot ser motiu de no admirar esta poesía ni de apreciar una llengua digna de emplearse en tots los assumptos que fan honor á las lletras. Podría citar molts altres escrits cultos y elegants en obsequi de la llengua cathalana; pero no es del meu institut lo probar la grandesa de nostra llengua; per axó bastará á qualsevol llegir lo llibre de empresas cathalanas del canonge Romaguera.

He ja dit també que ab dificultat se podrá trobar altra llengua, que sia mes breu y concisa que la nostra; y axó es per la abundancia que tè de monossíllabos, com es de véurer en las seguents quartetas, que compongué lo númen poétich de don Ignasi Ferréras, doctor en medicina.

QUARTETAS.

A Dèu, un en tres, y al Fill fet hom.

Un sol Dèu, que tot ho pot,
Es lo qui es, un ser en tres:
No son tres Dèus, un sol es
Lo Dèu del cel, que es en tot.
Si ab est un sol ser tres son,
Cóm pot ser no mes que un Dèu,
Qui fa lo foch y la neu,
La llum, los cels y lo mon?
Un sol es; puix á ser tres,
Fins á tres sers se han de dar;
Y si es un sol ser, es clar
Que es un sol Dèu y no mes.
Es ell lo qui ha fet lo llum,
Lo blanch, lo foch y lo net,
Per qui dels pits surt la llet,
Per qui del foch ix lo fum.
Es del mon y dels cels rey,
Qui tot ho tè dins sa ma:
Tot lo que vol ell, se fa,
Que tot quant vol es sa lley.
Al torn sèu son tots los sants,
Y prop d'ell son los chors nou,
Y en un sol chor la veu se ou,
De sant, sant, sant en fins cants.
A son Fill, que es lo ser sèu,

De son alt seny sens temps nat,
Tal com ell á temps lo ha dat
En carn y sanch, Hom y Dèu.
  Al mon ve en lo temps mes cru,
Y quant lo fret se sent mes:
Ve de nit; y sent com es
Lo mes rich rey, ve tot nu.
  Naix fet carn y sanch qui es Dèu,
Naix de nit qui es lo clar sol,
Naix qui al mon dar la llum vol
Quant est fosch que no s'hi véu.
  Lo Verb sens temps, que nol tè,
Y Verb que en los cels no cab,
Verb per qui Dèu tot ho sab,
Pren son nom quant á temps ve.
  ¿Y cóm es que de nit naix,
Quant se sab que es la llum ell,
Que es lo sol mes clar y bell,
Que nos ve de dalt á baix?
  Es que en los cels ab goig gran
La cort li fan los chors nou,
Y quant naix, lo mul yl' bou
En la cort la cort li fan.
  Molt fi per tots lo cor sèu
Diu que lo quens vol no es poch:
En son pit no cab lo foch,
Puix per tots mor en la creu.
  Al bòt dur del cèr y claus,
Quant al temps del jorn es nit,

De mans, de peus y de pit
Surt la sanch per los sinch traus.
Si per nit quant naix es fosch;
Quant mor son cos en la creu,
Lo sol sens llum fosch se feu,
Y trem lo pla, mont y bosch.
Ans sa mort, per lo quens vol,
Del pa fa carn, sanch del vi,
Quant sen va, fins á la fi
Vol ser ab nos en lo sol.
Tan alt es baix lo pa blanch,
Quan alt es dalt en lo cel;
Son lo pa y lo vi lo vel,
Baix qui son lo cos y sanch.
Es baix ells lo fill de Dèu,
Dèu fet Hom ab sanch y cos:
O! Dèu meu, y cóm sòu vos,
Qu'heu per mi mort en la creu!
En eix blanch pa tot vos sòu;
Pa per qui viu lo qui's pur;
Que qui lo reb ab cor dur,
Com li es mort, no li fa prou.
Si per mi, donchs, tant Dèu fa,
Qué tinch jo de fer per Dèu?
Tinch de ser en tot temps sèu,
Que tot lo que no es Dèu es va.
Lo qui ix dels dos, qu' es tot foch,
Dit lo Sant, y Dèu com ells,
Ab los raigs de son foch bells,

Llum me do, yl' cor me toch.
  Est dels dos reb lo sèu ser,
Y es son ser lo ser dels dos:
O! foch sant, y cóm sòu vos
La llum per quins ve lo ver!
  Es sens temps, y si lo tres
Fa ab los dos, ab tot no hi ha
Que dir que lo ters Dèu fa,
Car ab los dos un Dèu es.
  Un sol Dèu es en qui crech,
Á qui vull molt mes que á mi:
De tot mon cor, que en ma fi
Lo cel me do, jo li prech.

Es incalculable la abundancia de monossillabos de la llengua cathalana; y esta es una de las preciositats que la fan mes recomendable; puix no hi ha llengua que ab tanta brevedat diga mes, ni explique mes concisament las ideas. Pero es de advertir, que sería ridícul y estrany lo us de estas veus, sens mescla de altras mes numerosas; perçó, com se ha vist en lo primer exêmple, ab lo flúido y corrent dels monossillabos mescla paraulas de mes síllabas que la fan sonora y agradable, lo que no tenen altras llenguas, que per lo mateix son desapacibles y pesadas. De

lo que se infereix: que la llengua cathalana es dejectada per qui no la usa, ni la enten.

Diuhen alguns, que nostra llengua es aspre y dura, y citan per axó la pronunciació de algunas paraulas, com: *fruyt*, *trull*, *foch*, *cap*, *tros*, *trau*, *lletg*, *front*, *creu*, que per no tenirlas acostumadas lo sèu oido encontran en ellas alguna duresa. Pero ¿quí dirá que es dur y aspre lo llatí per la pronunciació de estas semblants veus: *frux*, *crux*, *trabs*, *frons*, *syrinx*, *halec*, *bogud*, *haud*, *torquis*, *frit*, *git* y altras? Ningú ha acusat de tal vici á la llengua llatina, ans be tothom confessa que es dolça, suau y culta.

Per cert ha arribat á tal grau y exces lo aborriment de alguns á nostra llengua, que fins han desitjat fer pérdrer lo us y exêrcici de ella. Y com se sentian ja los perniciosos efectes de tan detestable máxîma, deteriorantse y perdentse de dia en dia mes y mes; me ha paregut imprimir esta gramática, no sols pera desmentir las impugnacions dels zoylos murmuradors, sino pera que sia al mateix temps un document ó escriptura authéntica, que assegure y perpetúe la

sua exîstencia. Axí, donchs, manifestaré dos cosas: la primera es lo origen y descendencia de dita llengua; y la segona, que está subjecta, com altras, á las reglas del art.

Mes, primerament una cosa apar que no pot passarse en silenci, y es: que algú dirá ¿peraqué voler cultivar la llengua cathalana, si la de tota la nació es la castellana, la qual debem parlar tots los que nos preciam de verdaders espanyols? Es veritat; pero, no obstant, es necessari també estudiar los principis de la llengua nativa, la que havem apres de nostras mares. Los escrits de alguns ho manifestan bastant; puix son inintelligibles, ridículs y plens de errors, per no saber manejar la llengua ab lo llum que correspon. La llengua es la porta de nostra ánima; si ella no es neta y llimpia, dona á conéixer la porquería y brossa de dins de la casa. ¿Quí será de nosaltres, que no se veja en la precisió de haver de escríurer á vegadas en cathalá? Los senyors á sos majordoms, los amos á sos masovers, las senyoras á sa familia, las monjas á sos parents, los marits á sas mullers, y enfí tots los naturals se veuhen á vegadas

en la necessitat de haver de escríurer alguna carta ó bitllet en cathalá. Ademes los rituals de tots los bisbats de Cathalunya son en llengua cathalana: las festas, dias de dejuni y celebracions de missas y aniversaris en las parroquias se publican en cathalá: en cathalá es la exhortació ques fa quant se administran la major part dels sagraments; y en cathalá, finalment, se ensenya y explica la doctrina christiana. Perçó tothom de temps immemorial ha desitjat una gramática cathalana; puix sens ella no se poden deixar de cométrer molts errors.

Son tantas las dificultats que me han ocorregut en esta gramática, que no me admiro, que, si alguns en altre temps pensáren en formarla, aburrits desistissen de la empresa. Árduo y penos me ha estat lo haver de subjectar á reglas una llengua, que fins ara no ha tingut gramática impresa, que haja pogut servirme de norma ó regla. Lo mateix diu lo Rm. Larramendi de la sua del bascuence ab estas paraulas: *No he tenido guia, que vaya adelante y me dirija, y asi me ha sido preciso romper el camino, en que apénas pueden servir las ideas de otras artes, mas que para*

el cotejo. Aquesta consideració havía de fer desmayar, no sols á la flaquesa mia, sino també á altre de superior talent; y hauría estat bastant de ferme abandonar la idea, y la hauría abandonat moltas vegadas, si lo pensar que havía de ser ella útil y profitosa no me hagués alentat á continuar y concluhir la obra.

He oit dir, que algú tenía una gramática cathalana antigua manuscrita, y que exîstía també una copia de ella en la llibrería dels PP. Carmelitas descalsos de la present ciutat. Y no obstant de haver practicat totas las diligencias imaginables pera véurerla, no me ha estat possible encontrarla. Per lo tant esta mia déu tenirse per original. Mes, si algú tè proporció de encontrar aquella, podrá compararla ab esta, y elegir la que millor li aparega. Sería segurament esta mia mes cabal y perfeta, si hagués pogut compóndrerla ab funament de altra.

Enfí, pera ordenarla decentment he procurat recullir lo que me ha paregut mes cert y constant en nostres authors cathalans; de manera que no uso ninguna veu cathalana, que no puga asse-

gurarla ó comprobarla ab algun adagi ó authoritat dels escrits cathalans.

He reduit las reglas á certs principis, donantlas per aquest medi orde, méthodo y precisió, no perdent de vista la llengua llatina, que es la mare de la cathalana, y també á sas germanas la castellana, francesa é italiana; imitant en assó als fisichs, que juntan diferents experiencias, y fundan sobre ellas un sistema ferm, segur y constant.

En quant als apóstrofs es de advertir: que los uso sols en las sinalefas, mes no en las demes figuras per las rahons compresas en lo tractat de ortografía.

No obstant tot lo precedent, si ma insuficiencia ha pogut descubrir en la llengua cathalana alguns raigs del sèu resplandor, bellesa y hermosura; un ingeni mes felis, quant emprenga aquest traball, sabrá penetrar y fer patents ab mes acert los primors de dita llengua. Basta haver jo obert lo camí pera tenirne despres un' altra mes perfeta.

Nota. Suplico al discret lector que se digne comunicarme amistosament las faltas que hauré comes en esta obreta, pera advertirlas en lo últim full, ó esmenarlas en lo cas de haver de ferse altra impressió; puix es cert que: *Non omnis fert omnia tellus.*

ORIGEN

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

No es, donchs, la llengua cathalana una gerga ó un dialéctich obscur, voluntari y dificil de enténdrer, com falsament pensan alguns, sino propria y verdadera llengua; puix consta de totas las parts de que déu constar una llengua, com son noms, pronoms, verbs, particips, preposicions, adverbis, interjeccions y conjuncciones, y de totas las veus ab que cada nació expressa sos conceptes.

Ha estat dita llengua per molts anys llengua de corts, la ques parlava en lo palaci, y molt apreciada del senyor rey don Jaume y demes reys de Aragó. Tots nostres privilegis, indults, decrets, capítols, constitucions y altres documents de la antiguitat son impresos en cathalá. Aquesta es la llengua ques parla, no sols en Cathalunya, sino en Valencia, Rosselló, Mallorca, Menor-

ca y en altras parts, ahont los cathalans la portáren ab sas conquistas. Alguns pensan que prové del llemosí; pero lo cert es que es filla llegítima de la llatina, y tal vegada mes que moltas altras, que se aprecian de serho de tan noble mare. (*) Sabuda cosa es que los romans ocupáren la Espanya

---

(*) No hi ha dubte que la llengua cathalana tè semblansa ab la del Llemosí y de la Provensa; mes perçó no hi ha motiu pera dir, que nostra llengua es la llemosina ó provensal. Se pot dir solament, que totas tres se derivan de la llatina; ó be que com á vehins nos hem comunicat algunas paraulas y expressions, axí com alguns usos y costums. Mes prest es de créurer, y no faltan documents pera probar, que la llengua cathalana fou portada á aquellas provincias per los comptes de Barcelona, y que ditas llenguas se han enriquit ab la nostra. Quedará convençut en esta materia qui llegesca lo núm. v. de las notas del erudit condeixeble meu don Antoni de Capmany y de Montpalau en lo tomo II. de las memorias históricas sobre la marina, comers y arts de la antigua ciutat de Barcelona, ab las que ha illustrat y ennoblit la patria, qual ingeni está bastantament acreditat per las moltas obras que ha dat al públich.

per mes de vuyt sigles, y la domináren tota per espay de sis cents anys. ¿Qué molt que ab tan llarch temps introduissen per tot la sua llengua? (*)

Buscan alguns authors, quál era aquell primitiu llenguatge del que diu la sagrada Escriptura, Gen. 11. *Erat terra labii unius.* Diu Gravesson en lo diálogo 2 del llibre 1 de sa hist. eccl. que era la hebrea, de la qual se formáren, segons Tomasino, no sols la caldea, árabe y fenicia, si també la grega, llatina, saxôna y teutónica. La castellana, cathalana, francesa é italiana y moltas altras son derivadas de estas De la cathalana se véu mes lo sèu orígen llatí.

¿Quí dirá que las paraulas cathalanas: *porta*, *escala*, *oliva*, *os*, *cor*, *ampolla*, *finestra*, *ordi*, *palla*, *front*, *font*, *pluja*, *gel*, *glassada*, *fum*, *vesch*, *verí*, *ferro*, *bou*, *ginesta*, *clau*, *genoll* y moltas altres no son mes connexâs y semblants á las llatinas: *porta*, *scala*, *oliva*, *os*, *cor*, *ampulla*, *fenestra*, *hordeum*, *palea*, *frons*, *fons*, *pluvia*, *gelu*, *glacies*, *fumus*, *viscus*, *virus*, *ferrum*, *bos*, *genista*, *clavis*, *genu*, que (per exèmple) las castellanas: *puerta*, *escalera*, *aceytuna*, *hueso*, *corazon*, *redoma*, *ventana*, *cebada*, *paja*, *frente*, *fuente*, *lluvia*, *yelo*, *escarcha*, *humo*, *liga*, *veneno*, *hierro*, *buey*, *retama*, *llave*, *rodilla*? Poden ser mes sonoras, pero no tan llatinas, com diu *D. Ignasi Ferréras.*

(*) Los romans vinguéren á Espanya en lo

Entre moltas cosas que proban son origen llatí, es que casi totas las paraulas de dita llengua son, ó enterament llatinas, ó se coneix clarament que se derivan de ellas, com se veu en los exèmples seguents:

Lo fel	en llatí	*fel.*
La mel		*mel.*
La sal		*sal.*
La ánima		*anima.*
La opinió		*opinio.*
La gallina		*gallina.*
Lo color		*color.*
La palma		*palma.*
Lo capó		*capo.*
Lo amor		*amor.*
La figura		*figura.*
La religió		*religio.*
La familia		*familia.*
La victoria		*victoria.*
La materia		*materia.*
La áncora		*ancora.*
La ciencia		*scientia.*

---

any 216 ántes de Christo. Los godos entráren en lo any 416 de la era christiana, y acabáren de expellir als romans en 623. Los árabes la invadíren en lo any 714.

La fábrica	*fabrica.*
La qüestió	*qüestio.*
La memoria	*memoria.*
La miseria	*miseria.*

Y moltas altras.

Dihem també en cathalá: Lo pa, que se deriva de *panis.*

Lo vi	de	*vinum.*
Lo fill	de	*filius.*
La vida	de	*vita.*
Lo drach	de	*draco.*
Lo rey	de	*rex.*
La tos	de	*tussis.*
La torre	de	*turris.*
Lo decret	de	*decretum.*
Lo oli	de	*oleum.*
Lo remey	de	*remedium.*
La castanya	de	*castanea.*
Lo vent	de	*ventus.*
Lo pare	de	*pater.*
Lo secret	de	*secretum.*
Lo fum	de	*fumus.*
La font	de	*fons.*
La mare	de	*mater.*
La bondat	de	*bonitas.*
La canastra	de	*canistrum.*

Y moltas altras, com advertirá qualsevol fácilment.

Lo mateix se observa en los noms adjectius, com:

Lo bo	en llatí	*bonus.*
La bona		*bona.*
Lo sant		*sanctus.*
La santa		*sancta.*
Lo útil		*utilis.*
Lo docte		*doctus.*
La docta		*docta.*
Lo prudent		*prudens.*
Lo fácil		*facilis* &c.

La conjugació dels verbs cathalans mostra també son orígen llatí, puix dihem en cathalá: *jo amo, tu amas, ell ama, nosaltres amam, vosaltres amau, ells aman: jo amava, tu amavas,* &c. igualment que en llatí: *ego amo, tu amas, ille amat,* &c.

Conserva també la llengua cathalana en la composició de las paraulas las mateixas preposicions de que se serveix la llengua llatina, com:

Ab	en abusar	*abuti.*
Abs	en abstenir	*abstinere.*
Ad	en administrar	*administrare.*
Con	en convenir	*convenire.*
De	en deposar	*deponere.*
Ex	en exposar	*exponere.*

In	en informar	*informare.*
Inter	en interposar	*interponere.*
Ob	en obtenir	*obtinere.*
Per	en perjudicar	*perjudicare.*
Pro	en procurar	*procurare.*
Pre	en prevenir	*prevenire.*
Re	en reduplicar	*reduplicare.*
Se	en separar	*separare.*
Sub	en subvenir	*subvenire.*
Trans	en transformar	*transformare.*

Y altras, com *envestir*, *entretenir*, &c.

La sintáxis y construcció de la llengua cathalana es també enterament llatina, per exêmple:

Al principi criá Dèu omnipotent lo cel y la terra.	*In principio creavit Deus omnipotens cœlum et terram.*
Formá lo home del fanch y lo anomená Adam.	*Formavit hominem ex limo, et vocavit illum Adamum.*
Cessá de la obra en lo dia seté, y lo santificá.	*Cessavit ab opere die septimo, et sanctificavit illum.*

Ademes se troban en los escrits cláusulas y períodos, que son casi cathalans y llatins, com:

Qué inútils, qué — *Quàm inutiles,*

malas son las gents, que depravan tants ánimos.

quàm malæ sunt gentes, quæ depravant tantos animos.

Pero, si se aplican en art útil, donan grans fruyts.

Tamen, si se aplicant arti utili, dant grandes fructus.

Los godos entráren en est principat en lo sigle v., y expelliren de ell als romans; mes per axó no se mudá la llengua, perque estos se conformavan ab la del pais que conquistavan. Ab tot en lo discurs de tres cents anys que ocupáren esta provincia, no poguéren ménos de introduhir algunas novas veus, com: *arbós*, *brassól*, *bándol*, *camisa*, *compás*, *capa*, *fusta*, *gat*, *gos*, *got*, *daga*, *escaramussa*, *rabassa*, *respall*, *soroll* y altras, que son godas, segons los intelligents en aquella llengua. A las horas fou quant se deixá la declinació dels noms, y se introduhí poch á poch lo usar de ells sens casos. Deixáren també los godos la passiva dels verbs, substituhint en lloch de ella lo verb *ser* ab lo particip de altre verb. Mudáren algunas personas de la activa, alteráren las terminacions, y també la pronunciació y ortografía, anyadint,

variant ó invertint alguna lletra, y quedá la llengua llatina desfigurada, perdent cada dia mes y mes de son origen.

Quant los moros inundáren la Espanya, lo árabe se feu comú y vulgar en algunas provincias, de lo que se lamentava lo mártir sant Eloy en lo sigle IX.; mes Cathalunya conservá sempre lo us de sa llengua y lo exêrcici de la religió christiana. Ab tot quedáren del árabe algunas veus, com:

Alhaja	de	*haja.*
Arrabal	de	*rabad.*
Bellota	de	*bollota.*
Gayta	de	*gaita.*
Masmorra	de	*matmorra.*
Porra	de	*porrat.*
Rapás	de	*rapaz.*
Tassa	de	*taza.*
Tarima	de	*tarima.*
Xábega	de	*xabeg.*
Trutximan	de	*trujimin.*
Samarra	de	*zamarra.*
Matraca	de	*matrac.*

Y adquirint nostra llengua cada dia nous vocables, ha arribat al nostre

temps del modo que nosaltres ara la parlam (*).

Preguntará algú tal vegada: ¿ Ántes de la dominació dels romans en Espanya, que llengua se parlava en Cathalunya, si era la grega, la fenicia, la celta ó la carthaginesa? Á lo que responch: que se troban medallas é inscripcions de aquells sigles remots, pero no se ha pogut averiguar de qué llengua son, ni sols conéixer lo carácter y figura de la lletra. Es no obstant de presumir, que la llengua ques parlaria á las horas, sería lo *greco-vulgar*;

(*) *Petitas mostras de la decadencia de la llengua llatina en esta provincia, y de la formació de la llengua cathalana.*

SIGLE X

« Nos supradicti donamus hanc terram, ut » plantes in ea mayolum, sicut mos est. Et » quando istum mayolum fuerit de partir, volo » ut partamus eum, si non, in damno sit."

« Ego in Dei nomine, ego Hector et Pontius » de Cambolas, et ego Falcás, d'est hora ad » enant home ne femena, que sieu en la villa » de Prádis farán contra aquez, ó no farán, tro » l'Abat et lo Prior una vice vel duas, et si » facen in damno sint."

perque los grechs se establíren en aquesta provincia, y singularment en Empúrias, Rosas y costas del Mediterráneo, com los celtas en las riberas del Ebro, y los fenicios, los pénos ó carthaginesos en lo restant de la Espanya. En comprobació de axó es, que los cathalans conservan encara algunas paraulas que se derivan del grech, com:

Abrás	de	*brasso.*
Bolitx	de	*bolos.*
Broma	de	*broma.*
Cara	de	*cara.*
Cima	de	*cyma.*

« Pro Deo amor pro christian poblo et nos-
» tro comun salvament, dist di en avant, in quant
» Deus dedit, fradre Karolo nil facet, et sí fa-
» cet in cada una in damno sit."

SICLE XI.

« In Dei nomine &c. Esta es avenencia y
» cambi, quæ fecit Climent de Prats, de tota
» la heretat, nominata *sancti Petri*, que la ha-
» vía y devía ad haver in termeno de Galtis,
» y sobre esta convenientia fecerunt pro rom-
» per sus cartas, que tenian de la heretat co-
» nombrada."

Patge	de	*paìs.*
Rajar	de	*rajo.*
Tomba	de	*tymba.*
Ballar	de	*ballizo.*
Bramar	de	*brameomay.*
Tall	de	*thállos.*
Lloba	de	*lope.*
Pelear	de	*peleo.*
Espinach	de	*espinacon.*
Calar	de	*chalao.*

Y altras, que frequentment se troban en los authors.

Sobre tot es de sentir, que esta llengua per tants títols recomendable ab

---

SIGLE XII.

« Deuhen saber que nul hom pot plantar » arbres apres de son vehí, en camp, ne en » vinya, ne en hort alber, ne salzer, ne lado- » ner, ne olivera, ne morer, ne algun arbre, » qui puig ultra tres destres dalt, sino luny » de son vehí, é dins lo seu XII palms des- » tre."

» Encara que tot altre arbre quis plant en » hort, ó en vinya, ó en camp ques déu lu- » nyar de la honor de son vehí, tant que com » engruxerá, quey haja VI palms destre cum- » plits, sino quel haurá arrancar, si per lo ve- » hí nes request."

lo discurs del temps, y de esta part de alguns anys ha perdut molt de sa gracia y hermosura; y desde las últimas corts celebradas en lo monastir de sant Francesch de Barcelona en lo any 1702, ha quedat un poch olvidada, y confús lo modo de escríurerla. Axí, donchs, me he proposat dar las seguents reglas, pera escríurerla ab coneixement, soltura y desembras. Y ates que nostra llengua quant se parla usa moltas figuras gramaticals ortográficas, que la fan concisa, enérgica,

---

SIGLE XIII.

» En nom de Dèu sia. Aquestas son las or-
» dinacions quel senyor rey en Jaume de bona
» memoria, ha fetas en la ciutat de Barcelona,
» ab concell dels promens de la ciutat. E ab
» tots aquells sabis, que en la sua cort eren,
» á be é á bon estament de la ciutat. E á
» pau, é concordia de totes les gents, qui son
» é per tot temps a quí habitarán. E açó fonch
» com los morabatins foren ordenats á totes les
» honors á pagar per cents, per quiscun mo-
» rabatí, nou sous barcelonesos."

Ademes se troban en los escrits del sigle XVI. encara mescladas moltas paraulas llatinas, per exêmple en la recopilació dels capítols de

lacónica y elegant, y forma ab ellas tal contracció y unió de paraulas, que es la admiració dels estrangers, per qual motiu alguns de nosaltres se troban també embarassats en escríurerla ab perfecció; perçó manifestaré en un petit tractat totas las figuras gramaticals ó modos diferents de parlar, que poden esdevenir en la escriptura, y que estan mes en us en los escrits catha-

---

cort pág. 294. se diu: » En lo cas de trobarse » *fraus*, tè lo arrendatari la potestat de apor- » társenlos, *præmaxime* si se considera, que » segons *cap.* de corts tè fisch la casa, lo qual » proceheix *hic* sempre *captis pignoribus*. Y que » per capítols de corts *nunch pro tunch*, tè » la casa oficial destinat pera entregarse y en- » carregarse *incontinenti* de las mercaderies apre- » sas en frau *privativè ad quoscumque*."

» En los capítols de corts de 1702 se ordena » que los deputats no pugan gastar ditas *pecu-* » *nias*, y que ditas *pecunias* servescan solament » per la defenció dels drets de la generalitat."

Y Jaume Roig en lo llibre de les dones diu: » Dels christians pus de vint *millia* feu- » ne matar. La *puella* en dot ha trenta *milliæ* » sous, *hoc* pagaders."

Bastará lo que fins aquí he dit per la fá-

lans de 1600 y 1702, comprobantho tot ab una multitut de exêmples, adagis y proverbis, que son lo depósit y conservació de totas las llenguas (*), y faré la análisis de cadahú de ells, pera conéixer be las suas parts, dels quals se podrán fácilment enténdrer los demes.

---

cil y perfeta comprehenció de la decadencia de la llengua llatina en est principat, y del orígen y descendencia de la cathalana.

Enfí, de estos principis se véu que la llengua cathalana es un dialecto, que formá la corrupció de la llengua llatina, com també ho son la castellana, francesa é italiana. Qui vulla informarse de axó mes per extens, llegesca la *idea del llenguatge vulgar* en lo tomo I. de la R. Acad. de Bonas lletras de la ciutat de Barcelona pág. 571. Ahont se veurà també: que ningú de nostres authors antichs, com lo rey don Jaume I., Ramon Montaner, lo rey don Pere III. y lo rey don Fernando I. en sas constitucions, ni altres diuhen, que nostra llengua sia llemosina, sino cathalana; y axi es una equivocació y error dir lo contrari.

(*) Los adagis, refrans ó proverbis son unas sentencias breus generalment rebudas, que passan de uns á altres de generació en generació

Se notarán també en esta obreta algunas particularitats de la llengua cathalana molt dignas de saberse.

---

sempre las mateixas, inalterables y permanents; y conservan en totas las llenguas la puresa del llenguatge, y contenen en pocas paraulas lo que los gramátichs en llargas y penosas reglas. Per ó es de notar lo que diu don Juan de Yriarte, en alabanza de don Gregori Mayans y Siscar ab estas paraulas: *Diestro en valerse de la philosophía vulgar en beneficio de la gramática, todo lo resuelve, y autoriza con numerosa copia de refranes: y no sin gravísimo fundamento; pues estos, en mi juicio, son los textos mas eficaces y convincentes para el intento, así por su notoria antigüedad, como porque, perpetuándose con la tradicion del pueblo, que en materia de lenguas no suele ser tan inconstante como en las demas, conservan la primitiva pureza del idioma.* Mayans tom. 2 de las cartas, carta 69. pág. 340.

GRAMÁTICA

DE LA

LLENGUA CATHALANA.

La *gramática* es lo art que ensenya á parlar y escriurer correctament. Se divideix en quatre parts, que son: *analogía*, *sintáxis*, *ortografía* y *prosodia*.

ANALOGÍA.

La *analogía* es la primera part de la gramatica, que fa coneixer las paraulas ó parts de la oració ab totas sas proprietats, variacions y circunstancias. Las paraulas ó parts de la oració de la llengua cathalana son de vuyt especies, com las de la llengua llatina, á saber: *noms*, *pronoms*, *verbs*, *particips*, *preposicions*, *adverbis*, *interjeccions* y *conjunccions*. Mes, ántes de tractar de estas parts, diré alguna cosa del article.

Article.

Lo *article* no es part de la oració, perque no es dicció significativa, sino nota ó senyal pera mostrar que lo nom comú ó apellatiu está en singular ó en plural, y si es del género masculí ó femení.

Es molt cert y constant que los articles de la llengua cathalana son dos: *lo* y *la* en singular, y *los* y *las* en plural; axí dihem: *lo* home, *los* homes, *la* dona, *las* donas: *lo* senyor, *los* senyors, *la* senyora, *las* senyoras.

Lo usar *el* en cathalá en lloch de *lo* es error manifest; puix may la llengua cathalana ha tingut semblant article.

Antiguament se usava *les* en lloch de *las*, dihent: *les* dones, *les* altres persones, *les* corts celebrades; pero se deixá aquest us, dihent: *las* donas, *las* altras personas, *las* corts celebradas.

Lo article solament se junta ab noms comuns ó apellatius, com: *Lo* foch ho consum tot: *los* arbres, que

has plantat : *la* muller , que m' has donat : *las* flors , que has cullit : No mostres may *lo* forat *del* diner que has amagat : *Al* amich probal primer , ans quel hajas menester : *Dels* sacerdots *las* sobres , totas han de ser *dels* pobres : No mostres *als* fills amor , perque not causen dolor. *Al* y *del* , *als* y *dels* son sinéresis ó contraccions , com se dirá en altra part.

Lo article *lo* se junta moltas vegadas ab lo infinitiu dels verbs , com : *Lo* poch *parlar* es sabiesa : *lo escriurer* li fa pérdrer *lo* llegir : may te pesará *lo* haver estudiat : *lo mentir* vol memoria ; pero en aquest cas los infinitius se prenen per noms comuns.

Quant lo article *lo* se junta ab noms adjectius usats com substantius, se diu que es neutre , per exêmple : *Lo bo* sempre es bo : *lo barato* es car : si no pots cumplir *lo molt* , cumple *lo poch* : perqué no cumples *lo que* has promes ?

Declinació equivalent dels articles. (*)

Singular masculí.

Nominatiu.	Lo.
Genitiu.	De lo, *ó* del.
Datiu.	Pera lo, á lo, *ó* al.
Acusatiu.	Á lo, *ó* al.
Ablatiu.	Ab lo.

Plural.

Nominatiu.	Los.
Genitiu.	De los, *ó* dels.
Datiu.	Pera los, á los, *ó* als.
Acusatiu.	Á los, *ó* als.
Ablatiu.	Ab los.

Singular femení.

Nominatiu.	La.
Genitiu.	De la.
Datiu.	Pera la, á la, *ó* la.
Acusatiu.	Á la, *ó* la.
Ablatiu.	Ab la.

(*) Dich declinació equivalent, perque los articles, noms y pronoms no tenen altra variació que de singular á plural. Lo article *lo* pert la *o* quant se junta ab la preposició *á* y *de*, com se dirá mes avant.

	Plural.
Nominatiu.	Las.
Genitiu.	De las.
Datiu.	Pera las, á las, ó las.
Acusatiu.	Á las, ó las.
Ablatiu.	Ab las.

NOMS.

Los *noms* son aquellas paraulas que serveixen pera anomenar las personas ó cosas, ó pera expressar alguna qualitat. Si anomenan personas ó cosas se diuhen substantius, com: *Jesus*, *Maria*, *Joseph*, *ciutat*, *casa*, *vinya*, *hort*. Si sols expressan qualitat se diuhen adjectius, com: *dols*, *suau*, *sant*, *docte*, *gran*, *insigne*, *hermos*. Si los substantius no convenen sino á una sola cosa, se diuhen propris, com: *Espanya*, *Barcelona*, *Mallorca*; si convenen á moltas personas ó cosas, se diuhen comuns ó apellatius, com: *regne*, *ciutat*, *princep*, *duch*, *compte*, *marques*, *casa*, *flor*.

Se tenen per propris los noms de baptisme, com: *Pere*, *Antoni*, *Maria*, *Eularia*, y los de casa ó familia, com: *Carbonell*, *Vives*, *Tórres*, *Fontseca*.

Los noms adjectius may estan sols en la oració, sino junts ab un nom substantiu expres ó sobrentes, com: *Jesus dulcíssim*, *rey poderos*, *María purissima*, *reyna soberana*, *flor hermosa*: Devem adorar al *omnipotent*, ço es á *Dèu*.

Hi ha noms adjectius de una sola veu, y esta es masculina y femenina, com: *amable*, *noble*, *adorable*, *illustre*, *digne*, *liberal*, *cruel*, *fèrtil*, *humil*, *prudent*, *valent*, *contumás*, *constant*, *felis*; axí dihem: *home* ó *dona constant*, *home* ó *dona felis*. També hi ha adjectius de dos veus, la primera masculina y l' altra femenina, y esta termina sempre en *a* ab varietat de síllaba. En uns no se necessita mes pera formar la veu femenina que anyadir una *á* á la masculina, com: *nu*, *a*, *cru*, *a*, *balb*, *a*, *mal*, *a*, *bell*, *a*, *prim*, *a*, *clar*, *a*, *madur*, *a*, *amorós*, *a*, *ditxós*, *a*, *macis*, *a*, *brut*, *a*, *adult*, *a*, *cast*, *a*, *molest*, *a*, *net*, *a*, *coix*, *a*.

Altres mudan la *t* final en *da*, com: *afortunat*, *da*, *agut*, *da*, *humit*, *da*, *sort*, *da*, *suat*, *da*, *tossut*, *da*.

Altres mudan la *h* final en *a*, com:

poch, a, bronch, a, enterch, a, flach, a, sech, a, tosch, a, fosch, a.

Altres perden la *h*, y mudan la *c* en *ga*, com: *antich, ga, groch, ga, llarch, ga.*

Altres mudan la g final en *ja* y perden la *i*, com: *roig, ja, boig, ja.*

Altres anyadeixen *n* ántes de la *a*, com: *bo, na, bufó, na, rodó, na, ple, na, ningú, na, algú, na, cathalá, na.*

Altres mudan la *u* vocal en *va*, com: *actiu, va, altiu, va, compassiu, va, blau, va, nou, va.*

Altres mudan la *o* en *a*, com: *totxo, a*; y axí, no sols tenen veu femenina en *a* en la llengua cathalana los adjectius masculins que terminan en *o*, sino molts altres, y esta es una de las riquesas de nostra llengua. Tots los adjectius en *íssim* tenen també duas veus, com: *amantissim, a, suavissim, a, bonissim, a, purissim, a.* Es de advertir acerca del adjectiu *bo* y *bon*, que ántes de substantiu masculí se usa *bon*, com: *bon* dia, *bon* home; y se usa *bo* si se colloca despres,

com: fa un dia *bo*, es un home *bo*.

Positius, comparatius y superlatius.

Los adjectius que no fan mes que expressar simplement la qualitat, se diuhen positius, com: *bo*, *mal*, *gran*, *petit*. Si aumentan ó disminueixen la significació, comparant una cosa ab altra, se diuhen comparatius, com: *millor*, *pitjor*, *major*, *menor*. Si expressan la qualitat en un grau superior, se diuhen superlatius, com: *óptim*, *péssim*, *máxîm*, *minim*, y tots los que terminan en *íssim*, com: *boníssim*, *santíssim*.

La comparació se expressa á vegadas ab lo adverbi *mes* si es de aument, y ab lo adverbi *ménos* si es de diminució, com: *mes* docte, ó *ménos* docte que Cícero. Lo grau superlatiu se expressa també ab lo adverbi *molt*, com: *molt* docte, *molt* sabi, y antiguament ab lo adverbi *fort*, com: es un acte *fort* gran é notable, é una virtut *fort* singular y famosa.

Numerals.

Si los adjectius serveixen pera contar, numerar ú ordenar, se diuhen numerals, y se divideixen en cardinals y ordinals. Los cardinals son: *hu, un, una, dos, tres, quatre, cinch, sis, set, vuyt, nou, deu, onse, dotse, tretse, catorse, quinse, setse, disset, divuyt, dinou, vint, vint y hu, vint y dos,* &c. *trenta, quaranta, cinquanta, sexanta, vuytanta, noranta, cent, mil, compte ó milió.* Los ordinals son: *primer, a, segon, a, tercer, a, quart, a, quint, a,* &c.

Primitius y derivats.

Los noms que no se forman ni se derivan de altra veu del propri idioma, se diuhen primitius, com: *mar, terra, arbre, flor.* Si se derivan de altra veu del propri idioma, se diuhen derivats, com: *marina, terreno, arboleda.* De estos uns son diminutius, com: de aucell *aucellet*, de home *homenet*, de obra *obreta*, de pobre *pobret*, de poble *poblet.* Altres son au-

mentatius, com: de sant *santás*, de llibre *llibrás*, de aucell *aucellás*. Uns son de apreci, com: *santet*, *llibret*; altres de despreci, com: *santurró*, *llibrot*.

Géneros dels noms.

Los géneros, segons los gramátichs, son cinch, masculí, femení, neutre, comú de dos y comu de tres; encara que propriament parlant no son mes que dos, masculí y femení.

Del género masculí son tots los noms propris y comuns de homes y de mascles, y tots los que significan cosa ques concebeix semblant á home, com: *Cárlos*, *Juan*, *Dèu*, *ángel*, *caball*, *bou*.

Del género femení son tots los noms propris y comuns de donas y de femellas, y tots los que significan cosa ques concebeix semblant á dona, com: *Maria*, *Eularia*, *Deesa*, *ninfa*, *euga*, *vaca*.

Del género neutre son totas las veus dels noms adjectius, quant se usan com noms substantius, per exêmple, qnant dihem: *lo bo* es apreciable, *lo cert* es, *lo constant*, *lo útil*,

y algunas veus dels pronoms, com: *axó*, *açó*, *alló*, *lo meu*, *lo teu*, *lo sèu.*

Del género comú de dos son alguns noms que igualment convenen á mascle que á femella, com: *mártir*, *pobre*, *jove*; y del género comú de tres son tots los noms y pronoms adjectius.

Quant per medi de la significació no se pot conéixer de qué género es un nom, se déu aténdrer al us dels authors, perque altrament sería difícil y penós establir reglas certas de la terminació. Si diguessem, per exêmple, que los noms terminats en *a* son femenins, com: *la taula*, *la carta*, *la espasa*, luego encontraríam molts altres que son masculins, com: *lo dia*, *lo cometa*, *lo planeta*, *lo mapa*, *lo sistema*, *lo clima*, &c. y axí serían mes las excepcions que las reglas generals. Lo us y la práctica es lo millor mestre en esta materia.

Números dels noms.

Los números dels noms son dos, singular y plural. Singular es quant lo nom significa una sola persona ó

cosa, com: *lo rey, la reyna, lo princep, la ciutat.* Plural es quant lo nom significa moltas personas ó cosas, com: *los reys, las reynas, los princeps, las ciutats.*

Hi ha alguns noms, que tenen singular y no plural, com son tots los noms propris, per exêmple: *Joseph, Barcelona, Ebro, Montserrat*; los de metalls, com: *l' or, la plata, lo ferro, lo estany*; alguns de grans, com: *lo blat, la civada*; los de virtuts y vicis, com: *la fe, la esperansa, la charitat, la superbia, la avaricia.* Altres noms hi ha que tenen plural y no singular, com: *las cálsas, las tanállas, las tisóras, las graellas, los brassalets, los clamástechs, los trespeus, las pastétas, las pinsétas, las morréllas, las alfórjas, las estrénas, las peláynas, las expénsas, los póstres, las faldillas, las továllas, los prims, los encenalls, las tenébras, las témporas, las matines,* &c.

Formació del plural.

Pera formar lo plural dels noms cathalans es menester atendrer si lo nom acaba ab vocal aguda ó no agu-

da, ó ab consonant. Si lo nom acaba ab vocal no aguda ó ab consonant, forma lo plural anyadint una *s*, com: carta *cartas*, arbre *arbres*, llansol *llansols*, castell *castells*, plet *plets*, llum *llums*, núbol *núbols*. Si lo nom acaba ab vocal aguda, se anyadeix *ns*, com: rahó *rahons*, pa *pans*, jardí *jardins*, ocasió *ocasions*, rubí *rubins*. Los acabats en *s* terminan regularment lo plural en *os*, com: interes *interessos*, religios *religiosos*, tapis *tapissos*, cedás *cedassos*; y també los acabats en *x*, com: feix *feixos*, peix *peixos*, mateix *mateixos*.

Casos dels noms.

Los casos en la llengua llatina son las varias terminacions de un nom, y son sis: *nominatiu*, *genitiu*, *datiu*, *acusatiu*, *vocatiu* y *ablatiu*. Los noms de la llengua cathalana no tenen propris y verdaders casos, com los de la llengua llatina, perque no tenen altra variació que de singular á plural; no obstant los dono la forma de declinació per casos equivalents, ço es, distingits per medi de las preposicions

de, pera, á, ab, per, con, &c. de esta manera:

Declinació dels noms propris.

Los noms propris se declinan ab preposicions y sens articles, per exêmple:

Sing. masculí.

Nominatiu.	Cárlos.
Genitiu.	De Cárlos.
Datiu.	Pera Cárlos, ó á Cárlos.
Acusatiu.	Á Cárlos.
Vocatiu.	Cárlos.
Ablatiu.	Ab Cárlos.

Sing. femení.

Nominatiu.	María.
Genitiu.	De María,
Datiu.	Pera María, ó á María.
Acusatiu.	Á María.
Vocatiu.	María.
Ablatiu.	Ab María.

Declinació dels noms comuns.

Sing. masculi.

Nominatiu.	Lo princep.
Genitiu.	Del princep.

Datiu.	Pera lo príncep, ó al príncep.
Acusatiu.	Al príncep.
Vocatiu.	O príncep.
Ablatiu.	Ab lo príncep.

Plural.

Nominatiu.	Los príncep s.
Genitiu.	Dels príncep s.
Datiu.	Pera los príncep s, ó als príncep s.
Acusatiu.	Als príncep s.
Vocatiu.	O príncep s.
Ablatiu.	Ab los príncep s.

Sing. femení.

Nominatiu.	La reyna.
Genitiu.	De la reyna.
Datiu.	Pera la reyna, ó á la reyna.
Acusatiu.	A la reyna.
Vocatiu.	O reyna.
Ablatiu.	Ab la reyna.

Plural.

Nominatiu.	Las reynas.
Genitiu.	De las reynas.
Datiu.	Pera las reynas, ó á las reynas.

Acusatiu.	Á las reynas.
Vocatiu.	O reynas.
Ablatiu.	Ab las reynas.

Declinació dels noms adjectius.

Los noms adjectius no se declinan per sí sols, sino units ab un substantiu, dihent: *Nominatiu.* Lo home *honest*, la dona *honesta.* &c. perçó omitesch posar per extens la sua declinació.

Advertencias.

La paraula *gent* es un nom substantiu, que ve de *gens gentis* llatí; y encara que en singular expressa multitut de personas; per exémple quant dihem: hi ha molta *gent* en la iglesia, ço es, moltas personas; no obstant alguna vegada se usa en plural, v. g. las *gents* barbaras del nort. *Gens* sens *t* es adverbi negatiu, axí dihem: no hi ha *gens* d'aygua en la font.

La paraula *pas* derivada del llatí *passus*, que significa lo moviment del peu ab que se avansa lo un del altre, es nom substantiu; pero quant se uneix ab lo adverbi *no*, pera dar mes for-

ça á la expressió, es adverbi negatiu; axí dihem: jo *non* tinch *pas* de axó.

La paraula *res*, derivada del llatí *res*, *rei*, que significa cosa, es nom substantiu, y axí dihem: portas *res*? que es lo mateix que dir: *portas alguna cosa*? No tinch *res* pera darte, *no tinch cosa pera darte*. Pero á vegadas es adverbi negatiu, quant dihem: no ho estimo *res*.

PRONOMS.

Lo *pronom* es una paraula ó part de la oració que se posa en lloch de un nom. Uns son substantius, y altres adjectius. Los pronoms substantius son: *jo*, *tu*, *ell*, *si*, y tenen las variacions seguents:

Pronom de primera persona.

	Sing. masc. y fem.
Nominatiu.	Jo.
Genitiu.	De mi.
Datiu.	Me, á mi, ó pera mi.
Acusatiu.	Me, ó á mi.
Ablatiu.	Ab mi.

Plur. masc.

Nominatiu.	Nos, ó nosaltres.
Genitiu.	De nosaltres.
Datiu.	Nos, á nosaltres, ó pera nosaltres.
Acusatiu.	Nos, ó á nosaltres.
Ablatiu.	Ab nosaltres.

Plur. fem.

Nominatiu.	Nos, ó nosaltras.
Genitiu.	De nosaltras.
Datiu.	Nos, á nosaltras, ó pera nosaltras.
Acusatiu.	Nos, ó á nosaltras.
Ablatiu.	Ab nosaltras.

Pronom de segona persona.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu.	Tu.
Genitiu.	De tu.
Datiu.	Te, á tu, ó pera tu.
Acusatiu.	Te, ó á tu.
Vocatiu.	Tu.
Ablatiu.	Ab tu.

Plur. masc.

Nominatiu.	Vos, ó vosaltres.

Genitiu.	De vosaltres.
Datiu.	Vos, á vosaltres, ó pera vosaltres.
Acusatiu	Vos, ó á vosaltres.
Vocatiu.	Vos, ó vosaltres.
Ablatiu.	Ab vosaltres.

Plur. fem.

Nominatiu.	Vos, ó vosaltras.
Genitiu.	De vosaltras.
Datiu.	Vos, á vosaltras ó pera vosaltras.
Acusatiu.	Vos, ó á vosaltras.
Vocatiu.	Vos, ó vosaltras.
Ablatiu.	Ab vosaltras.

Pronom de tercera persona.

Sing. masc.

Nominatiu.	Ell.
Genitiu.	De ell.
Datiu.	Á ell, pera ell, ó li.
Acusatiu.	Á ell, ó lo.
Ablatiu.	Ab ell.

Plural.

Nominatiu.	Ells.
Genitiu.	De ells.
Datiu.	Á ells, pera ells, ó los.

Acusatiu.	Á ells, ó los.
Ablatiu.	Ab ells.

Sing. fem.

Nominatiu.	Ella.
Genitiu.	De ella.
Datiu.	Á ella, pera ella, ó li.
Acusatiu.	Á ella, ó la.
Ablatiu.	Ab ella.

Plural.

Nominatiu.	Ellas.
Genitiu.	De ellas.
Datiu.	Á ellas, pera ellas, ó las.
Acusatiu.	Á ellas, ó las.
Ablatiu.	Ab ellas.

Sing. y plur. masc. y fem.

Genitiu.	De sí.
Datiu.	Á sí.
Acusatiu.	Se, á sí, ó pera sí.
Ablatiu.	Ab sí.

Advertencias.

Las proprias veus del plural dels pronoms *jo* y *tu* son *nos* y *vos*; pero lo us las ha anyadit los plurals *altres* y *altras*, y axí dihem *nosaltres*, *vosaltres*.

Las veus *me*, *te*, *nos*, *vos*, *li* y *se* se posposan algunas vegadas als verbs, y en especial als infinitius, als imperatius y als gerundius, de esta manera: *Recordantme* del mal que he fet, *prechte*, *suplichte*, senyor, &c. Vestan, malvat, *fesme* aquest plaher, ell vol *matarme*; *pégali*, *flócali*, *tirali*, *cáscali*, *dali*.

Lo pronom *ell* se usa á vegádas en un sentit neutre, quant dihem: *ell* es cert, *ell* es ver, *ell* es bo, com en frances *il* est certain, *il* est vrai, *il* y a.

La veu *li* pren orígen del datiu *illi* dels llatins, y es sempre de datiu, per exêmple: Parla al pobre ab amor, no *li* fassas deshonor: Lo marit á la muller *tingali* lo menester: Qui del llop parla prop *li* ix: No *li* arrendo la ganancia: jo *li* daré la corona: jo *li* he fet pérdrer la consuetut de jurar: se *li* donará dos sous per lliura.

La veu *lo* sempre es de acusatiu, per exêmple: Sentí un ca fort hudolar, y *sentintlo* vaigme despertar: Sil arbre gran vinclar voldrás, ans *quel* vincles *lo* trencarás: Qui mal cerca prest *lo* troba.

La sempre es de acusatiu, com:

Los deputats tenen concedit lo us de venera, y la facultat de *portarla*: La almoyna, quant *la* farás, no mires á qui *la* fas: Davol fembra no prengas amistansa, car *la* pren y tost *la* llansa.

Las veus *los* y *las* son de datiu y acusatiu plurals, per exêmple:

Los *en datiu.*

Lo rey *los* doná lo cástich que mereixían: lo pare *los* escribía cartas consolatorias: á pare y mare poch *los* plahías: Si haurás molts fills, algun bon art *los* mostrarás per passar llur vida.

Los *en acusatiu.*

Si miras als estaments, tots *los* veurás descontents: *sils* véus, *nols* mires: encara *quels* veja, *nols* coneixeré: los sentits *los* empleas molt malament: los manaments poch *los* observas.

Las *en datiu.*

Á *las* fembras qui mes *bels* fa, pitjors *las* ha: *quils* fa dur vena han per

valent: lo que *bels* ve sempre *las* plau, *las* plau caliu en lo gener, lo raig del sol en juliol *las* es plahent: De las fembras not déus fiar, ni amor *las* vullas mostrar; si tal consell tu podrás far, be serás sabi: Si has fillas á maridar, y has que *las* pugas donar, *dónals* marit, y sens tardar vagen defora. Pero dita veu en datiu es mes usada ab *sinéresis* que sens ella, com se véu en *bels*, *quils*, *dónals*, lo que se explicará mes avant.

Las *en acusatiu*.

Las festas manadas poch *las* guardava, las obras de misericordia no *las* sabía: Casas fetas de robar *las* veurás enderrocar: En quant á las lleys deuhen subsistir *las* del consistori. (*) Estas mateixas veus son articles si se juntan ab noms, y son pronoms si se juntan ab verbs.

Lo pronom *sí* se diu recíproch, per-

(*) Antiguament se usava *les* en lloch de *las* en acusatiu, per exêmple: Se estatuheix. que les mercaderías que no haurán venut puguen *tornarles* carregar ab les dites galeas·

que per medi de ell retorna lo verb la significació al subgecte, com: Lo home *se* enganya: Qui sol *se* aconsella, sol *se* penedeix: Ab escusas den Pau en Pere *se* escalfa.

Pronoms adjectius.

Los pronoms adjectius se divideixen en *demostratius*, *possessius* y *relatius*.

Los demostratius serveixen pera senyalar, y son:

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu.	Est, esta, açó.
Genitiu.	De est, de esta, de aço. &c.

Plural.

Nominatiu.	Estos, estas.
Genitiu.	De estos, de estas. &c.

Sing. masc. fem. y neut.

Nominatiu.	Eix, eixa, axó.

---

sas, que portades *les* haurán: Que no sie licit fer les tals coses, é si fetes *les* haurán, ó *les* farán, sien suspesos; mes despres se deixá aquest us.

Genitiu. De eix, de eixa, de axó. &c.

Plural.

Nominatiu. Eixos, eixas.
Genitiu. De eixos, de eixas. &c.

Ho es un pronom neutre de esta classe, derivat del *hoc* dels llatins com se dirá mes avant.

Los seguents son composts del adverbi *aqui* y dels pronoms *est*, *eix* y *ell*, com.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquest, aquesta.
Genitiu. De aquest, de aquesta. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquestos, aquestas.
Genitiu. De aquestos, de aquestas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aqueix, aqueixa.
Genitiu. De aqueix, de aqueixa. &c.

Plural.

Nominatiu. Aqueixos, aqueixas.
Genitiu. De aqueixos, de aqueixas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Aquell, aquella.
Genitiu. De aquell, de aquella. &c.

Plural.

Nominatiu. Aquells, aquellas.
Genitiu. De aquells, de aquellas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo mateix, la mateixa.
Genitiu. Del mateix, de la mateixa. &c.

Plural.

Nominatiu. Los mateixos, las mateixas.
Genitiu. Dels mateixos, de las mateixas. &c.

Lo pronom *est* y *aquest* serveixen pera expressar lo que está prop de

aquell que parla; *eix* y *aqueix* lo que está cerca de aquell ab quis parla; y *ell* y *aquell* denotan lo que esta lluny ó remot.

Aquesta paraula *ho* es un pronom neutre, derivat del pronom *hoc* dels llatins, y es equivalent de *axó*, per exêmple: *Ho* ha pres ab la capilla, y *ho* deixará ab la mortalla: Si vols ser papa, pósat*ho* al cap: lo foch *ho* consum tot: com *ho* havem dit: jo *ho* sé per haver*ho* llegit: Dèu tot *ho* tè present: Per dir*ho* ab pocas paraulas, se déu donar lo preu fet al que per manco ó millor *ho* fará, encarregant*ho* á llurs conciencias. Com lo caixer se podría descuydar de assentar*ho*, será convenient, que done comptes al instant de haver*ho* comprat, y déu adjudicar*ho* lo tribunal, com *ho* diu lo mateix capítol: anau*ho* á véurer.

La paraula *en* á vegádas es un pronom neutre, que equival á *axó* ó de *axó*, per exêmple, quant dihem: Parlam de cols, la mare *en* cuyna: Gat escaldat ab aygua tebia *en* tè prou. Á vegadas es adverbi de lloch; per exêmple, quant dihem: jo *men* aniré; que se enten de *aquí* ó de *allí*: si *ten* vas

vesten en nom de Déu. Y á vegádas se usa com article, y axí dihem: Primer es *en* Roca, que sos fills: Fer *en* Joan de Tarragona: Val tan com la carrabina *den* Ambrós: Es la casa *den* Garlanda: Lo secret *den* Ameller: Ab escusas *den* Pau *en* Pere se escalfa: Aquestas son las ordinacions, quel senyor rey *en* Jaume, de bona memoria, ha fetes en la ciutat de Barcelona; y també dihem: *en* Pere, *en* Joan, *en* Tórres, *en* Fontseca. Es abus ó corruptela lo dir y escríurer *an* en lloch de *en*, axí no dirém: *an* vols de axó? sino *en* vols? *an* tens? sino *en* tens?

Los possessius son los que denotan possessió de alguna cosa; puix si jo dich: la *mia capa*, denoto que jo sò lo possessor de ella, y son:

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo meu, la mia, *ó* la meva.

Genitiu. De lo meu, de la mia, *ó* de la meva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los meus, las mias, *ó* las mevas.

Genitiu. De los meus, de las mias, ó &c.

Sing. masc. y fem.,

Nominatiu. Lo teu, la tua, ó la teva.

Genitiu. De lo teu, de la tua, ó de la teva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los teus, las tuas, ó las tevas.

Genitiu. Dels teus, de las tuas, ó de las tevas. &c,

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo sèu, la sua, ó la seva.

Genitiu. De lo sèu, de la sua, ó de la seva. &c.

Plural.

Nominatiu. Los seus, las suas, ó las sevas.

Genitiu. Dels seus, de las suas, ó de las sevas. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. Lo nostre, la nostra.

Genitiu. Del nostre, de la nostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los nostres, las nostras.

Genitiu. Dels nostres, de las nostras. &c.

Sing. masc. y fem.

Nominatiu. La vostre, la vostra.

Genitiu. Del vostre, de la vostra. &c.

Plural.

Nominatiu. Los vostres, las vostras.

Genitiu. Dels vostres, de las vostras. &c.

Estas veus *mon*, *ma*, *ton*, *ta*, *son*, *sa* del singular, y *mos*, *mas*, *tos*, *tas*, *sos*, *sas* del plural son derivadas dels possessius *meu*, *teu*, *sèu*, y se usan devant de noms sens articles, de esta manera: *mon* enteniment, *ma* voluntat, *ma* trista sort, *mos* traballs, *mas* penas: *son* poder, *sa* força, *sos* fills.

Se troba també *llur* y *llurs* en lloch

de *son*, *sa*, *sos* y *sas* , y se diu encara *llur* pare , *llur* mare , *llurs* parents.

Los pronoms relatius son los que se refereixen á un antecedent, y encara que per aquesta rahó tots los pronoms son relatius , no obstant entenem sols per relatius los seguents:

Sing.	*masc. y fem.*
Nominatiu.	Qui , quina.
Genitiu.	De qui , de quina. &c.
	Plural.
Nominatiu.	Quins , quinas.
Genitiu.	De quins , de quinas. &c.
Sing.	*masc. y fem.*
Nominatiu.	Que , lo que , la que.
Genitiu.	De que , de lo que , de la que. &c.
	Plural.
Nominatiu.	Que , los que , las que.
Genitiu.	De que , de los que , de las que. &c.
Sing.	*masc. y fem.*
Nominatiu.	Qual , lo qual , la qual.

Genitiu. De qual, del qual, de la qual. &c.

Plural.

Nominatiu. Quals, los quals, las quals.

Genitiu. De quals, de los quals, de las quals. &c.

Si estos pronoms se emplean pera preguntar se diuhen interrogatius, per exêmple: *Quí* ha criat lo cel y la terra? *Quál* de vosaltres es lo major? *Quina* virtud es la mes excellent? *Qué* has fet? *Qué* hora es?

Si denotan admiració, se diuhen admiratius, com: *Qué* pena! *Qué* desgracia! Ah *qué* dolor! *Quin* plor! *Quin* plan! *Quin* torment! *Quin* suspirar! *Quina* gran basca! *Quina* angustia!

Pronoms indefinits.

Los pronoms indefinits son: *un, una, quiscun, na, qualsevol, altre, a, algú, na, ningú, na, cada, cadahú, na, los demes, cert, ta, pochs, tots, molts,* &c.

VERBS.

Lo *verb* es una veu, que significa acció ó passió, y se divideix en *actiu*, *passiu*, *neutre*, *regular*, *irregular*, *personal*, *impersonal* y *defectiu*. Lo verb *actiu* es lo qui significa acció, com *amar*, *comprar*. Lo verb *passiu* es lo qui significa passió, com *ser amat*, *ser comprat*. Es *neutre*, quant la acció no passa á altre, com *viurer*, *dormir*. Es *regular*, si se conforma ab las reglas de la conjugació, com *amar*; y es *irregular*, si no s' hi conforma, com *anar*, *dir*, *fer*. Se diu *personal*, si tè totas las personas, com *comprar*; y se diu *impersonal*, quant no tè sino las terceras personas del singular. Enfí, es *defectiu*, si li faltan temps ó personas, com *pláurer*.

Accidents del verb.

Lo verb se conjuga per modos, temps, números y personas. Los modos son tres: modo absolut ó indicatiu, modo condicional ó subjunctiu, y modo imperatiu.

Lo infinitiu es una veu del verb, que serveix pera anomenarlo, y tè naturalesa de nom; axí dihem: *lo mentir* vol memoria.

Los temps dels verbs son tres: *present*, *pretérit* y *futur*, com: *jo amo*, *ami* y *amaré*. Los números son dos: *singular*, que expressa un, com: *jo amo*; y *plural*, que expressa dos ó molts, com: *nosaltres amam*. Las personas son tres del singular, *jo*, *tu*, *ell*, y tres del plural, *nosaltres*, *vosaltres*, *ells*.

Á mes tenen los verbs *gerundius* y *particips*. Los *gerundius* son una veu del verb, que expressa que la cosa se está fent. Los de la primera conjugació terminan en *ant*, com: *amant*; los de la segona en *ent*, com: *tement*; los de la tercera en *int*, com: *umplint*. Los *particips* son unas veus, de las que parlarém mes avant.

Conjugacions.

Las conjugacions dels verbs cathalans son tres, y se diferencían entre sí per la diferent terminació del infinitiu. La primera es la dels verbs

que terminan lo infinitiu en *ar*, com: *amar*; la segona es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *er*, com: *témer*, *enténdrer*, *conéixer*, *mereixer*; la tercera es la dels verbs que terminan lo infinitiu en *ir*; com: *umplir*, *agrahir*.

Ántes de ordenar las conjugacions dels verbs cathalans, me es precis advertir algunas cosas. 1. Que algunas veus dels verbs pareixerán tal vegada estranyas, per exêmple: los pretérits imperfets del indicatiu *queya*, *seya*, *veya*, *deya*, *reya*, *treya*, *jeya*; los pretérits perfets *jugui*, *rigui*, *begui*, *cabi*, *fiu*, *sabi*; los presents de subjunctíu *dolgam*, *dolgau*, *sentiam*, *sentiau*, *rebam*, *rebau*, *viscam*, *viscau*, *condolgam*, *condolgau*, *digam*, *digau*, *seguiam*, *seguiau*, *fassam*, *fassau*, &c.; pero son molt en us en los authors, com se véu en estos exêmples: Diu Jaume Roig: La tua flor entre las suas *jeya*: Ni dels guants *treya* las mans: Ab tot sen *reya*. Diu Fr. Anselm: *Deya* la vella Perica, la espina, quant naix, ja pica. Diu la Recopilació de varios documents: Los diners se *deyan* antiguament *deners*,

perque valían la desena part de una moneda. Diu lo llibre dels consells: Cert noy *cabí*, ni res *sabí*: Per temps avant *sabí* la fi: Ma de paper, ploma y tinter ella tenía, quen escribía may ho *sabí*: Jo noy *cabí*, si ella sabes que hi *cabes*, car nòu celara. Diuhen los capitols de Corts: Perque *sentiam* be de la paga dels tributs, establiré lo modo com vos *degau* portar: Vull que esta pena *incorregau*. Diu la oració Dom. No *permetau* que nosaltres *caygam* en la tentació. En lo llibre de la passió diu S. Pere á S. Joan: *Seguiam* á Jesu-Christ. Diuhen los jueus: *Fassamli* una corona de puntas de jonchs marins. &c.

ii. Que hi ha molta varietat entre los authors cathalans en lo present de subjunctiu, per exêmple, del verb *ser* ó *esser*, uns diuhen *sia*, *sias*, y altres *sie*, *sies*; del verb *estar*, uns diuhen *estigue*, *estigues*, y altres *estiga*, *estigas* ó *estiguia*; del verb *voler*, uns diuhen *vulga* ó *vulla*, y altres *vulgue*, *vulguie* ó *vulle*; del verb *haver*, uns diuhen *haja*, y altres *hage* ó *hagia*; del verb *fer*, uns diuhen *fassa*, y altres *fasse* ó *fassia*. A

vista de esta varietat dé parers, usaré en las conjugacions dels verbs las ditas primeras veus, perque se acercan mes á las regulars; axí al present de subjunctiu diré *sia* y no *sie*, *vulla* y no *vulguia*, *haja* y no *hage*, ni *hagia*, *valga* y no *valguia*, *veja* y no *vegia*, *vensa* y no *vensia*, *fuja* y no *fugia*, *ame* y no *amia*, *cante* y no *cantia*, *tinga* y no *tinguia*, *tema* y no *temia*, &c.; perque es lo mes comú en los authors, com se véu en estos exêmples. Diu la oració Dom. *Sia* santificat lo vostre sant nom. Diu lo Peregrí: Pero, germá, *siaus avis*. Diu Jaume Roig: *Vullas*, Senyor, oir ma oració: *Vulla* Dèu que sia axí: Allá se las *haja*: Senyor, pietat *hajau* de mi: *Fassas* la vostra voluntat: *valgam* Dèu: *valgans* lo haver vingut: *vejas* ma figura. Diu lo llibre dels consells: É si comensa guarda not *vensa*: Es precis que *fuja*, que non *defuja*; y diu lo aforisme: *Canten* papers, y *mentan* barbas.

III. Es menester tenir present: que las raels, orígen y principi de que proceheixen tots los temps de un verb, son lo present de indicatiu, lo pre-

térit perfet y lo futur. Del present naixen tots los presents y pretérits imperfets del indicatiu. Del préterit lo pretérit perfet del subjunctiu. Del futur naix lo pretérit imperfet del subjunctiu ó la veu *ria*.

IV. Que respecte que los verbs *haver*, *ser* ó *esser* son verbs auxîliars ó de socorro, lo primer pera formar los temps composts, y lo altre la passiva, puix los verbs cathalans no tenen veus proprias com los llatins pera expressarla; me ha paregut collocar la conjugació de dits verbs despres dels temps simples del verb amar, pera denotar ab claredat lo us que devem fer de ells.

V. Que la llengua cathalana y francesa no tenen futur condicional ó del subjunctiu com los llatins, que tenen *amavero*, *amaveris*, y los castellans, que tenen *amare*, *amares*; y en lloch de ell nos servim del futur de indicatiu, ó del futur compost, ó del present de subjunctiu; per exêmple: diuhen los llatins, *ad videndum ibimus*, *cum adveneris*, y los castellans, irémos á verle *quando llegare*; los cathalans, *anirém á veurel quant*

arribará; los francesos, *nous irons le voir, quant il será arrivé.* Los llatins diuhen, *veni cum volueris*, y los castellans *ven quando quisieres*; los cathalans *vina quant vullas*; los francesos *venez quand vous ferá plaisir.* Axí mateix, *quid quid habueris*, *lo que tuvieres*, *lo que tindrás*, *ce que vous aurez.*

VI. Que en las conjugacions dels verbs se omiteixen los particips; perque lo particip es una part de la oració distincta y separada, y se tractará de ell en son lloch propri y determinat. Sols se expressan los gerundius, perque son una part del verb. (*)

(*) En esta part dels verbs he volgut remirarme; y no obstant segons lo concepte de alguns hauré errat: perque á cada poble li apar que lo sèu us de llengua es lo millor. En las riberas del Ebro se parla de una manera, y en las del Ter de altra, com també lo manchego pronuncia distinctament del andaluz. Perçó he procurat acomodarme á tots, conformantme mes ab los authors antichs que ab los moderns.

Primera Conjugació.

Los verbs de la primera conjugació terminan lo infinitiu en *ar*, la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *as*, y lo pretérit perfet en *i*, de esta manera:

AMAR.

Indicatiu.

Present. *Singular. Jo* Amo, *tu* amas, *ell* ama. *Plural. Nosaltres* Amam, *vosaltres* amau, *ells* aman (*).

Pretérit *imperfet. Sing.* Amava, amavas, amava. *Plur.* Amavam, amavau, amavan.

Pretérit *perfet. Sing.* Amí, amáres, amá, *Plur.* Amárem, amáreu, amáren.

Futur. *Sing.* Amaré, amarás, amará. *Plur.* Amarém, amaréu, amarán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Ame, ames, ame, *Plur.* Amem, ameu, amen (**).

(*) Per causa de brevedad se omiteixen las personas en los demes temps, y será fácil á quiscun lo anyadirlas á tots los verbs.

(**) En los temps del subjunctiu se déu anyadir en totas las personas *Es precis que*, ó altra conjuncció, ménos en la veu *ria*.

Pretérit *imperfet*. *Sing.* Amaria, amarías, amaria. *Plur.* Amaríam, amariau, amarían.

Pretérit *perfet*. *Sing.* Amás, amásses, amás. *Plur.* Amássem, amásseu, amassen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Ama *tu*, ame *ell*. *Plur.* Amem *nosaltres*, amau *vosaltres*, amen *ells*.

Gerundiu Amant.

Axí mateix *abandonar*, *alabar*, *buscar*, *cantar*, *condemnar*, *consolar*, *encontrar*, *declarar*, *ensenyar*, *presentar*, *inclinar*, *judicar*, *meditar*, *multiplicar*, *descansar*.

Haver.

Indicatiu.

Present. *Sing.* He amat, has amat, ha amat, *Plur.* Havem ó hem amat, haveu ó heu amat., han amat. (*).

(*) Lo particip *amat* ó altre se déu anyadir en tots los temps y personas del verb *haver*. Alguns diuhen *hem* y no *havem*, per exêmple: A fe que *l'hem* feta bona; y també *heu* en lloch de *haveu*, com: O Senyor, cóm *heu* mort en creu! També se troba *hagi* en lo present de subjunctiu en lloch de *haja*.

Pret *imp. Sing.* Havía , havías , havía. *Plur.* Haviam , havíau , havían.

Pret. *perfet. Sing.* Haguí , haguéres , hagué. *Plur.* Haguérem , haguéreu , haguéren.

Futur. *Sing.* Hauré , haurás , haurá. *Plur.* Haurém , hauréu , haurán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Haja , hajas , haja. *Plur.* Hajám , hajau , hájan.

Pret. *imperfet. Sing.* Hauría , haurías , hauría , *Plur.* Hauríam , hauríau , haurían.

Pret *perfet. Sing.* Hagués , haguésses , hagués. *Plur.* Haguéssem. , haguésseu , haguéssen.

Gerundiu Havent.

SER ó ESSER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Sò amat , ets amat , es amat. *Plur.* Som amats , sòu amats. son amats. (*).

(*) Lo particip *amat* ó *amats* se déu anyadir á tots los temps , números y personas del verb *ser* pera formar la passiva. Lo particip de pretérit de qualsevol verb , com *amat*, *comprat* , en lo temps compost de activa *es*

Pret. *imperfet*. *Sing*. Era, eras, era, *Plur*. Eram, erau, eran.
Pret. *perfet*. *Sing*. Fuy, fores, fou ó fonch. *Plur*. Forem, foreu, foren.
Futur. *Sing*. Seré, serás, será. *Plur*. Serém, seréu, serán.

Subjunctiu.

Present. *Sing*. Sia, sias, sia. *Plur*. Síam, siau, sian.
Pret. *imper*. *Sing*. Sería, serías, sería. *Plur*. Seríam, seríau, serían.
Pret. *perfet*. *Sing*. Fos, fosses, fos. *Plur*. Fossem, fosseu, fossen.

Imperatiu.

Present. *Sing*. Sias *tu*, sia *ell*. *Plur*. Siam *nosaltres*, siau *vosaltres*, sian *ells*.

Gerundiu Sent ó Essent.

---

substantiu, y en la passiva es adjectiu, y perçó convé ab lo nominatiu á qui se refereix, axí: *som amats*, ó *som amadas*.

Alguns donan al verb *ser* altre pretérit imperfet del subjunctiu, axí: *Jo fora*, *tu foras*, *ell fora*, *nosaltres foram*, *vosaltres forau*, *ells foran*; axí diu Jaume Roig: Fòra dificil en res alterarho.

Segona conjugació (*).

I. CLASSE.

Conjugació dels verbs que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *s*, y lo pretérit perfet en *í*, com:

TÉMER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Temo, tems, tem. *Plur.* Temem, temeu, temen.

Pret. *imp.* *Sing.* Temía, temías, temía. *Plur.* Temíam, temíau, temían.

Pret. *perf.* *Sing.* Temí, teméres, temé. *Plur.* Temérem, teméreu, teméren.

(*) Dividesch la segona y tercera conjugació dels verbs cathalans en varias classes; y no es de estranyar, perque lo mateix se observa en altras llenguas. Lo P. Larramendi en lo sèu art del bascuence divideix los verbs en vint y tres conjugacions diferents. Los verbs de la llengua francesa de la quarta conjugació terminan lo infinitiu en *re*, y

Futur. *Sing.* Temeré, temerás, temerá. *Plur.* Temerém, temeréu, temerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Tema, temas, tema. *Plur.* Temám, temau, teman.

Pret. *imp.* *Sing.* Temería, temerías, temería, *Plur.* Temeríam, temeríau, temerían,

Pret. *perf.* *Sing.* Temés, temésses, temés. *Plur.* Teméssem, temésseu, teméssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Tem *tu*, tema *ell*, *Plur.* Temam *nosaltres*, temeu *vosaltres*, teman *ells*.

Gerundiu Tement.

Axí mateix: *exprémer*, *empényer*, *constrényer*, *estrényer*, *plányer*, *per-*

---

no obstant los divideixen los gramátichs en cinch classes, en *endre*, com *entendre*; en *aire*, com *plaire*; en *oitre*, com *connoitre*; en *indre*, cam *craindre*; en *uire*, com *conduire*; axí tambe los verbs cathalans de la segona conjugació terminan lo infinitiu en *er*, y los de la tercera en *ir*; pero per respecte á las lletras antecedents los classifico de varias maneras.

tányer , *rómprer* , *corrómprer* , *prométrer* , *comprométrer* , *entremétrer* , *remétrer* , *admétrer* , *acométrer* , *arremétrer*, *cométrer* , *escométrer* , *malmétrer* , *sométrer* , *bátrer* , *abátrer* , *combátrer* ; *debátrer* , *rébrer* , *pérdrer* , &c.

Pérdrer muda la *d* en *t* en la primera y segona persona del present de indicatiu, axí : *perts* , *pert* ; pero axó es per rahó de ortografía, com se adverteix mes avant.

II. *Classe.*

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch* , la segona en *s* , y lo pretérit perfet en *guí*, com:

Enténdrer.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Entench , entens , enten. *Plur.* Entenem , enteneu , entenen.

Pret. *imp.* *Sing.* Entenía , entenías , entenía. *Plur.* Enteníam , enteníau. entenían.

Pret. *perf.* *Sing.* Entenguí , entenguéres , entengué , *Plur.* Entenguérem , entenguéreu , entenguéren.
Futur. *Sing.* Entendré , entendrás , entendrá. *Plur.* Entendrém , entendréu , entendrán.

Subjunctiu.

Presènt. *Sing.* Entenga , entengas , entenga. *Plur.* Entengám , entengau , entengan.
Pret. *imp.* *Sing.* Entendría , entendrías, entendría. *Plur.* Entendríam , entendríau , entendrían.
Pret. *perf.* *Sing.* Entengués , entenguésses , entengués. *Plur.* Entenguéssem , entenguésseu , entenguéssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Enten *tu* , entenga *ell.* *Plur.* Entengám *nosaltres* , enteneu *vosaltres* , entengan *ells.*

Gerundiu. Entenent.

Axí mateix : *encéndrer* , *esténdrer* , *fóndrer* , *confóndrer* , *respóndrer* , *correspóndrer* , *descompóndrer* , *compóndrer* , *suspéndrer* , *dóldrer* , *móldrer* , *cóldrer* , *condóldrer* , *resóldrer* , *disóldrer* , *váldrer* , *clóurer* , *conclóurer* , *compláurer* , *cóurer* , *déurer* , *reclóurer.* &c.

III. *Classe.*

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretérit perfet en *guí*, com:

Conéixer.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Conech, coneixes, coneix. ***Plur.*** Coneixem, coneixeu, coneixen.

Pret. *imp.* *Sing.* Coneixía, coneixías, coneixía. ***Plur.*** Coneixíam, coneixíau, coneixían.

Pret. *perf.* *Sing.* Coneguí, coneguêres, conegué. ***Plur.*** Coneguérem, coneguéreu, coneguéren.

Futur. *Sing.* Coneixeré, coneixerás, coneixerá, *Plur.* Coneixerém, coneixeréu, coneixerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Conega, conegas, conega. ***Plur.*** Conegám, conegau, conegan.

Pret. *imp.* *Sing.* Coneixería, coneixerías, coneixería. *Plur.* Coneixeríam, coneixeríau, coneixerían.

Pret. *perf.* *Sing.* Conegués, conegués-ses, conegués, *Plur.* Conegués-sem, coneguésseu, coneguéssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Coneix *tu*, conega *ell.* *Plur.* Conegam *nosaltres*, coneixeu *vosaltres*, conegan *ells.*

Gerundiu. Coneixent.

Axí mateix: *regonéixer*, *desconéixer*, *paréixer*, *aparéixer*, *comparéixer*, &c.

IV. CLASSE.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *ch*, la segona en *xes*, y lo pretérit perfet en *squí*, com:

MERÉIXER.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Meresch, mereixes, mereix, *Plur.* Mereixem, mereixeu, mereixen.

Pret. *imp.* *Sing.* Merexía, merexías, merexía. *Plur.* Merexíam, mereixíau, merexían.

Pret. *perf.* *Sing.* Meresquí, meresquéres, meresqué, *Plur* Meresquérem, meresquéreu, meresquéren.

Futur. *Sing.* Mereixeré, mereixerás, mereixerá. *Plur.* Mereixerém, mereixeréu, mereixerán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Meresca, merescas, meresca. *Plur.* Merescam, merescau, merescan.

Pret. *imp.* *Sing.* Mereixería, mereixerías, mereixería. *Plur.* Mereixeríam, mereixeríau, mereixerían.

Pret. *perf.* *Sing.* Meresquès, meresquésses, meresqués. *Plur.* Meresquéssem, meresquésseu, meresquéssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Mereix *tu*, meresca *ell.* *Plur.* Merescam *nosaltres*, mereixeu *vosaltres*, merescan *ells.*

Gerundiu. Mereixent.

Axí mateix, *náixer*, *renáixer*, *compadéixer*, *desvanéixer*, *convaléixer*, *créixer*, *descréixer*, *sobrecréixer*, *amanéixer*, *reconvaléixer*, *desmeréixer*, &c.

Tercera Conjugació.

1. Classe.

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *o*, la segona en *es*, y lo pretérit perfet en *i*, com:

Cumplir.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Cumplo, cumples, cumple. *Plur.* Cumplim, cumpliu, cumplen.

Pret. *imp. Sing.* Cumplía, cumplías, cumplía. *Plur.* Cumplíam, cumplíau, cumplían.

Pret. *perf. Sing.* Cumplí, cumplíres, cumplí. *Plur.* Cumplírem, cumplíreu, cumplíren.

Futur. *Sing.* Cumpliré, cumplirás, cumplirá. *Plur.* Cumplirém, cumpliréu, cumplirán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Cumpla, cumplas, cumpla. *Plur.* Cumplam, cumplau, cumplan (*).

Pret. *imp.* *Sing.* Cumpliría, cumplirías, cumpliría. *Plur.* Cumpliriam, cumpliríau, cumplirían.

Pret. *perf.* *Sing.* Cumplís, cumplísses, cumplís. *Plur.* Cumplíssem, cumplísseu, cumplíssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Cumple *tu*, cumpla *ell.* *Plur.* Cumplam *nosaltres*, cumpliu *vosaltres*, cumplan *ells.*

Gerundiu. Cumplint.

Àxí mateix: *umplir*, *obrir*, *cubrir*, *descubrir*, *encubrir.*

II. *Classe.*

Conjugació dels que fan la primera persona del present de indicatiu en *esch*, la segona en *eixes*, y lo pretérit perfet en *i*, com:

(*) La impaciencia de alguns en buscar las veus proprias del present de subjunctiu los fa usar las de indicatiu, dient: *cumplim*, *cumpliu* en lloch de *cumplam*, *cumplau*, com: Es precis que *cumplam* la voluntat de Deu. *Cumplau* lo que seus mana. Vejas la pag. 35.

AGRAHIR.

Indicatiu.

Present. *Sing.* Agraesch, agraheixes, agraheix. *Plur.* Agrahim, agrahiu, agraheixen.

Pret. *imp.* *Sing.* Agrahía, agrahías, agrahía. *Plur.* Agrahíam, agrahíau, agrahían.

Pret. *perf.* *Sin.* Agrahí, agrahíres, agrahí. *Plur.* Agrahírem, agrahíreu, agrahíren.

Futur. *Sing.* Agrahiré, agrahirás, agrahirá. *Plur.* Agrahirém, agrahiréu, agrahirán.

Subjunctiu.

Present. *Sing.* Agrahesca, agrahescas, agrahesca. *Plur.* Agrahescam, agrahescau, agrahescan.

Pret. *imp.* *Sing.* Agrahiría, agrahirías, agrahiría. *Plur.* Agrahiríam, agrahiríau, agrahirían.

Pret. *perf.* *Sing.* Agrahís, agrahísses, agrahís. *Plur.* Agrahíssem, agrahísseu, agrahíssen.

Imperatiu.

Present. *Sing.* Agraheix *tu*, agrahesca *ell.* *Plur.* Agrahescam *nosaltres*, agrahíu *vosaltres*, agrahescan *ells.*

Gerundiu. Agrahint.

Terminacions varias de esta classe.

Bir. Prohibir, prohibesch.
Brir. Empobrir, empobresch.
Blir. Restablir, restablesch.
Dir. Persuadir, persuadesch.
Drir. Pudrir, pudresch.
Ehir. Benehir, benehesch.
Gir. Corretgir, corretgesch.
Guir. Seguir, seguesch.
Lir. Pulir, pulesch.
Llir. Amollir, amollesch.
Mir. Imprimir, imprimesch.
Nir. Escarnir, escarnesch.
Nyir. Renyir, renyesch.
Pir. Entorpir, entorpesch.
Quir. Enriquir, enriquesch.
Rir. Aderir, aderesch.
Rrir. Aborrir, aborresch.
Tir. Repetir, repetesch.
Uir. Destruir, destruesch.
Xir. Engruxir, engruxesch.

Axí mateix *abolir*, *accedir*, *adquirir*, *advertir*, *afavorir*, *assistir*, *conseguir*, *constituhir*, *convertir*, *conferir*,

deduhir, *definir*, *despedir*, *distribuhir*, *divertir*, *dividir*, *descubrir*, *embestir*, *estatuhir*, *exîgir*, *engrehir*, *ferir*, *gemir*, *incumbir*, *intercedir*, *malehir*, *nudrir*, *oferir*, *oprimir*, *perferir*, *preferir*, *produhir*, *possehir*, *presidir*, *redimir*, *reduhir*, *referir*, *reflectir*, *regir*, *reincidir*, *residir*, *rendir*, *resistir*, *restituhir*, *revestir*, *produhir*, *succehir*, *substituhir*, *sufrìr*, *suplir*, *vestir*, *surgir*, *tenyir*, y molts altres; de manera que casi tots los verbs de la tercera conjugació son de esta segona classe. (*)

(*) Jo no sè si hauría estat millor reduhir los verbs de la tercera conjugació á una sola classe; puix casi tots se conjugan com *agrahir*, com se véu ab la multitut de exêmples damunt dits, y se adverteix ab lo mateix verb *cumplir*, que he posat per norma de la primera; puix la Recopilació lo fa de la primera classe, quant diu en la pag. 156: Ab lo castich tots *cumplen* lo que juraren: y en la pag. 144. lo fa de la segona, quant diu: Tota persona, que *cumpleix* lo jurament : : :

Com esta gramática cathalana es la primera que ix á llum no pot apurarho tot, lo temps y la experiencia dirán lo demes.

Verbs irregulars.

Un verb es irregular quant no se conforma ab las sobreditas conjugacions, ço es, quant las suas personas se varían, mudan ó alteran; per exêmple, *anar*, *saber*, *venir* son irregulars, ó fora del regular, perque no dihem *ano*, *sabo*, *veno*, sino *vaig*, *sè*, *vinch*.

Es de advertir que los temps y personas que no van notadas en las conjugacions dels verbs irregulars, se deuhen enténdrer regulars; encara que per la major claredat se expressarán algunas personas regulars, y se notarán de lletra cursiva. Quant lo temps porta la senyal (&c.) vol dir, que segueix la mateixa irregularitat.

Verbs irregulars de la primera conjugació.

Anar.

Indic. *Pres. Sing.* Vaig, vas, va. *Plur.* van. *Subj.* *Pres.* *Sing.* Vage, vages, vage. *Plur.* vagen. *Imp.* *Pres.*

Sing. Ves *tu*, vage *ell.* *Plur.* vagen. (*)

ESTAR.

Indic. *Pres.* *Sing.* Estich. *Pret.* *perf.* *Sing.* Estiguí, estiguéres, estigué. *Plur.* Estiguérem, estiguéreu, estiguéren. *Subj.* *Pres.* *Sing.* Estigue, estigues, estigue. *Plur.* Estiguém, estiguéu, estiguen. *Pret.* *perf.* *Sing.* Estigués, estiguésses, estigués. *Plur.* Estiguéssem, estiguésseu, estiguéssen. *Imp.* *Pres.* *Sing.* estigue *ell.* *Plur.* Estiguém *nosaltres.* estiguen *ells.*

Pregar en lo pretérit perfet de indicatiu fa *preguí*, en lo present de subjunctiu *pregue*, *pregues*, &c. y en lo imperatiu *pregue*, *preguém*, *pre-*

(*) Lo verb *anar* á vegadas es auxîliar, quant dihem: Jo *vaig* córrer: tu *vas* escriúrer, ell li *va* dir. Lo pres. de ind. del verb *anar* se usa á vegadas en lluch del pretérit perfet, com: li *va* pegar un reves: ningú d'ells la *va* tocar: prestament vos *va* abraçar, que es lo mateix que li *aná* á pegar, la *aná* á tocar, vos *aná* á abraçar.

guen ; àxí mateix *jugar* en lo pretérit perfet de indicatiu fa *jugui*, en lo present de subjunctiu *júgue* , *júgues* , &c. y en lo imperatiu *júgue* , *juguém*, *júguen* , pero esta petita alteració de anyadir la *u* en ditas personas no es irregularitat , sino sols per rahó de la pronunciació y ortografía ; puix sens la *u* en lo pretérit perfet de indicatiu faría *pregí* , *jugí* , y en lo present de subjunctiu *prege* , *juge* : per la mateixa rahó *carregar* fa *carregui* , *castigar* , *castigui* , *practicar*, *practiqui* , *sacrificar* , *sacrifiqui* , &c.

ADVERTENCIAS.

Los antichs , y singularment los poetas , llevaban la última lletra ó síllaba de la primera persona del present de indicatiu y subjunctiu dels verbs de la primera conjugació per la figura *apócope* , y deyan *suplich* , *prech* , *certifich* , en lloch de *suplico*, *prego* , *certifico*.

Exémples del present de indicatiu.

Diu lo Peregrí: Ánima sò que *pas*

dolor: *Prech* á Dèu omnipotent: Llegidor, *prechte* humilment. Diu Jaume Roig: Tot se esguerra quant jo nol *tall*: Tinch gran vent en lo ventrell, ab lo donsell no mi *trob* bo: *Desig* véurel ab salut: Dels pecats vells *pas* lo torment: *Jur* per Dèu que nol conech: Entre molas no mi *pos*, perque molan fins al os. Diu lo Dr. Vicens García: Petita es, jo ho *confes*, la tacanyona: y axí á contarho me *aplich*.

Jo nom *atorment*, ni *plor*,
Per lo negre voler be:
Que un desengany me tragué
Aquesta llupia del cor.

En sa duresa veig mos impossibles,
En sa bellesa *ador* enganys forçosos,
No *esper*, ni *desesper*, sufro y porfío.

Bella com un serafí.
Es la minyona que *ador*.

Y en autos se troba *clam* y *reclam* per *clamo* y *reclamo*.

Exêmples del present de subjunctiu.

Del exterior not *pags*: Si vols tractar ab las gents, not *girs* en popa: Encara que ell *mir* sa potencia,

tost se *penit* : Musa mia not *admirs* : En mi not *espant* morir : Que Dèu lo *deix* ben finar : Prega á Dèu ab pensa bona, quet *guard* de la mort segona: Dèu nos *guard* de tal traball : Dèu los *perdó*, en lloch de *guarde* y *perdone*; pero estas no son irregularitats, sino llicencias poéticas, admesas en la prosa. Deyan los antichs : jo *confiu* en lloch de *confio*, com : En Deu confiu quem salvará.

Verbs irregulars de la segona conjugació.

Saber.

Indic. Pres. *Sing.* Sè, *sabs*, *sab.* *Futur.* *Sing.* Sabré, sabrás, &c. *Subj.* Pres. *Sing.* Sapia, sapias, &c. *Pret. imp.* *Sing.* Sabría, sabrías, &c. *Imp.* Pres. *Sing.* sapia *ell.* *Plur.* Sapiam, sapian. *Gerund.* Sabent ó Scient. (*)

(*) Diu la Recopilació en la pág. 38. Y sos fautors *scients* y *consenscients*; y en la pág. 39. Als *scients*, pero no *consenscients*.

Cábrer.

Aquest verb pert la penúltima *r* del infinitiu, ménos en lo futur y en la veu *ria*, y á mes tè las irregularitats seguents.

Indic. *Pres. Sing.* Cabo, cabs, &c. *Pret. imp. Sing.* Cabía, cabías, &c. *Pret. perf. Sing.* Cabí, cabéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Capia, capias, &c. *Pret. perf. Sing.* Cabés, cabésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Cabs, capia. *Plur.* Capiam, cabeu, capian. *Gerund.* Cabent.

Véurer.

Aquest verb pert la penúltima *r* del infinitiu, ménos en lo futur y en la veu *ria*, y á mes tè las irregularitats seguents.

Ind. *Pres. Sing.* Veig, véus, véu. *Plur.* Vehem, veheu, veuhen. *Pret. imp. Sing.* Veya, veyas, &c. *Pret. perf. Sing.* Vegí, vegéres ó veres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Veja, vejas, &c. *Pret. perf. Sing.* Vegés, vegésses, vegés ó ves, &c. *Imp.*

Pres. Sing. Véus *tu* , veja. *Plur.* Vejam , veheu , vejan. *Gerund.* Vehent ó Vent. (*)

VOLER.

Indic. *Pres. Sing.* Vull , *vols* , *vol. Pret. perf. Sing.* Volguí , volguéres , &c. *Futur. Sing.* Voldré , voldrás , &c. *Subj. Pres. Sing.* Vulla , vullas , &c. *Pret. imp. Sing.* Voldría , voldrías, &c. *Pret. perf. Sing.* Volgués , volguésses , &c. (**)

(*) Diu lo llibre dels consells en lo *pret. imperf* : Car no *vehía* y á cada pas cahía. En lo *perfet* : Cert jo la *viu* , y per ella fiu los bells dictats : De humilitat non hi *viu* molta : De fet la *viu* prou rebedora. En lo *Pret. perf. del Subj.* Si ell *ves* lo mal que ha fet. En quant al *imperatiu* diu Fra. Anselm : *Vet* bon exèmple.

(**) Alguns diuhen al *futur. de indic.* Volré , volrás , &c. y en la veu *ría* Volría, volrías , &c. axí diu Jaume Roig : Prest trobará lo que *volrá* : Tu en ma casa farás tot quant *volrás* : Segons *volría* ell ho faría. Careix de imperatiu.

Véncer y sos composts *convéncer*, *revéncer*, &c. en alguns temps mudan la *c* en *s* per rahó de la pronunciació ú ortografía, com *venso* al present de indic., y *vensa* al present de subjunctiu.

Fir.

Indic. *Pres. Sing.* Faig, fas, fa. *Plur.* Fem, feu, fan. *Pret. imp. Sing.* Feya, feyas, &c. *Pret. perf. Sing.* Fiu, *feres*, feu. *Plur. Férem*, *féreu*, *féren*. *Futur. Sing.* Faré, farás, fará, &c. *Subj. Pres. Sing.* Fassa, fassas, fassa, &c. *Pret. imp. Sing.* Faría, farías, &c. *Pret. perf. Sing.* Fes, fesses, fes, &c. *Imp. Pres. Sing.* Fes *tu*, fassa. *Plur.* Fassam, feu, fassan. *Gerund.* Fent. (*)

(*) Diu J. R. Jo *fiu* mon dever: En Aragó *desfiu* ma roba: A l' alquería, que jo tenia, la *fiu* portar: *fiu*lay estar per mes de un any.

Alguns diuhen Jo *fas* en lloch de *faig* en lo present de indicatiu, y apar lo mes comú.

Axí mateix sos composts : *Desfer*, *contrafer*, *rarefer*, *satisfer* y semblants.

Créurer.

Aquest verb muda la *u* del infinitiu en *y* grega en lo pretérit imperfet del indicatiu, y tè las irregularitats seguents.

Indic. *Pres. Sing.* Crech, creus, creu. *Plur.* Crehem, creheu, creuhen. *Pret. imp. Sing.* Creya, creyas, &c. *Pret. perf. Sing.* Creguí, creguéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Crega, cregas, &c. *Pret. perf. Sing.* Cregués, creguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Creu *tu*, crega. *Plur.* Cregam, creheu, cregan. *Gerund.* Crehent.

Axí mateix *séurer*, *jéurer*, *ajéurer*, *ríurer*, *sonríurer*, *tréurer*, *atréurer*, *retréurer*, *contréurer*, y altres. (*)

(*) Alguns dihuen *tráurer*, *atráurer*, y altres *tréurer*, *atréurer*; pero lo últim se conforma mes ab lo restant del verb; puix dihem *treya*, y *trega*, y no *traya*, ni *traga*.

Cáurer.

Indic. *Pres. Sing.* Caych, caus, cau. *Plur.* Cahem, caheu, cauhen. *Pret. imp. Sing.* Queya, queyas, &c. *Pret. perf. Sing.* Cayguí, cayguéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Cayga, caygas, &c. *Pret. perf. Sing.* Caygués, cayguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Cau *tu*, cayga. *Plur.* Caygam, caheu, caygan. *Gerund.* Cahent. (*)

Axí mateix *decáurer*, *recáurer.*

Escríurer.

Aquest verb pert la penúltima *r*, ménos en lo futur de indicatiu y en la veu *ria*, y á mes tè las irregularitats següents.

Indic. *Pres. Sing.* Escrich, escrius, escriu. *Plur.* Escrivim, escriviu, escriuhen. *Pret. imp. Sing.* Escrivia, escrivias, &c. *Pret. perf. Sing.* Es-

(*) Diu J. Roig: *Caheu* en lo compte: Sempre anau *cahent* llevant.

crigui, escriguéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Escriga, escrigas, &c. *Pret. perf. Sing.* Escrigués, escriguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Escriu *tu*, escriga. *Plur.* Escrigam, escriviu, escrigan. *Gerund.* Escrivint.

PODER.

Indic. *Pres. Sing.* Puch, pots, pot. *Pret. perf. Sing.* Pogui, poguéres, &c. *Futur. Sing.* Podré, podrás, &c. *Subj. Pres. Sing.* Puga, pugas, &c. *Pret. imp. Sing.* Podría, podrías, &c. *Pret. perf. Sing.* Pogués, poguesses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Pots *tu*, puga. *Plur.* Pugam, pugan. (*)

Móurer, *commóurer* y *remóurer* mudan la *u* vocal en *v* consonant en

(*) *Poder* antiguament tenía lo futur de indic.: *Poré*, *porás*, *porá*, y la veu *ría*, *Poría*, *porías*, *poría*. Axí diu lo llibre dels Consells: Tantost guarida com ho volrás, esser *porás*: la cambra mia vull tua sia, hon fer *porás* lo que volrás: las mans n' ompliu méntres *poréu*, é si volréu guardat vos sie: Devant d' un rey parlar *porás* moltas vegadas.

alguns temps y personas, com: *movem*, *moveu* en lo pres. de ind. y *movia*, *movias* en lo pret. imperfet.

Béurer muda la *u* en *b*, com *bebem*, *bebeu* en lo present de ind., y *bebia*, *bebias* en lo pret. imperfet; y *Déurer* muda la *u* vocal en *v* consonant en los mateixos temps.

Víurer.

Indic. **Pres.** ***Sing.*** Visch, vius, viu. ***Plur.*** Vivim, viviu, viuhen. ***Pret. Imp. Sing.*** Vivía, vivias, &c ***Pret. perf. Sing.*** Visquí, visquéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Visca, viscas, &c. *Pret. perf. Sing.* Visqués, visquésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Viu *tu*, visca. ***Plur.*** Viscam, viviu, viscan. *Gerund.* Vivint.

Apetéixer fa lo pret. de ind. *Apeti*, *apetires*, &c. en lo demes se conjuga com *conéixer*.

Córrer, *concórrer*, *discórrer*, *escórrer*, *incórrer*, &c. fan lo present de indicatiu de esta manera: *Corro*, *corres*, *corre*. &c. y en lo present de subjunctiu: *Corra*, *corras*, *corra*.

&c. en lo demes se conjugan com *Enténdrer*.

Verbs irregulars de la tercera conjugació.

Dormir.

Aquest verb no tè altra irregularitat, que en la segona y tercera persona del Sing. del present de indicatiu, de esta manera: *Dormo*, *dorms*, *dorm*, y en lo imperatiu *Dorm* tu, en lo demes se conjuga com *Cumplir*. Axí mateix: *cullir*, *acullir*, *presumir*, *resumir*, *sumir*, *consumir*, *escupir*, *bullir*, *recullir*, *rebullir*, *esculpir*, *mentir*, *desmentir*, *sentir*, *consentir*, *dissentir*, *surtir*, *absumir*, *morir*, y altres. (*)

Acudir y *pudir*, á mes de la sobredita irregularitat en la segona y ter-

(*) Antiguament se deya *muyra* en lo present de Subj. del verb *Morir*, axí diu lo Peregrí: Senyor gloriós, siau ab mi, y no *muyra* jo assí. Devant Pilat cridavan los jueus: *muyra*, *muyra*, vage en creu.

cera persona, mudan la *d* en *t*, axí: *acuts*, *acut*, *puts*, *put*.

Lo verb *Fugir* muda la *g* en *j* en alguns temps, com al present de subjunctiu *Fuja*, *fujas*, &c. y en altres temps admet una *i*, com al present de indic. *fuigs*, y en lo imperatiu *fuig* tu; pero es per rahó de la pronunciació y ortografía. En lo antich se troba lo particip *fuit*, com: si fos possible fora *fuit*. J. Roig.

Cusir, *descusir* y *tussir* no tenen altra irregularitat, que en la tercera persona del Sing. del present de indic., y en la segona del imperatiu, de esta manera: *Cuso*, *cuses*, *cus*. *Imp*. *Cus tu*. *Tusso*, *tusses*, *tus*. *Imp*. *Tus tu*, en lo demes se conjugan com *Cumplir*; axí mateix, *descusir*, *recusir*, &c.

Llegir.

Indic. Pres. *Sing*. Llig ó llegesch, lliges ó llegeixes, llig ó llegeix: (*)

(*) Alguns escriuhen *llitg* y també *llitj*, y axí diu lo aforisme: Si algú *llitg* alguna carta, un poch lluny de aquell te aparta; pero lo mes comú es *llig*.

Plur. *Llegim*, *llegiu*, lligen ó llegeixen. *Subj.* Pres. *Sing.* Llija ó llegesca, llijas ó llegescas, &c. *Imp.* Pres. *Sing.* Llig ó llegeix *tu*, llija ó llegesca *ell*. *Plur.* llijan ó llegescan *ells*.

OIR.

Indic. Pres. *Sing.* Oyg, ous, ou. *Plur.* ouhen. *Subj.* Pres. *Sing.* Oyga, oygas, &c. *Imp.* Pres. *Sing.* Ou *tu*, oyga *ell*. *Plur.* Oygam, oíu, oygan. (*)

(*) Alguns escriuhen *oig* y *oiga* ab *i* llatina; pero en tal cas se déu advertir, que la sillaba *oi* en ditas veus es diphtongo de *oi*, y forma un sò solament; puix, no sent diphtongo, se deuría pronunciar ab dos sons diferents, axí *o-ig.*, *o-i-ga*, donant son valor á cada vocal: encara que també se podria equivocar ab lo só, que se percebeix en las paraulas *maig*, *boig*, *goig*, &c. axí lo mes conforme es escríurer dita síllaba ab *y* grega, com se véu en los aforismes: No mires cosas profanas, ni *oygas* paraulas vanas. Apar també que se podría escríurer ab *ch*, axí *oich*, pero no se troba en los authors.

VENIR.

Indic. *Pres. Sing.* Vinch, vens, ve. *Pret. perf. Sing.* Vinguí, vingüéres, &c. *Futur. Sing.* Vindré, vindrás, &c. *Subj. Pres. Sing.* Vinga, vingas, &c. *Pret. imp. Sing.* Vindria, vindrias, &c. *Pret. perf. Sing.* Vingués, vinguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Vina *tu*, vinga *ell. Plur.* vingan.

Axí mateix *avenir*, *convenir*, *reconvenir*, *prevenir*, *intervenir*, &c. *Tenir* se conjuga com *venir*, ménos al imperatiu, que fa *tè* tu, ab sos composts *obtenir*, *contenir*, *sostenir*, *retenir*, *abstenir*, *detenir*, *entretenir*, &c.

DIR.

Indic. *Pres. Sing.* Dich, dius, diu. *Plur.* Dihem, diheu, diuhen, *Pret. imp. Sing.* Deya, deyas, &c. *Pret. perf. Sing.* Diguí, diguéres, &c. *Subj. Pres. Sing.* Diga, digas, &c. *Pret. perf. Sing.* Digués, diguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Digas *tu*, diga *ell. Plur.* Digam, diheu, digan. (*)

(*) Los antichs deyan *dix* per *digué* tercera persona del pretérit perfet del subjunctiu, com lo profeta *dix*; ço es *digué* lo profeta.

Eixir.

Indic. *Pres. Sing.* Isch, ixes, ix. *Plur.* Eixim, eixiu, ixen. *Pret. perf. Sing.* Eixí ó isquí, eixíres ó isquéres, eixí ó isqué. *Plur.* Eixírem ó isquérem, eixíreu ó isquéreu, eixíren ó isquéren. *Subj. Pres. Sing.* Isca, iscas, isca. *Plur.* Iscam, &c. *Pret perf. Sing.* Eixís ó isqués, eixisses ó isquésses, eixís ó isqués &c. *Imp.* Pres, *Sing.* Ix *tu*, isca *ell*. *Plur.* Iscam. eixiu, iscan. (*)

Axí mateix *deseixir*, *sobreixir*,

Texir ó *téxer* en lo Pres. de ind. sing. fa *Texesch* ó *texo*, *texeixes* ó *texes*, *texeix*, *tex* ó *tix*. *Plur.* *Texim*, *texiu*, *texeixen* ó *texen*. En lo demes se conjuga com *Cumplir*. (**)

(*) Diu Andreu Bosch: *Ix á fóra á plorar lo sèu pecat*: *Isca tost y sens tardar*: prestament *isqué* de casa: per lo sèu crit tots prest *isquéren*: Ab ell visquí fins que *isquí* d aquell poblat.

(**) Diu lo llib. dels Consells: Es pobre, mes *tix* betas, é una pessa *tix* cascun mes.

Verbs de algunas veus poch usadas.

Dar.

Indic. Pres. *Sing.* Do, das, da. *Plur.* Dam, dau, dan. *Pret. imp. Sing.* Dava, davas, dava. *Plur.* Davam, davau, davan. *Pret. perf. Sing.* Dí, dáres, dá. *Plur.* Dárem, dáreu, dáren. *Futur. Sing.* Daré, darás, dará. *Plur.* Darém, daréu, darán. *Subj. Pres. Sing.* Dè, des, dè. *Plur.* Dem, déu, den. *Pret. imp. Sing.* Daría, darías, daría. *Plur.* Daríam, daríau, darían. *Pret. perf. Sing.* Das, dásses, das. *Plur.* Dássem, dásseu, dássen. *Imp. Pres. Sing.* Da *tu*, dè *ell. Plur.* Dem, dau, den. *Gerund.* Dant. (*)

(*) *Do* estava molt en us en lo antich. Diu lo Peregrí: Ab cor franch y lliberal y de bon grat te *do* quant me has demanat: Dèu te *do* lo quet convé: Llicencia te *do* desde ara: Jot *do* fe quet serviré: De amar á Dèu vos *do* avís.

Las veus del present de subj. del verb *Dar* son poch usadas, y nos valem comunment de las del verb *Donar*, dient: *done*, *dones*, *done*, *donem*.

Dur.

Lo verb *Dur* significa lo mateix que *portar*, y se conjuga de esta manera:

Indic. *Pres. Sing.* Duch, dus, du. *Plur.* Duhem, duheu, duhen. *Pret. imp. Sing.* Duya, duyas, duya. &c. *Pret. perf. Sing.* Duguí, duguéres, dugué, &c. *Futur. Sing.* Duré, duras, &c. *Subj. Pres. Sing.* Duga, dugas, &c. *Pret. imp. Sing.* Duría, durías, &c. *Pret. perf. Sing.* Dugués, duguésses, &c. *Imp. Pres. Sing.* Du *tu*, duga *ell. Plur.* Dugam, duheu, dugan. *Gerund.* Duhent. (*)

---

doneu, *donen* en lloch de *dè*, *des*, *dè*, *dem*, *deu*, *den*; no obstant, dihem: *Dem* gracias á Déu, y *dèu* á cada hu lo que es sèu.

(*) Lo verb *Dur* ve del hebreu, y per-ço té distincta terminació en lo infinitiu; axí dihem: Nòu puch *dur*, es menester *durho* fins á morir: Alábat ruch que á véndret *duch*: Quant trobar puch, jo tot loy *duch*: Ell nòu *du*: Al coll justina *duya* de mostras finas. *J. Roig.*

Defectius.

Pláurer.

Indic. *Pres. Sing.* Plau. *Pret. imp. Sing.* Plauhía, ó plahía. *Pret. perf. Sing.* Plagué. *Futur. Sing.* Plaurá. *Subj. Pres. Sing.* Placia ó plague. *Pret. imp. Sing.* Plauría. *Pret. perf. Sing.* Plagues. *Gerund.* Plahent ó plassent. (*)

Soler.

Indic. *Pres. Sing.* Solch, sols, sol. *Plur.* Solem, soleu, solen. *Pret. imp. Sing.* Solía, solías, &c. *Pret. perf. Sing.* Solí.

Cáldrer.

Indic. *Pres. Sing.* Cal. *Pret. imp.*

(*) *Placia* á Dèu que tot te reisca be: Fins que *plagué* á Dèu ningú d'ells se va aixecar: Lo raig del Sol en juliol los es *plahent*: Son cinch los bens espirítuals *plassents* á Dèu.

Sing. Calia, calias, &c. *Futur Sing.* Caldré, caldrás, &c. *Subj. Pret. imp. Sing.* Caldrias, &c. (*)

VERBS IMPERSONALS.

Se diuhen verbs impersonals, los que no tenen mes que las terceras personas del singular, com: *Plóurer*, que sols dihem en indicatiu: *plou*, *plovia*, *plogué*, *plourá*; y en subjunctiu: *ploga*, *plouria*, *plogués*. Gerund. *plovent*. Axí mateix *tronar*, *llampegar*, *nevar*, *apedregar*, *granisar*, *aconteixer*, *paréixer*, *ploviscar*, *plovisquejar*.

(*) Las veus del verb *Cáldrer* tenen la mateixa significació, que *es precis* ó *menester* ó *necessari*, *era precis*, *será* ó *seria precis*, com: Ja *cal* que hi vages, *ja es precis* que hi vages. A xich pi escala no lin *cal*, si lin *cal*, calali.

La veu *Cala* no es de *Cáldrer*, sino una veu sola de imperatiu, (com ho son també en llati las veus: *Ecce*, mira; *cedo*, dona; *ave*, Deu te guart, *apage*, apartat.) Y tè la significació de *posa*, *pega*, *dona* ab força ó ab pressa, com quant dihem: *Cala* foch al canó: *Cala*-li foch á la bardissa: *Cala*-li una trompada: *Cala*-li un revés; ço es, donali ó pegali un revés.

Molts altres verbs se usan impersonalment, com lo verb *haver*, quan dihem: hi *ha*, hi *havía*, hi *haurá*, &c. *Esser* ó *ser*, quant dihem, *es important*, *es menester*, *era necessari*, *era evident*, *es convenient*, *es just*, *era precis*, *era de veurer*, *fou cert*. Axi també se usan impersonalment molts altres, com: *consta*, *convé*, *importa*, *esdevé*, *succeheix*, *se diu*, *se conta*, *se nota*, *se refereix*, *se adverteix*, *se escriu*, *se parla* mes del ques déu. Finalment tots los verbs poden usarse com impersonals ab lo pronom *se*.

Verbs pronominals.

Los verbs pronominals son los que se juntan ab los pronoms *me*, *te*, *se*, *nos*, *vos*, y se conjugan de esta manera:

Recordarse.

Indicat. *Pres. Sing. Jo* me recordo ó *jom* recordo, *tu* te recordas ó *tut* recordas, *ell* se recorda. *Plur. Nosaltres* nos recordam, *vosaltres* vos recordau, *ells* se recordan.

Pret. imp. Sing. Jo me recordava ó *jom* recordava, &c. Lo imperatiu tè alguna varietat de esta manera:

Imp. Pres. Sing. Recórdat *tu*, recórdese *ell*. *Plur.* Recordemnos *nosaltres*, recordeuvos ó recordeus *vosaltres*, recórdense *ells*.

Axí mateix *acalorarse*, *cansarse*, *aflaquirse*, *alabarse*, *arrepentirse*, *amagrirse*, &c.

Quant dihem: *jom* recordo, *tut* recordas, recordeus, *quem* importa son, sinéresis dels pronoms *me*, *te*, *vos*, com se dirá en lo tractat de las figuras ortográficas.

En aquestas expressions: *no sè quem diga, no sè quem fassa, á mi quém importa?* no es que los verbs sian pronominals, ni reciprochs, ni reflexîus, sino pleonasme, ó redundancia dels pronoms, pera dar mes força á la cláusula.

Se ha faltat advertir en son lloch: que los imperatius se han collocat despres del indicatiu y subjunctiu, perque se forman de estos dos, y primer son los simples quels composts:

La formació dels imperatius es de esta ma-

PARTICIPS.

Lo *particip* es una veu, que participa del nom y del verb; ço es, tè las proprietats del nom y la significació y régimen del verb. Se divideix, segons la gramática general, en particip de present, de pretérit y de futur.

La llengua cathalana no tè propriament particip de present, com la llengua llatina que tè *amans*, *amantis*; perque las veus cathalanas, que terminan en *ant*, *ent* ó *int*, no son en rigor particips, sino gerundius; no obstant se diu en la Recopilació de 1689. pag. 4: É es acordat quels deputats *residents* en Barcelona hajan tot cumplit; en la pág. 125: los

---

nera: se pren la segona persona del singular y plural del present de indicatiu; axí *ama* tu, *amau* vosaltres, y no *ameu* com pensan alguns; y las demes personas se prenen del present de subjunctiu, com ho observa la sua mare llatina v. g *Ama* tu, *amet* ille, *amemus* nos, *amate* vos, *ament* illi; é igualment la castellana, com: *Ama* tu, *ame* él, *amemos* nosotros, *amad* vosotros, *amen* ellos.

rectors y demes sacerdots *tenints* cura de ánimas ; en la pág. 135 : á exêmple de las lleys *prohibints* la extracció de la plata ; en la pág. 140 : los *obtenints* semblants empleos ; en la pág. 205 : que lo procurador fiscal insta mandatos comminatoris ab censuras contra los *fraudants* los drets, ó *prestants* causa pera ques defrauden ; en la pág. 295 : podrá lo delegat apostólich procehir contra dits *resistents*, *turbants* , *impedints* y *molestants* ; y en la arenga del rey D. Martí, inserta en la sintáxîs de esta gramática se troba : Nos *volents* seguir la manera antiga, *pensants* &c. De quals exêmples se infereix, que los gerundius de la llengua cathalana tenen á vegadas la naturalesa de particips de present. Suposadas estas cosas sols parlaré del particip de pretérit.

Los particips de pretérit dels verbs de la primera conjugació terminan en *at*, com:

De Amar, *amat*.
De Avisar, *avisat*.
De Anar, *anat*.
De Carregar, *carregat*.
De Ensenyar, *ensenyat*.
De Comprar, *comprat*.
De Alabar, *alabat*,

De Recrear, *recreat.*
De Donar, *donat.*
De Ordenar, *ordenat.*
De Judicar, *judicat.*
De Aliviar, *aliviat.*

Los particips de pretérit dels verbs de la segona conjugació terminan en *ut*, com:

De Témer, *temut.*
De Conéixer, *conegut.*
De Déurer, *degut.*
De Abátrer, *abatut.*
De Rébrer, *rebut.*
De Rómprer, *romput.*
De Véncer, *vençut.*
De Esprémer, *espremut.*
De Saber, *sabut.*
De Créurer, *cregut.*
De Meréixer, *merescut.*
De Móurer, *mogut.*

Los particips de pretérit dels verbs de la tercera conjugació terminan en *it*, com:

De Prohibir, *prohibit.*
De Persuadir, *persuadit.*
De Malehir, *malehit.*
De Agrahir, *agrahit.*
De Corretgir, *corretgit.*
De Pulir, *pulit.*
De Advertir, *advertit.*
De Benehir, *benehit.*
De Seguir, *seguit.*
De Prohibir, *prohibit.*
De Pudrir, *pudrit.*
De Renyir, *renyit.*

Quant lo particip de preterit se

conjuga sol ab lo verb *haver* tè significació activa, com: jo *he amat*, tu *has amat*; quant se junta ab lo verb *ser* ó *esser* tè significació passíva, com: jo *sò amat*, tu *ets amat*. (*)

Lo particip de pretérit, quant se junta ab los verbs *tenir*, *ser* ó *esser* varía la terminació en singular y en plural, axí dihem: *tinch escrita* la carta y *tinch escritas* las cartas: jo *sò amat* ó *amada*, nosaltres *som amats* y nosaltras *som amadas*. Ab lo verb

---

(*) Lo particip de pretérit se junta á totas las personas del verb *haver*, pera formar los temps composts, y axó es comú á totas las llenguas fillas de la llatina, per exèmple la castellana diu: *he amado* la vi tud; la cathalana: *he amat* la virtut; la italiana: *he amato* la virtú; la francesa: j'*ai aimé* la vertu. Y certament es esta una part de la herencia quels tocá de sa mare; puix quant vivia la llengua llatina tenia lo mateix circumloqui ó modo de expressarse; per exèmple diu Plauto: Satis jam *dictum habeo*, que es lo mateix que, ja *he dit* bastant; diu Terencio: Me *habueris præpositam* amori tuo, ço és, me *has preferit* á la tua estimada; y Salustio: Neque res *falsum* me *habuit*, ni axó me *ha enganyat*.

haver tenía antiguament variació. Diu la arenga del rey D. Martí: Si los gentils ab pompa *han fets* llibres: Las gracias que nostre Senyor *ha fetas*; pero ara no dihem: *he escrita* una carta, *he escrits* molts papers; sino, *he escrit* una carta, *he escrit* molts papers.

Participis *irregulars.*

Absóldrer, *absolt.*
Absorbir, *absort.*
Acométrer, *acomés.*
Admétrer, *admés.*
Aténdrer, *atés.*
Bestráurer, *bestret.*
Clóurer, *clos.*
Cóldrer, *colt.*
Cométrer, *comés.*
Compéndrer, *comprés.*
Compóndrer, *compost.*
Comprométrer, *compromés.*
Concebir, *concebut.*
Confóndrer, *confos.*
Contráurer, *contret.*
Correspóndrer, *correspost.*
Cóurer, *cuyt.*
Cubrir, *cubert.*
Descióurer, *desclos.*
Descompóndrer, *descompost.*
Descubrir, *descubert.*
Desenténdrer, *desentés.*
Desfer, *desfet.*
Despéndrer, *després.*
Despertar, *despert.*
Disoldrer, *disolt.*
Empéndrer, *emprés.*
Encéndrer, *encés.*
Encióurer, *enclos.*
Enténdrer, *entés.*

Entremétrer, *entremés.*
Escométrer, *escomés.*
Escríurer, *escrit.*
Esténdrer, *estés.*
Fer, *fet.*
Fóndrer, *fos.*
Imprimir, *imprés.*
Malmétrer, *malmés.*
Morir, *mort.*
Naixer, *nat.*
Obrir, *obert.*
Oféndrer, *ofés.*
Oferir, *ofért.*
Oprimir, *oprés.*
Péndrer, *pres.*
Póndrer, *post.*
Preténdrer, *pretés.*
Prométrer, *promés.*
Reclóurer, *reclos.*
Recóurer, *recuyt.*
Remétrer, *remés.*
Repéndrer, *représ.*
Resóldrer, *resolt.*
Respóndrer, *respost.*
Restablir, *restablert.*
Retenir, *retingut.*
Retráurer, *retret.*
Satisfer, *satisfet.*
Ser, *estat.*
Sométrer, *somés.*
Sufrir, *sufert.*
Suplir, *suplert.*
Suspéndrer, *suspés.*
Tenir, *tingut.*
Tóldrer, *tolt.*
Tórser, *tort.*
Tráurer, *tret.*
Véurer, *vist.*

Y altres, que ensenyará lo us.

Alguns verbs conservan lo sèu particip regular; pero en tenen un altre irregular, com *oprimir*, quant dihem: *jo estaba oprimit* y també *oprés*, que se usa tal qual vegada; puix diu lo llibre dels Consells: Jo

estaba *oprés* en mitg de la obscuritat. *Cumplir* tenia antiguament lo particip *cumplit* ; puix diu la Recopilació de 1689 en la pág. 4 : E es acordat, quels deputats, residents en Barcelona , hajan tot *cumplit*. Diu Jaume Roig : Mil quatre cents vint set anys *cumplits* : ha trenta dos anys, ja temps *cumplit* : *cumplit* ha las profesías.

Verbs , que tenen dos particips.

	Regulars.	*Irregulars.*
Benehir.	*benehit.*	beneyt.
Buydar.	*buydat.*	buyt.
Concretar.	*concretat.*	concret.
Cumplir.	*cumplit.*	cumplert.
Decidir.	*decidit.*	decis.
Defensar.	*defensat.*	defés.
Despertar.	*despertat.*	despert.
Discutir.	*discutit.*	discus.
Dispergir.	*dispergit.*	dispers.
Disposar.	*disposat.*	dispost.
Dividir.	*dividit.*	divis.
Elegir.	*elegit.*	electo.
Embolicar.	*embolicat.*	embolt.
Enllestir.	*enllestit.*	llest.
Establir.	*establit.*	establert.

Excluir.	*excluhit.*	exclus, ó ex-clos.
Exîmir.	*exîmit.*	exêmpt.
Experimen-tar.	*experimentat.*	expert.
Imprimir.	*imprimit.*	imprés.
Incórrer.	*incorregut.*	incurs.
Infundir.	*infundit.*	infus.
Netejar.	*netejat.*	net.
Oferir.	*oferit.*	ofert.
Omitir.	*omitit.*	omés.
Oprimir.	*oprimit.*	oprés.
Perferir.	*perferit.*	perfert.
Refundir.	*refundit.*	refus, ó refos.
Restablir.	*restablit.*	restablert.
Rublir.	*rublit.*	rublert.
Revoltar.	*revoltat.*	revolt.
Soltar.	*soltat.*	solt.
Sufrir.	*sufrit.*	sufert.
Sumergir.	*sumergit.*	submers.
Suplir.	*suplit.*	suplert.

Alguns verbs tenen dos particips irregulars, com: Obtenir, *obtingut* y *obtes*; prescriurer, *prescrivit* y *prescrit*; restrényer, *restrenyit* y *restret.*

Es de advertir que lo particip regular se junta ab lo verb *haver*, y lo irregular ab lo verb *esser* ó *estar*,

com : jo *he disposat*, tu *has disposat*; jo *so dispost*, ó jo *estich dispost* per qualsevol cosa. No obstant hi ha alguns particips irregulars, que se juntan indiferentment ab *haver*, *esser* ó *estar*, com: *dispost*, *embolt*, *establert*, *exclos*, *impres*, *ofert*, *perfert*, *cumplert*, *prescrit*, *restablert*, *restret*, *revolt*, *rublert*, *submers*, *sufert*, *suplert*, v. g. jo *he dispost*, ó *sò dispost*, ó *estich dispost*; jo *he embolt*, jo *sò embolt*, jo *estich embolt*.

La llengua cathalana no tè particip de futur com la llatina, que te *amaturus* y *amandus*; y pera suplir esta falta se serveix, com la castellana, del verb *haver*, de la preposició *de* y del infinitiu de altre verb, de esta manera: jo *he de amar*, tu *has de amar*, *&c.* y en la passiva, jo *he de ser* amat, tu *has de ser* amat, &c.

PREPOSICIONS.

LA *preposició* es una veu, que se anteposa á la dicció que compon, ó al cas que regeix. Las que componen son las mateixas de la llengua

llatina : *a*, *ab*, *abs*, *con*, *de*, *&c.* com he dit en lo prefaci pág. XXII. Las que regeixen cas, unas son simples, altras compostas.

SIMPLES.

A mi me toca.	*Envers* nosaltres.
Ab paciencia.	*Fins* un diner.
Baix sa paraula.	*Per* ma culpa.
Cerca la plassa.	*Pera* mos fills.
Conforme lo guany.	*Pres* lo marit.
Contra la paret.	*Prop* lo portal.
Damunt la taula.	*Segons* la escriptura.
Davol la fembra.	*Sens* temor.
De certa ciencia.	*Sobre* la casa.
Dejus un pi.	*Sota* cubert.
Desde entany.	*Sots* pena.
Devant la imatge.	*Tras* la porta.
Dins un mes.	*Ultra* lo dalt expressat.
En la posada.	
Entre amichs.	

La preposició *per* es pera expressar la causa ó fi, ó pera significar la raho ó motiu; se junta també ab noms de lloch, y denota lo modo de fer alguna cosa, axí dihem: Passá *per* la plassa, *per* S. Joan pagaré, rebo *per* esposa á ta germana, *per* medi del ministre he conseguit lo

empleo, *per* força, *per* be, *per* mal, *per* ell daré la vida, á mim tè *per* pare, jol tinch *per* sant, *per* causa de ma mare, *per* medi de la justicia.

La preposició *pera* significa respecte ó relació de una cosa á altra; axí dihem: Poch li han dat *pera* lo que ell mereix, aquesta tela es bona *pera* camisas, no es bona *pera* res, esta ploma es bona *pera* escríurer, *pera* salvarnos es menester observar la lley de Dèu, lo home es criat *pera* amar y servir á Dèu.

Algunas vegadas se usa *per* en lloch de *pera*, y *pera* en lloch de *per*, y axí dihem: *Pera* evitar la pendencia me quedí en casa, ó *per* evitar; *per* no incórrer en la censura, ó *pera* no incórrer; axó está *pera* acabar, ó *per* acabar; axó está *pera* saber, ó *per* saber; axó está *pera* véurer, ó *per* véurer.

Quant se diu: estich *als* últims, la preposició *á* se pren per *en*, axí: estich *en los* últims.

COMPOSTAS.

A baix la muralla.
A cubert de la tempestat.
A escondidas de tothom.
A expensas del poble.

A mes de lo dit
Antes de temps.
Apres de mi.
A vista de las rahons.
Debaix la cuberta.
Despres del rey.
Dessobre de tot.
Dessota de la taula.
Dessá del riu.
Detras de la porta.
Dintre de una olla.
Devall ó *debaix* lo poder.
En mitg del dia.
En presencia de Dèu.
Entorn de festas.
Fora de casa.
Junt ab lo demes.
Lluny del mar.
Respecte dels drets.
Ultra dels salaris.

Estas preposicions se diuhen compostas, perque constan de dos paraulas, com: *á-mes*, *en-mitg*, ó perque estan seguidas de altra preposició, que regularment es *á*, *ab*, *de*, com: *á vista de*, *junt ab* lo demes, *á cubert de*.

Si la preposició no compon, ni regeix cas, passa á naturalesa de adverbi, com: sen aná *lluny*, á tu te toca parlar *baix*.

ADVERBIS.

LO *adverbi* es una part de la oració, que se junta al verb pera restringir, modificar y determinar

la sua significació; ço es, aumentarla, disminuhirla, mudarla ó variarla, denotant alguna particular circunstancia ó qualitat, que sens ell no la tindría, com en estas oracions: Es un home que parla: es un home que *no* parla: es un home que parla *poch*: es un home que parla *molt*: es un home que parla *be* y *scientment*, en quals oracions los adverbis *no*, *poch*, *molt*, *be*, *scientment* modifican varían, disminuheixen, ó aumentan la significació del verb *parlar*.

Encara que apar moltas vegadas, que se junta á altras parts de la oració, per exêmple, al nom, quant dihem *poch sabi*; al pronom v. g. *molt sèu*; al adverbi, v. g. *mes* ó *ménos valerosament*; á la preposició, v. g., *mes enves mi*, *ménos cerca* de la ciutat; pero sempre hi está comprés lo verb *es* ó altre, com: *es poch sabi*, es *molt sèu*.

Lo adverbi ó es simple ó compost, ó de modo, ó de qualitat, de temps, de lloch, de negar, de afirmar, &c.; y son innumerables en la llengua cathalana: Me dissimulará lo discret lector la nomenclatura nume-

rosa, que formo de ells, pera manifestar la riquesa y abundancia de nostra llengua.

Adverbis de modo.

Simples.

Adrétas.
Aplaret.
Axí.
Barato.
Be.
Car.
Casi.
Clar.
Confus.
Devádes.
Ensórtes.
Envá.
Expres.
Fort.
Junt.
Mal.
Malgrat.
Ras.

Composts ó frases adverbials.

A bastonadas.
A bell ull.
A biax.
A caball.
A cégas.
A competencia.
A cops.
A cop calent.
A cost y costas.
A cóstas y despésas.
A corra cuyta.
A despit.
A disgust.
A empentas.
A escayre.
A foch y á sanch.
A grat scient.
A la boja.
A la bona de Dèu.
A la descarada.
A la esqueixada.
A la grega.
A las claras.
A las húrtas.

A las palpéntas.
A la sorda.
Al traves.
Al endret.
Al reves.
A peu.
A poch á poch.
A ple.
A pols.
A propósit.
A rabassa morta.
A raig á raig.
A regna solta.
A salts.
A sólas.
A tom.
A trompons.
A trossos.
A ull.
A una veu.
Cama assá cama allá.
Cap á cap.
Costat per costat.
De acort.
De bat á bat.
De be á be.
De bona gana.
De bonas en bonas.
De burlas.
De calent en calent.
De clar en clar.
De concert.
De cor.
De correguda.
De fit á fit.
De genollons.
De gom á gom.
De grat.
Del tot.
De mal grat.
De memoria.
De mica en mica.
De part á part.
De pas.
De per junt.
De ple ple.
De pressa.
De prompte.
De quant en quant.
De repent.
De reten.
De tauladas en avall.
De una tirada.
De véras.
De abono.
En abono.

En bons termes.
En gran manera.
En pro y en contra.
En salvo.
Pa per pa, y vi per vi.
Per acás.
Pel descusit.
Per descuyt.
Per diversió.
Pel dret.
Per força.
Per manco.
Ple á ple.
Punt per punt.
Sens causa.
Sens que ni pera que.
Sens to ni sò.
Tot dret.
Tot just.
Tot plegat.
Xano xano.
Xip xap.

Ultra de estos casi tots los adverbis acabats en *ment* expressan modo ó qualitat, per exêmple quant dihem: ho ha fet *expressament*, *sériament*, *scientment*, *ignorantment*, *casualment*, *inadvertidament*, *condignament*.

Adverbis de temps.

SIMPLES.

Abans.
Avuy.
Adeshora.
Ahí.
Antes.
Antiguament
Ara.
Atart.
Aviat.
Dejorn.
Demá.
Dematí.
Dematinet.
Despres.
Endemá.

Enfregant.
Enguany.
Entany.
Entretant.
Interin.
Luego.
Llavors.
May.
Méntres.
Prest.
Prompte.
Quant.
Sovint.
Sempre.
Tart.
Tost.
Tantost.
Vuy.

Composts ó frases adverbials.

A la curta ó á la llarga.
Al instant.
A las horas.
A menut.
A mes tardar.
A mes véurer.
Al moment.
A punt, ó al punt.
A ratos perduts.
Ántes de ahí.
A estonas.
A temps.
A vegadas.
A voltas.
Bitllo, bitllo.
Cada punt.
Cada instant.
Cap al tart.
Cap al vespre.
De aquí en avant.
De improvis.
De repent.
Dias ha.
De rellans.
En breu.
En continent.
May pus.
Méntres tant.
Mes avant.
Molt atart.
Per avant.
Temps hi ha.
Temps ha.

Adverbis de lloch.

Simples.

Ahont.
Allá.
Allí.
Apart.
Apres.
Aquí.
Arremá.
Arrera.
Atras.
Avall.
Baix.
Cerca.
Dalt.
Darrera.
Defora.
Desde.
Dessá.
Devant.
Dins.
Dintre.
Enllá.
Entre.
Ensá.
Envá.
Fora.
Hont, ó ahont.
Lluny.
Prop.
Tras.

Composts ó frases adverbials.

A baix.
A cada pas.
A la dreta.
A la esquerra.
Al dors.
Al entorn.
Al rededor.
A orsa.
Arreu arreu.
De part de dintre.
De part de fora.
En amunt.
En avall.
En darrera.
En devant.
En dintre.
Entre mitg.
Mes avant.

Adverbis de orde.

Primerament, segonament, tercerament, consecutivament, despres, luego, seguidament, conseqüentment, enfi, finalment, en primer lloch, en segon lloch, en tercer lloch, en quart lloch, mes á mes, ademes, en avant, despres de axó, á axó se segueix, á axó se anyadeix, item.

Adverbis de quantitat.

Molt, poch, mes, menos, tant, massa, bastant, demasiat, prou, gayre, obs, adojo, abundantment, en gros, per menut, un pich, á centenars, á grapats, á almostas, á pams y á canas, de pam en pam, de gom á gom, mot á mot, á cabassos, á raig á raig, de mica en mica.

Adverbis de afirmar.

Sí, cert, certament, segurament, verdaderament, efectivament, prou, axí, ja, no me oposo, no ho nego, no replico, per cert, per consegüent, de cert, está be, sia axí, sens dupte, en efecte, en realitat, en veritat, es cert, es constant,

es evident, de veras, en hora bona, tal vegada, á vegadas.

Adverbis de negar.

No, ne, ni, nec, tampoch, menos, res, gens', jamay, may, jamés, menys, pas, pus, res mes, no res, no pas, almenys, almanco, de ninguna manera, de burlas, en hora mala, per demes, per ningun pretext, no obstant.

Adverbis de comparar.

Mes, menos, millor, tan, quan, tan mes, tan menos. *De dubtar*: Pot ser ó esser, qui sab, tal vegada, acás, per acás, quissá. *De desitjar*: O, o si, plegue á Dèu, vulla Dèu. *De preguntar*: Perque, com, que, acás, quant, per ventura, de quin modo. *De excepció*: No sols, sino, tan solament, també, unicament, precisament, excepto, ab exclusió.

Advertencias.

Hi.

Aquesta paraula *hi* es un adverbi, que

tè origen del adverbi *hîc* dels llatins, y equival á *aquí* ó *allí*, per exêmple: Si lo rey ve *hi* haurá pau; ço es, *aquí* ó *allí*. Axí mateix, quant diem: En abre caygut tothom *hi* fa llenya: Per tot *hi* ha cent lleguas de mal camí: Molts ases *hi* ha al mercat, que se semblan: Qui no *hi* es, no *hi* es contat: Mentras *hi* ha vida, *hi* ha esperansa: Ahont *hi* ha barrets, no campan caputxas.

Es de advertir que en los capitols dels drets de 1685 encara se troba lo adverbi *hîc* dels llatins, per exêmple en lo fol. 7 se diu: Si los caballs eran trets per us de aquells, que *hîc* los haurian, &c.

Algunas vegadas lo adverbi *hi* se muda en *y* grega, com se dirá en altre tractat.

En.

La paraula *en*, si se junta ab verbs de moviment es adverbi de lloch, y forma contracció, com se dirá en avant, per exêmple: Jo *men* aniré, se enten de *aquí* ó de *allí*. Axí mateix: Si *ten* vas, *vesten* en nom de Dèu: ja *sen* ha portat la paga.

Ne.

La paraula *ne* algunas vegadas es inversió de *en*, com se explica en las figuras gramáticals ortográficas; mes altrament es adverbi negatiu, y tambe á vegadas te força de conjuncció, per exêmple: *Ne* receptor, *ne* collidor algú gós bestraurer, *ne* donar algunas pecunias als receptors, *ne* sobrecollidors, *ne* altres per ells, fins la terça sia finida; y se origina del *nec* dels llatins.

Pas.

Lo adverbi *pas* aumenta la negació, per exêmple quant dihem: No ha vingut *pas*: non vols *pas*? no *pas* per ara; y se junta al adverbi *no*.

Non vols pas, es lo mateix que *no en* vols pas, com se dirá en avant.

INTERJECCIO.

La *interjecció* es aquella part de la oració de la qual nos servim, pera expressar algun moviment ó afecte del ánimo, v. g. de alegría, de dolor, de pesar, de

admiració, de aborriment, &c. y casi son las mateixas en totas las llenguas.

Pera expressar dolor serveix la interjecció *Ay*; pero, pera los demes afectes pot dirse, que no hi ha interjecció particular; perque una mateixa interjecció pot expressar llastima, suspir, goig, amenassa, desitg; ó pot expressar admiració, exclamació, congoixa, enutg, indignació, segons las paraulas, lo gest ó tò ab que se pronuncía.

Las interjeccions mes usadas son: *Ah*, *ay*, *ea*, *eh*, *eu*, *ey*, *hu*, *o*, *oh*, *ola*, *que*, *upa*, *va*, *xit*.

Altras paraulas hi ha, que se usan com interjeccions, com: *Animo*, *bo*, *cáspita*, *dali*, *coratge*, *valor*, *oydá*, y cada individuo tè las suas proprias; mes algunas son indecents, que deuhen evitarse.

Advertencias.

En las interjeccions se dubta quant se ha de posar lo senyal de admiració ó exclamació, que es aquest (!); ço es, si se ha de posar inmediatament despres de la interjecció, ó al fi de la clausula; per exêmple quant se diu: *Ay de mí*, se dubta, si se ha de posar lo senyal ó

nota despres del *Ay*, ó despres del *mi.* Jo sò de sentir, que se pose al fi, quant en ell termina y acaba de explicarse lo afecte, ja sia de dolor, de tristesa, de alegria, &c. perque la escriptura tè mes corrent, de esta manera: *Ah, que pena! ah, vil! ah, indigne! ah, dolsa y amada patria! ah, cruel enemich! ah, Dèu meu! ay de mí! ay, fill meu! ay quet perts! o que fortuna! o mort, quan amarga es ta memoria! o sabiduria infinita! o temps, o costums! ola, minyons! que goig! que pena! que dolor! que llastima! que escandol! que dicha!*

Pero, quant lo afecte, que se expressa, termina en la mateixa interjecció, se déu posar dita nota ó senyal inmediatament despres de ella, com: *Hu! no hi ha dubte; ta! nom mates; va! que es mentida; cáspita! que crema; xit! calla y vesten; Jesus! que dius; Ave María! quin home.*

Bastan estos exêmples para coneixer lo us de la interjecció, encara que se fa mes perceptible en un discurs continuat.

CONJUNCCIONS.

La *conjuncció* es una veu, que serveix pera unir las paraulas, las clausulas, ó

períodos, com la conjuncció *y* en est exêmple: Crech en un Dèu, pare tot poderós, criador del cel *y* de la terra. *Y* en Jesuchrist, unich fill seu, senyor nostre.

Esta unió es de varias maneras; ó pera separar las ideas; ó pera distingirlas; ó pera posar alguna condició; ó pera dar la causa ó rahó de alguna cosa, &c. y son molt abundants en un escrit, com se veurá en lo exêmple del ultim de aquest tractat.

Lo empleo de las conjunccions es sempre unir, faltant aquesta circunstancia, no serán conjunccions, sino adverbis; majorment, si se arriman y califican algun verb.

Los gramatichs las divideixen en copulativas, disjunctivas, adversativas, condicionals, &c.

Copulativas.

Y, è, també, ademes, ja, qué, tant, á mes, no sols, sino també, al mateix temps, de aquí se infereix, de una part, de altra part, á mes de axó, axí mateix, no mes.

Disjunctivas.

O, ó be, ú, sinó, ménos, sia, qué,

sia que, menos que, ni, ni ménos, sí sols, solament, excepto.

Adversativas.

Pero, empero, encara que, antes que, per mes que, no obstant, ab tot, per mes avant, á diferencia, al contrari, de diferent manera, demes de axó, ab tal que, menos quant, per tant.

Condicionals.

Si, com, mentras, quant, luego que, mentras que, á no ser que, en tant, baix la condició, suposat que, á menos de, en cas que.

Comparativas.

Tan, com, axí com, de la manera que, á semblança de, á exèmple de, en conformitat de, axí mateix com, del mateix modo que, de la propria manera que.

Causals.

Perque, puix, donchs, luego, car, per lo que, per lo tant, per lo mateix, per consegüent, per qual raho, per qual cau-

sa, per qual motiu, per axó, de lo que se infereix, puix que, en tant es axí, en realitat, revera, en veritat, no hi ha dubte, en confirmació de axó, á fi de que, ab intent de, per lo que, en conseqüencia de.

Transitivas.

Las transitivas son las que serveixen pera pasar de una clausula ó periódo, ó de una part del discurs á altra. Y encara que totas las conjunccions diuhen transit; no obstant las mes principals son: Pero, empero, donchs, mes, no obstant, en fi, en efecte, item, suposat axó, suposadas estas cosas, en esta intelligencia, en virtut de, en conseqüencia de, á vista de, per çó, de manera que, empero no obstant lo sobredit, de tot lo precedent se infereix que, respecte de, es emperó de advertir, en tot cas que, en cas que, y moltas altras, que los retorichs diuhen transicions.

Exêmple del us de las conjunccions.

No obstant que los drets de la Generalitat de Cathalunya sian imposats *y* concedits; *no solament* per los princeps predecessors *y* reys, de gloriosa memoria; *sino*

també ab indults apostólichs, tant llargament confirmats; *y axí*, tan los seculars, *com* los ecclesiastichs *y* magnats, obtenints magistratura de una *y* altre jurisdicció, estigan obligats á la entera *y* real solució de dits drets: no faltan alguns ignorants, desviats de la veritat, y desitjant saber mes de lo que importa, que zelosos de la privada utilitat destruheixan la pública, *y* sembran zisanya per gra, *perque* judican, *ó* fingeixen, *y* publican, *que* los drets de la Generalitat son concedits *é* imposats per algunas especials causas, faltant las quals, segons diuhen, es licit defraudar dits drets sens escrupol de conciencia; *axí* se son obdurats los cors dels que han de pagarlos, *y axí* lo patrimoni de la Generalitat se ha reduhit á poch, &c. *Recopilació de* 1689. *pag.* 32.

Lo mateix en la poesía, com en estos

ECOS

¿*Que* miras, ó bell Narcís?...... infelís.
Repara *que* cego estás, ...ó rapás.
No coneixent, sent tan rara, ...ta cara.
Ansias *y* suspirs dispara
Ton cor; ¿*mes* de que serveix?
Mira, repara *y* coneix,
Infelís rapás, ta cara.

Don Joseph Romaguera.

SINTAXÎS.

Tots los homes, que tenen us de rahó y son capassos de articular y formar lletras, parlan y escriuhen ab lo sol llum natural; pero, no tots parlan y escriuhen com se déu; perçó los que desitjan escriurer y parlar correctament, despres de haver aprés la *analogía* de una llengua, deuhen apendrer la sua *sintaxîs* y *ortografía.*

La *sintaxîs* no es altra cosa, sino unas certas observacions de lo que utilment se ha practicat en lo modo de parlar, donant per reglas las que se han considerat perfeccions, pera que en semblants casos se practique del mateix modo.

Esta part de la gramática se divideix en *concordancia*, *régimen* y *construcció.*

CONCORDANCIA.

La *concordancia* es lo concert ó conveniencia de unas paraulas ab altras; y es de quatre maneras: del article ab lo nom comú, de nom adjectiu ab substantiu, de relatiu ab antecedent y de nominatiu ab verb.

Del article ab nom comú.

Los noms comuns sempre van acompanyats de un article, que déu concertar ab ells en génere y número, axí dihem: *Lo rey*, *la reyna*, *los senyors*, *las senyoras.*

A vegadas se calla lo article, quant los noms comuns estan acompanyats de pronoms ó de noms numerals, com: *Que locura! que desgracia! esta guerra*, *aquella ciutat*, *tres mil homes*, *dos banderas.* No obstant dihem també: *Los tres reys* del orient; *Los set sabis* de Grecia. Axí mateix se calla lo article, quant al nom comú se li junta un adjectiu de quantitat, com: Veu *molt vi*, menja *poch pa.*

De nom adjectiu ab substantiu.

Lo nom adjectiu suposa sempre un substantiu, al qual se refereix, y déu concertar ab ell en génere y número, com: *Bon home*, *bona gent*, *casa vella*, *soldats valents*, *donas honradas*, *homes sabis y literats.*

Lo nom adjectiu no déu convenir en cas ab lo nom substantiu perque los noms

de la llengua cathalana no tenen casos, com se ha dit en la pag. 13.

Algunas vegadas no se expressa lo substantiu; pero se sobrenten, per exêmple, quant dihem: Deu premia als *bons* y castiga als *mals*. que se enten los *homes*.

Quant un nom adjectiu se refereix á dos ó á molts substantius, se colloca al plural, com: *Grecia*, *Esparta* y *Roma* ab alguns vicis menos haurian estat mes *celebradas*.

Si los dos substantius son de diferent género, lo adjectiu déu concertar ab lo masculí, com: *Lo pare y la mare son virtuosos*.

Del relatiu ab lo antecedent.

Lo relatiu suposa un antecedent al que se refereix, y déu convenir ab ell en género y número, com: No digas mal del *dia*, *que* passat no sia. L'home besa *mans*, *que* voldria veurer cremadas. *Ovella*, *que* bela, pert bocí. *Carrega*, *que* plau, no pesa. No hi ha mes *cera*, *que* la que crema. Desgraciat es lo *rich*, *que* maltracta als pobres. O fill meu! ama la *virtut*, *que* es preciosa.

Algunas vegadas se sobrenten lo ante-

cedent, com: *Qui* molt abrassa, poch estreny, que se enten *lo home que*. Semblantment estos: *Qui* nom dona pa, nom pega. *Qui* no tè vergonya, tot lo mon es seu. *Qui* cara veu, cara honra. *Qui* tè diners, fa sos efers. En la boca del discret, lo *que* es publich, es secret. Prou dejuna, *qui* mal menja. *Qui* canta, sos mals espanta. *Qui* mal fa, mal trobará. *Qui* mal cerca, prest lo troba. *Qui* infants te massa, may mor grassa.

Algunas vegadas convé ab lo substantiu següent, com: *Quin consell* te ha donat? *Quina virtut* es la mes amable? *Quin sagrament* has rebut? *quins homes*! *quinas donas*! *quins apretos*! *que torments*! *que penas*! *que insolencia*! *que desgracia*! *que miseria*!

De nominatiu ab verb.

Un nom en nominatiu (*) demana sempre un verb, y tot verb del modo finit suposa sempre un nominatiu exprés ó sobrentés, concertant ab ell en número y en

---

(*) Dich *nominatiu* suposant la declinació equivalent de la pag. 13.

persona, com: La *experiencia es* mare de la sciencia. *Cosa* privada *es* desitjada. Los *dits* de la ma no *son* iguals. Devot de la verge pura *sia tota criatura*. Lo *home* proposa y *Dèu disposa*. Tot bon *caball* ensopega. *Qui apadassa* son temps passa. Un *previngut val* per dos. Quant los *cans lladran* alguna cosa senten. *Ell s'enten*, com aquell, *que* balla tot sol. Las bonas *festas comensan* per la vigilia. Pocas *metsinas* no *matan*. Las malas *companyias* no *portan* res de bo. Los *cuydados* del ase *matan* al traginer. Las *burlas passan á veras*.

Tot nominatiu es tercera persona; menos *jo* y *nosaltres*, que son primeras; y *tu* y *vosaltres*, que son segonas, axí dihem: *Jo coronaré* al vencedor, *tu ensenyas* las arts liberals, *nosaltres cantam*, *vosaltres oiu*.

A voltas se calla lo nominatiu, majorment si lo verb está en primera ó segona persona, com quant dihem: Ahont *vages* dels teus hi haja. *Cobra* fama y *calat* á jaurer. En malaltia y en presó *coneixerás* ton companyó. *Oirás* y *mirarás*, si *veus* res ho *callarás*. Ho *ha pres* ab la capilla, y ho *deixará* ab la mortalla, en quals exêmples se enten *tu*, ó *ell* en lo ultim exêmple.

També á vegadas se calla lo verb, com quant dihem: Del ou al sou, del sou al bou, del bou á la forca. Lo mercader á la plaça, y lo menestral en casa. Lo cavaller á la guerra, y lo pagés á la terra. Vinyas y donas hermosas de guardar dificultosas, en quals exêmples se enten, en lo primer *lo lladre se encamina del ou*, &c. y en los altres *deu estar*, ó *son*, &c.

Dos noms en singular volen lo verb en plural, com: Si *tu* y *Tullia estau* bons, *jo* y *Cicero* bons estam. Diu *estam* y *estau* y no *estan* bons; perque lo verb déu convenir ab la persona mes noble; y en gramática la primera persona es mes noble que la segona y la segona mes noble que la tercera. Semblantment dihem: Ni *misa*, ni dar *civada estorvan* llarga jornada. *Lo gest* y la mala *cara trauhen* la gent de casa. *Porch* y *senyor han de venir* de casta. *Amor* y *gravedat* no *passan* per un forat. Lo *joch*, la *dona* y lo *vi fan* tornar lo rich mesquí. *Pèra*, *presech* y *maló volen* lo vi molt falló. Encaraque se troban exêmples en contrari, com: *Caldera* vella y *terrat* sempre *tè* bony ó forat. *Honra* y *profit* no *cab* tot en un sach. *Infant* y *orat diu* la veritat. Sens las *donas* y los *vents* no hi *hauria* tants torments.

RÉGIMEN.

Per *régimen* se enten aquí la relació ó dependencia de unas paraulas ab altras; ó be la unió de un verb ab tal ó tal preposició.

Tot nominatiu diu relació ó dependencia á un verb del modo finit; y tot verb actiu transitiu regeix un nom, que es lo terme de la sua acció, com: *Pere ama á Deu*, en que la paraula *Pere* regeix al verb *ama*, y lo verb *ama* regeix la paraula *Deu* per medi de la preposició *á*. Lo mateix en estos exêmples: La *porfia mata* la *caça*. Un *desorde porta* un *orde*. La *por guarda* la *vinya*. Las *tripas portan* las *camas*. Moltas *candeletas fan* un *ciri* pasqual. *Barca* parada no *guanya nolits*. Lo *mentider ha de tenir* molta *memoria*. Sempre las *festas* majors *causan* al ventrell *dolors*. No *furtes res* á ningú, ni *digas mentidas tu*.

Lo régimen, donchs, es de dos maneras, principal y accessori. Lo principal es lo terme de la acció del verb, com en la damunt dita oració *Père ama á Deu*, en que la paraula *Deu* es lo régimen princi-

pal, perque es la cosa amada ó lo terme del verb *ama*. Lo régimen accessori es lo qui segueix al principal, com en esta expressió: Dono *pa* á mos *fills*, en la que la paraula *pa* es lo régimen principal, y á mos *fills* lo accessori. Lo mateix en estas: Si no vols tenir desfici, á tos *fills* donals *ofici*. No furtes *res* á *ningú*. No mostres als *fills amor*. Li sega la *herba* sotals *peus*. No tè *pels* á la *llengua*. Encara tè la *llet* als *llavis*. Mira á *tothom* ab *despreci*. Lo *mon* no fou fet en un *dia*. Torna á son *fill* de *mort* á *vida*. Sempre trova *pels* als *ous*. Tu *me* vens *garsas* per *perdius*.

Es molt dificil dar reglas certas pera explicar lo régimen accessori de las parts de la oració; perque com los noms de la llengua cathalana no tenen casos ó distinctas terminacions, (lo mateix se observa en los de la llengua castellana, francesa é italiana) no podem dir tal nom está en datiu, tal altre en ablatiu, &c.

¿Quin verb, per exêmple, es mes amich del datiu que lo verb *Dar*, ni mes amich del acusatiu que lo verb *Acusar*? No obstant, com se podrá afirmar, que en estas oracions: dono *á* Pere, acuso *á* Joan, *á Pere* es datiu y *á Joan* es acusatiu? Ja veig, que dirán, que lo entenimient con-

cebeix datiu en la primera oració y acusatiu en la segona; pero, aquesta distincció intellectual de casos, que no se explica per senyal alguna material, no basta, ni serveix pera establir reglas claras y precisas del régimen.

Mes, objectarán, que ja hi ha notas ó senyals, pera determinar los casos dels noms cathalans, com se ha dit en esta gramática pag. 13, y son las preposicions, *á de*, *pera*, *per*, *ab*, &c. aplicadas als noms de esta manera:

Nom.	Pere.
Gen.	*De* Pere.
Dat.	*A* Pere, ó *pera* Pere.
Acus.	*A* Pere.
Voc.	Pere.
Abl.	*De* Pere, *ab* Pere, *per* Pere, &c.

Peró, ¿com podrém coneixer, si la preposició *á* es de datiu ó de acusatiu en los exêmples precedents: dono *á* Pere, acuso *á* Joan? y si la preposició *de* es de genitiu, ó de ablatiu, quant dihem: Aquella casa distánt *del* mar es *del* rey? puix, podríam pensar, que *del mar* y *del rey* son un mateix cas; perque tenen una matei-

xa preposició *de*. ¿Com podrém saber també, quant se podrá dir promiscuament *pera* ó *á* en datiu, sabent que hi ha certas paraulas, que admeten *á* y no *pera*, com: home aplicat *al* estudi y no *pera* lo estudi: proxîm *á* la mort, y no *pera* la mort? Y sem fa precís advertir, que en lo cas de voler arreglar la regencia de las parts de la oració per casos, com en la llengua llatina, y dir, per exêmple, que tal nom ó verb regeix datiu, ó ablatiu, se hauría de declarar, si ha de ser datiu ab *á* ó ab *pera*, y lo mateix del ablatiu, si ab *de* ó ab *per*, &c. Lo que sería de gran traball.

Suposadas estas cosas, lo mes segur, pera apendrer lo régimen de las parts de la oració en la llengua cathalana, es atendrer las preposicions, ab que se juntan los noms y los verbs de dita llengua. Si encontram en los bons authors, per exêmple, estas expressions: anarem *á* Madrit, se malquistá *ab* sos parents, me recordo *de* la mort, me passejaba *per* la rambla, consta *en* autos, repartirho *entrels* parents, dirém que *anar* regeix la preposició *á*, *malquistar* la preposició *ab*, &c. De lo que se infereix, que la práctica y us dels bons authors, es la regla mes certa y constant en esta materia.

Per regla general tot nom substantiu ó substantivat pot regir la preposició *de*, com: Dèu *de* misericordia, criador *del* cel, la llum *del* sol, lo amor *de* Dèu, la tassa *de* plata, lo canó *de* ferro, la campana *de* metall.

Los noms adjectius y pronoms regeixen varias preposicions, com: Ple *de* riquesas, liberal *ab* tothom, distánt *del* mar, prop *del* riu, inmediat *al* foch, útil *á* la república, aficionat *al* estudi, conforme *als* demes, qui *de* vosaltres, qual *dels* dos, ningú *del* poble, tres *dels* germans, un *d'*ells, quants *d'*ells has vist? Peró, los adjectius que significan qualitat, com: *bo*, *sabi*, *fort*, *suau*, no poden regir cas.

Los gerundius y particips tenen lo mateix régimen que sos verbs, com: Jo sò participánt *de* tas penas, resident *en* la cort, obedient *á* las lleys, castigat *per* lladre, conegut *per* infame, malheit *dels* homes.

CONSTRUCCIÓ.

Per construcció se enten aquí la collocació de las paraulas; ó la recta disposició de las parts de la oració.

Las paraulas en la llengua cathalana se collocan segons lo orde natural de las ideas, dihem: *nit y dia*, y no *dia y nit*, perque la *nit* y obscuritat es anterior á la llum ó al *dia*: dihem: *pare y fill*, perque lo *pare* es anterior al *fill*. Per la mateixa rahó preferim los substantius als adjectius, perque la substancia es anterior á la qualitat, axí dihem: *Dèu meu*, *Verge santissíma*, *angels bons*, *pa blanch*, *dia clar*, *cel hermós*.

No apartántse la llengua cathalana del orde natural, que diuhen las ideas, colloca las paraulas, posánt primerament lo nominatiu ó suposit ab tots sos adjectius, despres lo verb ab tots sos adverbis, en seguida lo régimen principal y finalment los accessoris.

Los oradors y poetas inverteixen á vegadas aquest orde, pera dar mes força, vivesa y elegancia á la expressió, y los poétas per lo *estro* del vers y força del consonant.

Exêmples de la sintaxîs.

Pera confirmació de tot lo que havem dit siame licit trasladar aquí dos passatges, lo un de 1406 y lo altre de 1689, suposat que en esta materia poden mes los exêm-

ples que las reglas. En efecte, si llegim la arenga, que pronunciá lo rey Don Martí, en lo dia 26 de gener de 1406, la qual publicá Pere Miquel Carbonell, en la chrónica de Espanya fol. 252, veurém la verdadera sintaxîs, concordancia, régimen y construcció ó estructura gramátical de la llengua cathalana; la qual arenga ab las limitacions, que li aparagué oportunas, la insertá traduhida en idioma castellá Don Antoni de Capmany en lo número XXII de las notas del tomo II de las Memorias históricas sobre la marina, comers y arts de la antigua ciutat de Barcelona. Jo sols trasladaré aquí part de la proposició, que literalment en cathalá es com segueix: "Bona gent: Nos, " volents seguir la manera antiga é acos" tumada per nostres predecessors, que " en lo principi de llurs corts acostuman " de dir algunes coses per edificació de " llurs pobles; nos havem proposat de " parlar de la gloria del principat de *Ca" thalunya*; é pensánts en axó, ocorrent" nos un dit de Isaíes, que diu: *Clama, " quid clamabo? Omnis caro fœnum, et " omnis gloria ejus quasi flos agri; exci" catum est fœnum et cecidit flos.* Nostre " Senyor dix al profeta: Crida. Dix lo

„ profeta , qué cridaré? Respon nostre „ Senyor : Crida, que tota carn es fe, „ y tota la gloria axí com á flor del camp, „ en lo qual secat es lo fe y caygué la „ flor. Per lo que : Nos *vehent*, que nostre „ Senyor havia en tan poca reputació la „ gloria mundanal, ne sabiam de *quens* par- „ lassem ; sino que, estánts en aquest pen- „ sament. venchnos entre mans un dit d'un „ sanct doctor solemne y aprobat de sancta „ mare Esglesia, que hom appella sanct „ Seduli, *de carmine paschali*, que en „ lo primer llibre séu nos dona regla é „ motiu al nostre dubte, *dihent* : Si los „ gentils ab pompa han fets llibres de „ llurs ficcions é mil falsías, segons diu „ Ovidi en lo Metamórfosis ; è si los ge- „ gants è los ceutaures per crueltat se fe- „ hien posar escrits de llahors, é archs „ triumphals, é columnes, per memoria de „ llurs batalles, segons diu Suetonio ; é „ si de coses no veres, impertinents é „ impossibles han volguda tenir la trom- „ pa de mentida per llahors de llurs „ *amicks*, segons fa Homero *in iliade* : ¿qué „ devem nosaltres fer, que som christians „ é seguim la veritat, que *vehem* la cosa „ manifesta, é *ohim* la veu divinal tot dia? „ ¿No dirém les gracies, que nostre Se-

» nyor ha fetes á tots; é no dirém les lla-
» hors d'aquells *quiu mereixen*, é no di-
» vulguerém los merits d'aquells, que han
» virtuosament treballat? ¿E no diu lo
» Ecclesiastich: *Laudemus viros gloriosos*
» *et parentes nostros in generatione sua*,
» cap. 44, *llohem* los varons gloriosos, é
» los nostres parents en la sua generació?
» E *douchs*: Nos, volents seguir aquesta
» ordenança en vosaltres, que sots una
» part insigne y poderosa de nostra se-
» nyoría, no fictament, no manlevadament,
» no per faules, no per llahor pintada,
» *quare non sunt mihi loquelæ neque ser-*
» *mones*; mes tan solament pera manifes-
» tar la gloria de nostre Senyor, que ha
» obrada en vosaltres. E per tal, com no
» devem callar la virtut, la gloria é la
» noblesa del principat de *Cathalunya* é dels
» *cathalans*, podem verificar la paraula per
» Nos començada: *Gloriosa dicta sunt de te*.
» Noble cort, é noble principat de *Catha-*
» *lunya*, é vosaltres *cathalans*: glorioses
» coses son dites de vosaltres; per les
» quals paraules son demonstrades dues con-
» clusions fort singulars: primo com la
» virtut molt famosa es clarament demons-
» trade, *quia gloriosa dicta sunt*: secundo
» de la gent fort valerosa per tot lo mon

„ nomenade, *quia de te.*" Son dignes de llegirse los arguments ab que confirma dit senyor rey estas dos proposicions, que se reduheixen en referir accions famosas y heróicas dels cathalans, y que estos han tingut gran fama per tot lo mon, los que omitesch per motiu de la brevedat, y sols trasladaré aquí las paraulas, ab las que conclou dita arenga, que son las següents:
„ Peró per conclusió de nostres paraules
„ vos volem dir un acte fort virtuós, quel
„ rey nostre besavi feu, quant tramés lo
„ rey nostre avi son fill en la conquis-
„ ta de Sardenya; lo qual tenint la bande-
„ ra nostra real en las mans, li dix aques-
„ tas paraulas: Fill, *jous* do la bandera
„ nostra antiga del principat de *Catha-*
„ *lunya*, la qual ha un singular privilegi,
„ que es ops que guardets be, lo qual pri-
„ vilegi no es res falsificat, ne improvat,
„ ans es pur é net, é sens falsía é mácula
„ alguna, é bollat ab bulla d'or, y es
„ aquest, ço es: que null temps en camp,
„ hon la nostra bandera real sia estada, ja
„ mes no fou vençuda, ni desvaratada, é
„ açó per gracia de nostre Senyor, é per la
„ gran feeltat é naturalesa de nostres sots-
„ mesos; é per aquesta rahó podem *atri-*
„ *buhir* á vosaltres ço que dix Julio Cesar,

„venint de la conquista de Alemanya, als „seus sotsmesos: Alçats, alçats les vostras „banderas, car dignes sots de haver la „senyoría de Roma, *axiu* recita Luca en „lo primer llibre sèu de les batalles. Be, „donchs, podem dir á vosaltres: Alçats, alçats „les vostras banderes, car dignes sots de „*possehir* lo principat de *Cathalunya.*" En veritat esta arenga es antiquada en alguns vocables; peró la sua construcció ó estructura de la frase y tota sa gramática general, no sols es molt conforme y ajustada á las reglas del art, sinó que pot servir de modelo pera arreglar nostres escrits al gust y erudició de nostre temps.

Ara, donchs, si llegim lo capitol primer de la Recopilació del any 1689, pag. 78, que tracta dels drets y vectigals, que son propris de quiscuna ciutat, vila ó lloch, y de las causas per las quals son instituhits y se reputan justs, nos dará una idea no sols de la proprietat de las veus, sinó de la estructura de las paraulas, que es ab poca diferencia la mateixa, que la del antecedent exêmple, y no dista molt del modo que nosaltres parlam. Y no obstant que cada cent anys se nota alguna alteració en las llenguas vivas; aprofita sempre coneixer lo art ab que tot temps se ha

parlat la llengua, pera compararla ab lo estil corrent. Dit capitol diu de esta manera, » Primerament la ciutat de Barce-
» lona; que es la mes principal y lo cap
» de *Cathalunya*, entre altres prerrogati-
» vas en que *preceheix* á las demés, es en
» tenir plenissims y amples privilegis, pera
» fer y ordenar moltas cosas, y particu-
» larment pera imposar drets y vectigals
» sobre varias mercaderías y cosas comes-
» tibles, que entran é ixen per sos por-
» tals, en virtut de concessions, que
» obtinguè de sos serenissims senyors reys:
» los quals drets y vectigals son justifi-
» cats segons totas sas condicions; per
» que son *estatuhits* ab llegitima *autho-*
» *ritat* sobre cosas, que son suficient ma-
» teria de vectigals, y ab deguda forma y
» proporció; y finálment per justa causa,
» que es la del be *publich* de la ciutat;
» perque se *converteix* lo que resulta de
» aquells en refer y conservar las obras
» públicas, las fonts y aquaductos, en pa-
» gar los salaris de sos molt illustres se-
» nyors consellers, los dels *cathedratichs* de
» la universitat literaria, los dels advo-
» cats, *syndich* y oficials de la casa de la
» ciutat y del *banch* y taula de aquella,
» guardas dels portals, y demés oficials y

„ en pagar diferents *acrehedors* censalistas,
„ y per tenir tambè reservada en son erari
„ alguna summa de diner per un cas for-
„ tuit de guerra, peste, fam y altres sem-
„ blants, que poden ocorrer. Per lo que
„ ningú pot dubtar de la justificació de
„ dits drets; y per consegüent tè obli-
„ gació qualsevol persona de pagar aquells
„ integrament y ab tota fidelitat.

„ Tarragona, antiguissima ciutat de *Ca-*
„ *thalunya*, que desprès de expellits los
„ *carthaginesos* de Espanya, fou colonia
„ dels romans; y de tal manera famosa
„ é illustre, que de ella prengué nom la
„ citerior part de Espanya, anomenántse
„ terraconense; y que si be lo temps la
„ ha *reduhida* á menor població del que
„ era, ab tot *excedeix* vuy á moltas en
„ fortalesa, hermosura y situació, conser-
„ vántse encara en ella la sede archiepis-
„ copal metropolitana de *Cathalunya*: esta
„ tal gosa tambè de semblant prerrogativa
„ de tenir drets y vectigals sobre tots grans,
„ oli, vi, carns, molins y pesca, que no
„ es poca en sa platja, y sobre demés cosas
„ semblants: y se aplican tambè estas im-
„ posicions á la reparació de las murallas
„ y fortalesas, fonts y demès cosas pú-
„ blicas, y á la satisfacció dels salaris de

,, sos consols y oficials, y á la de sos
,, *acrehedors*.

,, Gerona, que ab la fecunditat del terreno y amenitat dels rius *excedeix* á las demès en abundancia y fertilitat de tots fruyts, y població la major de *Cathalunya* despres de la de Barcelona: esta, donchs, tè també sos drets y vectigals imposats sobre blat, farinas y demès grans, sobre vi, oli, carns, pescas y demès, á efecte de sublevar las públicas necessitats, si be apenas poden abastar pera socorrer á totas ellas; perque dels dits vectigals se conservan uns molins junt al riu de Ter molt utils y necessaris, se mantenen una muralla y altres reparos *construhits* pera detenir las inundacions del dit riu de Ter y del de Organyá; pagántse dels *mateixos* drets los salaris de sos consellers, los dels mestres de la universitat, los de sos oficials, y tambè los carrechs y obligacions contractadas per lo be *publich* de la *mateixa* ciutat: y axí no pot dubtarse en manera alguna de la justicia de dits sos drets.

,, Lleyda, memorable ciutat entre los romans per la batalla, que en ella se doná per lo exêrcit de Julio Cesar contra Ephra-

„ nio y Petreyo, illustre per sa inclita
„ universitat literaria,adornada de diferents
„ privilegis á ella concedits, copiosa y
„ abundant de tots fruyts per las ayguas
„ del Segre, que la fertilisan y regan; tè,
„ donchs, també esta ciutat sos drets è
„ imposicions sobre pa, vi, oli, carns,
„ pesca y demés géneros de mercadería;
„ y axí *mateix* tè un moderat vectigal so-
„ bre lo pont de pedra, que se *exhigeix*
„ dels qui pasan per aquell; tots los quals
„ vectigals, attès son moderats è *instituits*
„ pera refecció dels demés edificis *publichs*,
„ y pera satisfer salaris de oficials, y *car-*
„ *rechs*, y obligacions de la mateixa ciutat
„ son estats sempre tinguts per justs en
„ sentir dels *theolechs*, canonistas y llegis-
„ tas, que han tingut plena noticia de sa
„ institució.

„ Tortosa, deliciosa ciutat per ocasió del
„ Ebro, que la fecunda y hermoseja, fluint
„ per un costat de aquella; rica per la ne-
„ gociació tè per dit riu, per *ahont* se trans-
„ portan fustas las millors, que se treballan
„ en *Cathalunya*, y moltas y diferents mer-
„ caderías; esta tal tè també sos vectigals
„ sobre la pesca, que es en gran abundan-
„ cia, carns, pa, vi, oli y demes coses
„ semblants; y principalment tè una im-

„ posició sobre lo pont de fusta, fabricat y
„ *construhit* sobre unas barcas ab cadenas
„ de ferro admirablement y ab singular
„ artifici lligadas y concatenadas, per que
„ constánt persistesca á las avingudas y
„ diminucions del riu; la qual imposició
„ se cobra y *exhigeix* dels forasters, que
„ per allí pasan. Los diners, que dels dits
„ drets resultan, se emplean en reparos
„ de las murallas, conservació de la ciu-
„ tat, y en preservarla de la inundació del
„ Ebro, en mantenir lo dit pont, y en pagar
„ los salaris als consols y oficials de la
„ *mateixa* ciutat, y als mestres de la escola
„ literaria en ella *instituhida* y demès *car-*
„ *rechs* y obligacions de aquella; per lo
„ que es evident la justicia de ditas impo-
„ sicions, y que justament se *exhigeixen*
„ per sos exâctors y ministres deputats per
„ aqueix efecte.

„ *Omiteixense*, pera evitar prolixîtat,
„ las altras ciutats de *Cathalunya*, com
„ son *Vich*, Seu de Urgell, Elna, Solsona,
„ Manresa, Balaguer y altres pobles y
„ vilas notables com son *Valls*, Reus
„ y *Montblanch* en lo archebisbat de Tar-
„ ragona, Granollers y Mataró en lo bisbat
„ de Barcelona; *Hostalrich*, Olot y Figue-
„ ras en lo de Gerona; Perpinyá, Vila-

„ franca de Conflent, Hilla, Prada y Cob-
„ lliure en lo de Elna; Ripoll, Premiá,
„ Camrodon y Calaff en lo de *Vich*; Tár-
„ rega y Cervera en lo de Solsona; Puig-
„ cerdá, Berga, Tremp, Oliana, Cardona,
„ Agramunt, Andorra, *Sanahuja* y Torá
„ en lo de Urgell, y moltas altras vilas,
„ totas las quals tenen en virtut de sos
„ privilegis varias imposicions, sobre carns,
„ pescas, pa, vi, oli, tabernas, molins,
„ forns y demès; y, segons la averiguació
„ feta per relacions de homes fidedignes
„ y noticiosos, tots los dits vectigals,
„ que per las ciutats y demès poblacions
„ de *Cathalunya* se exhigeixen son justs;
„ perque tots tenen las circunstancias ne-
„ cessarias ab las quals los vectigals *deuhen*
„ justificarse: y si de la justicia de alguns
„ se dubtás, ó dubtar se pogués, tan *mateix*
„ se deurían pagar, fins que averiguada la
„ materia y *deixat* lo dubte constás evi-
„ dentment de la injusticia."

Estos dos exêmples indican lo verdader caracter y geni de nostra llengua. Peró dirá algú tal vegada, que son difusos y redundans en una gramática per ser tan llarchs y dilatats. A lo que responch, que se déu considerar que la sintaxîs ensenya com se texeix la tela de un discurs, ó

com se uneixen unas parts ab las altras, y axó no pot ensenyarse ab exêmples curts ó ab pocas paraulas; es menester extendrer la vista sobre lo dilatat camp de un discurs, y meditar sobre ell la estructura de las diferents parts de la oració y la unió que tenen entre sí.

La continua lectura y meditació sobre los bons authors cathalans ensenyan mes, que las reglas del art. ¿Que preceptes poden preferirse á la meditació de la práctica del bons authors? Estos illuminan sens traball, y de ordinari no se olvidan com las reglas.

Vicis de la oració.

Dos vicis son los que poden inficionar la oració en la llengua cathalana. Lo primer se diu *barbarisme* y lo segon *solecisme*. Lo barbarisme se comet, quant se falta á la proprietat; per exêmple, cometen barbarisme los que diuhen: Jo he *pretengut* un empleo, per jo he *pretés*; jo he *nascut*, per jo he *nat*; jo he *resolgut*, per jo he *resolt*; jo he *sigut*, per jo he *estat*. Cometen també barbarisme los que encontrantse en algun paratge, pregunta lo un á l'altre: ¿*ahont está Vosté*? ¿per *ahont viu*? ó ¿*ahont*

habita? puix *estar* serveix pera expressar la actualitat ó lloch present, *y habitar* significa viurer ab permanencia en algun domicili, casa ó alberg. També se comet barbarisme, quant se crida á algú, y respon *ja vinch*, en lloch de *ja hi vaig*; puix *anar* se diu de *aquí allá*, y *venir* de *allá aquí*. Igualment es barbarisme, quant se diu *despus ahí*, per *antes de ahí*; puix, *despus ahí* es *avuy*, perque correspon á *despres de ahí*.

Lo solecisme es quant se falta á la concordancia ó régimen, per exêmple si se digués: ma mare y mon pare *es mort*, per *son morts*: en *la* Barcelona se encontra de tot, en que el *la* es superfluo, perque los noms propris no admeten articles. He vist una carrossa tirada *á sis* caballs, per tirada *de sis* caballs.

ORTOGRAFÍA.

La *ortografia* es una part de la gramática, que ensenya á escriurer be y correctament; ço es, ab la puntuació y lletras que son necessarias.

Tres son los principis de tota ortografia,

us constánt, *pronunciació* y *origen*. Ningún de estos principis, per sí sol, pot considerarse com á regla infallible de escriurer correctament.

La present ortografía conté dos parts. La primera tracta del us y ofici de las lletras; y la ségona de las figuras gramáticals ortográficas, de que abunda la llengua cathalana.

PRIMERA PART

Del us y ofici de las lletras.

Primerament es de advertir: que en tot escrit se han de guardar estas tres cosas: proporció, igualtat y distancia. La lletra, que es la part menor de un vocable, déu ser proporcionada é igual, tant gran la una com l'altra; de manera que los pals de la *b*, *d*, *h*, *l*, *f*, *g*, *p*, *q*, é igualment las majúsculas, no excedescan mes del cos de la lletra minúscula, com se observa en la lletra de imprenta. Ha de ser també neta y llimpia, sens rasgos, ni topos, ni demasiada tinta; perque se puga llegir ab soltura y facilitat; tan mes hermosa será, quan mes se semble al imprés.

Las paraulas han de estar divididas y se-

paradas; per tant se déu escusar lo encadenarlas, ó lligar las unas ab altras, perque axó embarassa y dificulta la lectura. També deuhen guardar igual distancia, que regularment es lo espay que ocuparía la lletra *m*.

La distancia de ralla á ralla déu ser també igual; de manera que no sia mes ampla lo espay de la primera á la segona, que en las demés. Se déu procurar també, que sian rectas, y tan llarga la una com l'altra.

Las planas han de guardar proporció; ço es, que la una no comence mes amunt y l'altra mes avall; que tingan igual número de rallas, y que los marges del paper corren iguals.

La igualtat y distancia proporcionada de las lletras, de las paraulas, de las rallas y de las planas, contribueix molt á la claredat y perfecció de un escrit.

Suposadas estas cosas es menester saber, que las lletras, unas son vocals y altras consonants. Las vocals son: *Aa*, *Ee*, *Ii*, *Oo*, *Uu*, y la *Yy* grega, quant es conjuncció. Las consonants son:

B b,	C c,	Ç ç,	D d,
be,	*ce*,	*ç trencada*,	*de*,
F f,	G g,	H h,	K k,
ef,	*ge*,	*hac*,	*ca*,

J j,	L l,	LL ll,	M m.
jota,	*el,*	*ell,*	*em,*
N n,	NY ny,	P p,	Q q,
en,	*eny,*	*pe,*	*cu,*
R r,	S s,	T t,	V v,
er,	*es,*	*te,*	*u consonánt.*
	Y y,	Z z,	
	igrega,	*idzeta,*	

Las que comensan lo sèu nom ab vocal, que comunment es la *e*, se diuhen semivocals, y son *f*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, &c. Las que acaban lo sèu nom ab vocal, se diuhen mudas, y son *b*, *c*, *d*, *g*, &c.

La *l*, *r*, *u*, algunas vegadas perdan un poch de la sua força, y á las horas se diuhen líquidas, com en *floch*, *frau*, *guerra.*

Quant duas vocals se uneixen y forman un mateix sò, se diuhen diphtongo, com: *aygua*, *causa*, *cuento*, *sòu*, *creurer*, *ciutat.*

De las lletras majúsculas.

Las lletras majúsculas se distingeixen de las minúsculas per la figura, y no per la grandaria; axí la figura de esta *q* per gran ques fassa, sempre será minúscula; puix, la figura de la *q* majúscula es esta *Q*.

Se déu comensar ab lletra majúscula tot

principi de escriptura ó de discurs, capitol, article, paragraph, aparte, separació ó divisió en lo escrit. y despres de punt final y principi de período.

Se déu escriurer ab lletra majúscula tot nom propri, cognom, sobrenom ó nom de casa, ó de familia, com: *Pere*, *Pau*, *Antoni*, *María*, *Eularia*, *Torres*, *Vives*, *Fontanella*; y també los noms propris de cosas, com: *Espanya*, *Cathalunya*, *Barcelona*, *Montserrat*, *Llobregat*, *Mediterraneo*.

En quant als noms comuns ó apellatius, apar, que lo us se determina escriurels ab minúscula; sian collectius ó expressen multitut, com: *regne*, *provincia*, *ciutat*, *vila*, *collegi*, *capitol*, *universitat*; sian de gents ó de nació, com: *espanyol*, *francés*, *cathalá*; sian de arts ó sciencias, com: *theología*, *gramática*, *pintura*; sian de noblesa, dignitat ó de empleo, com: *profeta*, *apostol*, *evangelista*, *papa*, *pontifice*, *cardenal*, *arquebisbe*, *bisbe*, *canonge*, *emperador*, *rey*, *compte*, *marques*; encara que sia ab concurrencia del nom propri, com lo *papa* Benet XIV, lo *rey* Carlos III, lo *canonge* Romaguera, lo *degá* Centena, la *ciutat* de Barcelona. Esta era la práctica y us dels llatins, que

escrivían correctament. Vejas lo *Lexicon latinæ linguæ* de Juan Federich Noltenio pag. 125.

En testimoni de axó siam licit trasladar aquí lo que diu Christophol Cellari en sa gramática llatina pag. 28, y en sa ortografía pag. 66 y 58 de la segona edició, que en resumen es de esta manera: "Quant no hi havia altras lletras que las majúsculas estava fora aquesta dificultat de escriurer ab majúscula ó ab minúscula, perque totas las lletras eran uniformes. Quant se inventaren las minúsculas per la major velocitat de escriurer, no se deixaren del tot las majúsculas; de manera que los antichs escrivían majúscula en principi de escriptura y período ó despres de punt; també en los noms propris de homes, de donas y de llochs; y finalment en princípi dels versos, per qual motiu los impressors las anomenan versals. En nostre temps se ha extés en tanta manera la mescla de las lletras majúsculas ab las minúsculas, que tots los noms de empleo, de dignitat y de honor, com: *emperador*, *rey*, *princep*, *consul*, *pretor*, *rector*, *mestre*, *senyor*, &c. se escriuhen ab majúscula. No intento llevar á dits senyors res del seu honor, encara que se-

ría poch lo que perdrían, puix consistiría sols en una lletra, lo que desitjo es que sia uniforme la escriptura. Jo me confor-mo ab lo us antich, escrivint: lo *rey* Darío, Scipió *consul*; mes, si escrivim á dits senyors es millor escriurer tot lo nom ab majúsculas, que mesclar ma-júsculas ab minúsculas, escrivint axí REY, PRINCEP, CONSUL. Lo mateix si havem de usar pronoms, parlánt ab los pre-dits, escriurém en llatí TU, TUA, TE, y no *Tu*, *Tua*, *Te*."

Enfí se escriurán ab majúscula las pa-raulas de especial nota ó de cosas molt notables, los titols dels llibres, y los noms de tractament en abreviatura, com: *Illm. Illtre. V. S. Dr. Dn. Vm.*; mes, si no se abrevian se escriurán ab minúscula de esta manera: lo *illustrissim senyor doc-tor don*, *reverendissim senyor*, *sant Pe-re*, *sant Pau*.

Del us de las lletras en particular.

Tres son los principis de tota ortografía, pronunciació, us constánt y origen; peró ningun d'ells pot senyalarse per regla úni-ca é invariable. Se equivocan alguns, volent que las paraulas se escrigan com

se pronuncían; perque comunment las paraulas de una llengua no se pronuncían be en totas parts; antes hi ha vicis nacionals en la pronunciació, com se veu en varios paratges, en que la *v* la pronuncían com la *b*, per exêmple, pronuncían *beurer* del mateix modo, tan si ve de *videre*, com si ve de *bibere*. Suposat que la llengua cathalana es filla de la llatina, com se ha dit al principi de esta gramática, sempre ques dubte com se ha de escriurer una paraula en cathalá, se ha de veurer com se escriu en llatí; axí escriurém *beurer*, si ve de *bibere*; y *veurer*, si ve de *videre*. Lo arreglar la ortografía per estos tres principis es la major dificultat.

De algun temps á esta part se han suscitat alguns dubtes y dificultats sobre las lletras ab que se deuhen escriurer algunas veus cathalanas; y no volentme apartar del us constánt dels antichs, he recorregut, vist y exâminat ab atenció los documents mes certs, com son: constitucions, decrets, ordinacions, capitols de Corts y altres impresos del antich magistrat de Cathalunya desde 1500 fins á 1702, y he vist que lo us mes constánt de escriurerlas, es com se nota en la pre-

gent ortografía ; y per major comprobació he senyalat algunas també de lletra cursiva en los dos exêmples llarchs de la sintaxîs. Deixo á cada hu que abunde en lo seu modo de pensar, que jo no me he cregut bastant authorisat, pera innovar res en la llengua.

Dirá algú, que en aquell temps se pronunciaban las paraulas de altra manera, y que haventse variat la pronunciació, déu variarse també lo modo de escriurer; peró, desde lo any 1702, en que vivian nostres avis, no pot haver variat tant la pronunciació, quens obligue á variar la escriptura.

Declaradas estas cosas tractaré de las lletras consonánts en particular. No tracto de las vocals, perque no hi ha dificultat que advertir; puix, basta la sua pronunciació, pera arreglar la escriptura.

B.

La *b* tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com: *beurer*, *abonar*, *sab*.

Es bastant dificil poder distingir á vegadas, quant se déu escriurer *b*, ó *v* consonánt en cathalá; perçó, es precís atendrer al origen de la dicció; axí escriurém:

sabía, perque ve de *saber*; *cabem*, perque ve de *cabrer*; y majorment si atenem á son orígen llatí, escriurém: *beurer* si ve de *bibere*, y *veurer* si ve de *videre*, &c.

La *p* de dicció grega ó llatina se converteix regularment en *b* en cathalá; axí escrivim *saber*, perque ve de *sapere*, *cabell* de *capillus*, *bisbe* de *episcopus*, *cabra* de *capra*. He dit regularment, perque se exceptuan algunas veus, com: *cap*, que se origina de *caput*.

Las síllabas *bla*, *ble*, *bli*, *blo*, *blu*; *bra*, *bre*, *bri*, *bro*, *bru*; *ab*, *eb*, &c. y *abs*, *ebs*, &c. se escriuhen sempre ab *b*, com: *ablanir*, *abrasar*, *abstenirse*; menos algunas per rahó del origen, com: *capficar*, *capdellar*, que se originan de *cap*.

Los preterits imperfets del indicatiu de la primera conjugació se deurían escriurer ab *b*, axí: *amaba*, *cantaba*; perque la tè son origen llatí, *amabam*, *cantabam*; peró, lo us constánt dels authors es de escriurels ab *v*, axí: *amava*, *cantava*. Semblantment lo verb *haver* deuría escriurerse ab *b*, perque la tè en son origen llatí *habere*; peró, los authors lo escriuhen constantment ab *v*, com: *havem*, *haveu*, *havía*, *havías*.

C.

La *c* tè lloch en principi y mitg de dicció, com en *capa*, *ocasió*.

Pera saber, si ántes de *e* ó *i* se ha de escriurer *c* ó *s*, se ha de observar, si la pronunciació es forta ó suau, si es forta se escriurá *c*, com en *paciencia*, *concedir*; si es suau, se escriurá *s*, com en *casa*, *cusir*.

Quant las diccions llatinas tenen *ti* antes de vocal, en cathalá se muda en *ci*, com: *prudencia*, *oració*, de *prudentia*, *oratio*.

Las diccions gregas, com: *charitas*, *cherubim*, *chimia*, se poden escriurer ab *ch*, axí *charitat*, *cherubí*, *chimia*, conforme á son origen. *Cor*, quant significa una de las entranyas, que ve de *cor*, *cordis*, se escriu constantment sens *h*, quant ve de *chorus*, *i*, que significa junta pera cantar, se escriu ab *h*, axí *chor*.

Las paraulas, que los castellans escriuhen axí: *charol*, *chocolate*, *chupa*, los cathalans las escrivim ab *x*, axí: *xarol*, *xocolate*, *xupa*.

Ç.

La *ç* trencada se usava antiguament an-

tes de la *a* y *o*, quant la pronunciació es forta, com en *confiança*, *cobrança*, *força*, *açó* y altras; peró, ara apenas está en us, y nos servim de dos *ss*, escrivint *confianssa*, *cobranssa*, *forssa*, *assó*; (de manera que ab dificultat se troba dita lletra en las imprentas) no obstant se conserva en algunas paraulas, com en *perçó*, *ço es*, *força*, *braços*, *terça*.

D.

La *d* no tè lloch, sino en lo principi y mitg de dicció, com en *declamar*, *declarar*, *edificar*, *corredor*. En fi de dicció nos servim de *t*, com: *pietat*, *bondat*, *amat*, *agút*, *cobart*, *tossút*. Per consegüent es molt estranya la opinió del Diccionari cathalá, que isqué á llum en 1803, en voler escriurer la veu masculina dels noms adjectius ab *d* final, axí *cobard*, *tossud*, *agud*, *jubilad*, *menud*, *rosad*, no per altra rahó, sino perque la veu femenina termina en *da*, axí *cobarda*, *tossuda*, *aguda*, *jubilada*, *menuda*, *rosada*; com també lo voler escriurer *quand* ab *d* final, si se deriva del llatí *quando*; puix, la llengua cathalana may ha usat la *d* en fi de dicció,

y lo us comú y constánt en las llenguas pot mes que los Cesars y Emperadors. Ademés no som nosaltres, ni Enios, ni Catons, pera innovar res en la llengua. Tiberio demaná llicencia al senat, pera usar la veu *monopolium*, pero lo gramátich Pomponio M. no volgué admetrerla, dihent: que lo emperador podía dar lo dret de ciutadá als homes, peró no á las paraulas. Si las llenguas las haguéssen format los filosophs, serían sens dubte mes perfectas.

F.

La *f* tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com en *familia*, *infamia*, *rebuf*. No se dobla en cathalá encara que sia doble en llatí, axí escriurém *afirmar*, *afecte*, *oferir*, no obstant que se derivan *de affirmare*, *affectus* y *offerre*.

G.

La *g* tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com: *goma*, *engany*, *embarg*, si ve de *embargar*, mes si ve de *embarcar* se escriu *embarch*.

En quant á la *g* del fi de una dicció

es de notar: que hi ha molta varietat en la manera de escriurer estas veus: *vaig*, *maig*, *goig*, *roig*, *raig*, *festeig*, *safareig* y semblants. Uns escriuhen *vatj*, *matj*, *gotj*, *rotj*, *ratj*, *festetj*, *safaretj*; altres *vatx*, *matx*, *gotx*, *rotx*, *ratx*, *festetx*, *safaretx*; y altres *vatg*, *matg*, *gotg*, *rotg*, *ratg*, *festetg*, *safaretg*. En esta varietat de parers la práctica y experiencia me ha fet coneixer, que aquellas veus, que en sa pronunciació, se percebeix una *t* y una *i*, peró sòrdas, fòscas y casi imperceptibles, es lo us constánt de escriurerlas ab *ig*, axí: *vaig*, *maig*, *goig*, *roig*, *raig*, *festeig*, *safareig*, sens expressar la *t*; com esdevé en la llengua castellana en las veus *mucho*, *muchacho*, *escucha*, que se percebeix sordament una *t* en la sua pronunciació y tampoch se expressa.

Mes, com en algunas diccions la *t* se pronuncía ab mes força, en est cas se déu expressar en lo escrit, com en *despatg*, *empatg*; *ensatg*, *esquitg*, *desitg*, *estotg*, *glopetg*, *trapetg*, encara que alguns las escriuhen ab *tx*, axí *despatx*, *empatx*, &c. *Mitg* y *desitg*, segons lo us mes comú y constánt se deuhen escriurer ab *tg*, y no *mitj*, ni *desitj*.

Perçó se deuría anyadir en los sillabaris de la cartilla los articles

aig, eig, iig, oig, uig.
atg, etg, itg, otg, utg.
atj, etj, itj, otj, utj.
atx, etx, itx, otx, utx.

ensenyant los mestres la verdadera pronunciació de estas síllabas, que es un poch semblant á la de las veus castellanas: *acha*, *campeche*, *bicho*, *ocho*, *mucho*; advertint que la primera combinació *aig*, *eig*, *iig*, *oig*, *uig*, forma diphtongo, y se han de pronunciar en un temps, y axí ningú podrá pronunciar *va-ig*, *ma-ig*, *ro-ig*, com objectan alguns.

Altres volen, que la veu *puig*, quant significa munt ó montanya ó es nom de familia, se escriga ab *ig*, axí: *puig*; y quant es conjuncció se escriga ab *ix*, axí: *puix*, y no me apar estranya esta distincció.

Las diccions, que en llatí comensan ab *hy*, en cathalá se escriuhen ab *g*, com: *Geroni* de *Hyeronimus*, *gerarquía* de *hyerarquía*; pero, si la *y* es antes de *a* se déu escriurer *j*, com: *Jacinto* de *Hyacinthus*.

H.

La *h* en cathalá tè lloch en principi, en mitg y fi de dicció, com: *home*, *prohibir*, *catholich*. Lo mateix en la llengua llatina, com en *habere*, *prohibere*, *proch*; y mes extensament en la hebrea, com: *Hebron*, *Barachias*, *Baruch*. Alguns diuhen que la *h* final se déu omitir en la llengua cathalana per superflua, inutil y redundant, per no demanarla la pronunciació; mes, si parám lo oido en las síllabas finals *ac*, *ec*, *ic*, *oc*, *uc*, apar que se nota en ellas, com en las diccions hebreas alguna aspiració; puix, se pronuncían ab mes suavitat ó menos força que en *secment*, *pacte*, *rectitut*, que no tenen *h*.

Mes, sia lo ques vulla, lo cert es que los antichs anyadían constantment la *h* despres de la *c* final, escrivint: *Crech* en un Dèu, y no *Crec* en un Dèu; axí mateix *amich*, *antich*, *castich*. *carrech*, *pacifich*, *ecclesiastich*, *apostolich*, *publich*, *franch*, *sindich*, *catholich*, *authentich*, *sanch*, *blanch*, *poch*, *puch*, *dich*; y no *amic*, *antic*, &c.

Si per apareixer redundant se había de omitir la *h* final, per la mateixa rahó se

hauría de omitir la *h* del principi de dicció, com en *honor*, *hermosura*, *home*, escrivint *onor*, *ermosura*, *ome*; puix, també apar superflua y redundant.

Sento haver de contradir al Diccionari cathalá, que no usa la *h* final; pero no puch deixar de dir, ¿com es que la conserva en algunas diccions, com en *llech*, *malvavisch*, *sòch*, *districh*, *pelech*, *estomach*, *theolech*, *lentisch*, *laich*? Si es per ser estos vocables antichs, asseguro que los demés no tenen res de modern.

Tampoch puch adherirme ab lo parer de dit Diccionari en escriurer *amig*, *antig* &c. ab g, no per altra rahó, sino perque la veu femenina *amiga*, *antiga* tè g; puix no vull, com he dit, innovar res en la llengua. Conformemnos ab la práctica dels vells, *sitque tibi veneranda senectus*.

Sempre que las diccions llatinas tenen *h* al principi, ó al mitg, la tenen també las corresponents cathalanas, com *home* de *homo*, *habitar* de *habitare*, *hereu* de *hæres*, *adherir* de *adherere*, *prohibir* de *prohibere*, *comprehensió* de *comprehensio*.

Ademes me inclino á que en mitg de dos vocals se déu posar *h*, quant no forman

forman diphtongo, pera fer sentir mes la pronunciació de cada una, com ho acostumavan los antichs, que escrivían: *prohom*, *prohisme*, *amohinar*, *agrahir*, *estatuhir*, *cohet*, *brahó*, *assahonar*, *acrehedor*, *contrafahent*, *disminuhir*, *provehir*, *procehir*, *introduhir*, *fahedor*, *restituhir*, *cohoperar*, *reduhir*, *procehiment*, *deuhen*, *trauhen*, *diuhen*, *duhen*, *escriuhen*, *mouhen*. Aquesta era la práctica constánt dels authors cathalans, pera denotar que la concurrencia de vocals en estos y semblants vocables no es diphtongo, y que se han de pronunciar separadas y cada una de per sí. Se exceptuan *lloor*, *piissim* *preeminencia*, que comunment se escriuhen sens *h*.

En algunas diccions se usa la *h* despres de la *c*, com en *christiá*, *chrisma*, *ápocha*, *donchs*.

Se troba també en us en algunas paraulas despres de la *t*, com en *cauthela*, *author*, *hipotheca*, *catholich*, *cathaplasma*, *cathedra*, *thema*, *Cathalunya*, *cathalá*. Sempre se ha usat en aquest principat la *th* en las veus *Cathalunya* y *cathalá*, com es de veurer en los escrits y titols següents: Constitucions de *Cathalunya*: Tarifa dels preus de les teles del principat

de *Cathalunya*: Recapitulació de diferents. vots de la Generalitat de *Cathalunya*: Capitols del General del principat de *Cathalunya*, &c. Se troba també lo mateix en los authors antichs cathalans, com en la Chrónica de Espanya de Pere Miquel Carbonell y altres, conformantse ab lo origen de ditas veus, que es á *cathis* et *alanis*, segons la mes comuna opinió. Sabuda cosa es que dominaren la Espanya los goths, suevos, vandalos, cathos y alans. Los goths y suevos eran habitants de la Gothia y Suecia, que son dos regions de la Escania, peninsula del mar Baltich. Los vandalos y alans eran unas gents, que habitaban las riberas del riu Don ó Tanais, que separa la Europa del Asia. Los cathos, que se juntaren ab los alans, eran de la Babiera y del Langrave de Hesse.

Totas aquestas nacions invadiren la Espanya en lo any 410 de Christo nostre senyor. Entraren per esta provincia y conquistaren tota la peninsula; y quant passaren per la Aquitania, vuy Gascunya, donaren á un poble cerca de Tolosa lo nom de *Cathalaunico*, y també uns camps de aquella comarca se diuhen *cathalaunichs*.

Ditas nacions se repartiren la Espanya. Los vandalos habitaren la Andalusía; los suevos la Galicia; los alans, que eran molts, se dividiren en dos parts, los uns poblaren á Portugal, y los altres junts ab los cathos quedaren en esta provincia, y de aquesta unió se formá dels dos noms un nom sol, ço es, *cath-alans*, y la provincia prengué lo nom de *Cath-alunya*.

Mes, no obstant, no estigueren en aquell temps molt en us aquestos noms; perque, ni en temps de Carlo Magno en lo any 800, ni de Lluis Pio son fill en 814, ni de Carlos Calvo en 875, apenas se troba en las historias lo nom de *Cathalunya*, ni *cathalans*; sino el de *ceretans*, *indigets*, *lacetans*, *ausetans*, *ilergets*, &c. y fins al temps dels comptes de Barcelona no se feu comú lo nom de *Cathalunya* y *cathalans*. Tot axó es pera demostrar quan útil y necessari es no alterar, ni variar las lletras dels noms de ciutats, vilas y llochs, pera conservar lo seu origen y la sua propria significació. Lo nom de *Barcelona*, que prové de *Barcanona* com se anomenava ántes, aludint á la novena barca de Hercules, que una gran tempestat separá de las altras, y se refugiá al peu de la montanya de *Montjuich*, y la fer-

tilitat del terreno doná motiu á que Hercules fundás aquesta ciutat, anomenantla *Barkanona*, ha perdut ja un poch del seu origen y significació, y sería mal que se li alterás ó variás mes lo nom; puix, perdría molt del seu origen y antiguitat. Gracias, no obstant á la lapida, que sabiament collocaren los magnifichs consellers en la plassa de la casa de esta ciutat en lo any 1550, en la que se llegeix: *Barcino civitas ab Hercule condita, á poenis aucta, á romanis culta, á gothis nobilitata. Montjuich* correspon á *Mons-judaicus*, y axí fan mal los que diuhen *Monjuique*, millor es anomenarlo *Monjui*. Mes estrany es encara lo voler castellanisar la veu *Montserrat*, dient ó escrivint *Monserrate*; puix, li fan perdrer la sua significació. Hauría de dirse ó escriurerse en tal cas: *Monteserrado*, perque axó es lo que significa, *conveniunt rebus nomina sæpe suis*. Queixós un célebre escriptor del mal us de llatinisar las paraulas gregas en Roma dels noms propris de personas y cosas, per las dificultats, que poden esdevenir en las historias, acostumava dir, acomodantho al temps present: *¿Jo no sè, perque se han de gallicar los noms propris italians; y perque*

se han de castrar los noms propis francesos? Axí mateix dich jo: ¿no sè, perque se han de castellanisar los noms propris cathalans, y se han de cathalanisar los noms propris castellans?

Confeso que he estat difús en esta part; peró me ha aparegut necessari manifestar als poch advertits los danys, ques poden esdevenir de variar las lletras ab que deuhen escriurerse las paraulas.

J.

La pronunciació de la *j* en cathalá es distincta del castellá, y se nota en estas veus *jardí*, *jeya*, *joya*, *juventut*; y tè lloch en principi y mitg de dicció, com en *jubileu*, *enveja*.

La *j* se pot equivocar ab la *x* y ab la *g*, quant se junta ab las vocals *e* ó *i*. Per no errar en esta materia es menester consultar los diccionaris, los quals nos dirán, que *gemech*, que ve de *gemitus*, y *ginesta* de *genista* y altras se escriuhen ab *g*; que *Jesus*, *Jerusalem* se escriuhen ab *j*; y que *xeringa* y *xiulét* se escriuhen ab *x*.

La pronunciació de la *x* es mes forta que la de la *j*, com se nota en estas dos veus *xarrar*, *jaurer*.

K.

La *k* sols tè us en diccions estrangeras, com: *kiries*, *kali*, *kermes*.

L.

La *l* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *linea*, *alegre*, *animal*.

La *l* se dobla en aquellas diccions, en que se dobla en llatí, com en *excellent* de *excellens*, *illuminació* de *illuminatio*, *illustre* de *illustris*.

Ll.

La *ll* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *llagrima*, *callar*, *traball*.

Se nota, que la major part de diccions, que en llatí comensan ab *l* en cathalá se escriuhen ab *ll*, com: *llabi* de *labium*, *llissó* de *lectio*, *llum* de *lux*.

M.

La *m* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *manament*, *arma*, *fam*.

Antes de *b*, *m* y *p* se escriu *m* y no *n*, com: *embarás*, *immortal*, *empenyo*.

N.

La *n* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *nativitat*, *pronom*, *trastorn*, y no tè cosa especial que advertir.

Ny.

La *ny* no tè us en principi de dicció, sino en molt pocas paraulas, com: *nyanyo*, *nyonya*, *nyigui*, *nyogui*, *nyich*, *nyach*. Tè us en mitg com en *canya*, *manya*, *sènyor*; y en fi, com en *company*, *engany*, *any*.

P.

La *p* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *pobre*, *experiment*, *drap*.

Q.

La *q* tè us en principi y en mitg de dicció, com en *qual*, *aquest*, *inquiet*.

La pronunciació, que se percebeix en *pasqua*, *quan*, *quaresma*, se escriu sempre ab *q*.

La síllaba *que* tè dos pronunciacions distinctas, la una se percebeix en *poquedat*, y l'altra en *conseqüencia*, y aquesta se distingeix posánt dos punts sobre la *ü*.

Pera saber quant se ha de usar la *q* ó la *c* en cathalá, es menester atendrer al origen llatí: si lo origen llatí tè *q*, se usará *q* en cathalá, com en *qüestió*; si lo origen llatí no tè *q*, se usará *c*, com: *cuento*.

R.

La *r* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *rahó*, *plorar*, *amar*.

Es de advertir que la *r* tè dos pronunciacions, una forta, y altra suau, com se percebeix en estas dos diccions *rabia*, *ara*. En principi de dicció sempre es forta, com en *ram*, *rigor*, *rumor*. Una *r* sola en mitg de dicció sempre es suau, com en *aroma*, *erudició*, *arismética*, menos que li precehesca una consonant, com en *enriquir*, *enredar*, *abrogar*, que á las horas es forta. Quant la pronunciació de la *r* es forta se dobla en mitg de dos vocals, com en *guerra*, *barra*, *horror*; menos en diccions compostas.

S.

La *s* tè us en principi, en mitg y fi de dicció, com en *sabiduría*, *consell*, *redrés.*

Tè també dos pronunciacions, una forta y altra suau. En principi de dicció sempre es forta, com en *sabi*, *senyor*, *subast.* En mitg de dicció pot ser forta y suau. Quant es forta se dobla, com en *possessió*, *possible*, *flassada*; majorment en los superlatius, com: *santíssim*, *piíssim*, *amantíssim.* Quant es suau no se dobla, com: *asa*, *casi.*

La *s* se pot equivocar ab la *c* antes de las vocals *e* ó *i*, perçó es menester atendrer á son origen llatí, axí escriurém *seurer* de *sedére*, *simbol* de *símbolum*, *ciuró* de *cicer*, *cendra* de *cinis.*

T.

La *t* se usa en principi, en mitg y fi de dicció, com en *temor*, *tentació*, *virtut.*

La veu *tan*, si es adverbi comparatiu, que ve del llatí *tam*, se escriu axí *tan* sens *t* final; si es adjectiu de quantitat,

que ve del llatí *tantus*, se escriu *tant* ab *t* final. Lo mateix *quan*, si es adverbi comparatiu, que ve del llatí *quam*, se escriu *quan* sens *t* final; y si ve de *quantus* adjectiu de quantitat, se escriu *quant*. Si ve del llatí *quando*, se escriurá també *quant*, y no *quand* com lo Diccionari cathalá.

V.

La *v* consonant se usa en principi y en mitg de dicció, com en *voluntat*, *convenir*. Vejas lo article de la *b*.

X.

La *x* se usa en principi y en mitg y fi de dicció, com en *xerigot*, *xocolate*, *axó*, *calaix*.

A vegadas te força de *c s*, com en *exâmen*, *exêrcit*, *exîmir*, y se senyala posánt un accent circunflexô sobre la vocal següent.

En fi de una dicció se pronuncía com en estas paraulas *guix*, *feix*, *coix*, *encaix*.

En algunas diccions se percebeix una *t* un poch sòrda antes de la *x*, y se déu expressar en lo escrit, y axí escriurém:

empatx, *despatx*, *atxa*, *caputxí*, *caputxa*, *ensatx*, *tatxa*, *cotxe*, *trapetx*, *glopetx*, &c. Vejas lo que se ha dit en lo article de la *g*.

Es de notar també, que antes de la *x* en algunas diccions se percebeix una *i*, que fa mes dolsa y suau la sua pronunciació, y en los llibres de la Generalitat, com son constitucions, decrets, capitols, ordinacions y altres, fins á 1702 se expressa dita *i* en lo imprés, á lo que me aderesch, per ser estos escrits de mes authoritat en esta materia, que no lo Diccionari cathalá ó altre author particular; y també perque la *i* suavisa un poch la duresa de la *x* ab la vocal ab que se junta, com se veu en estos vocables: *baix*, *creix*, *queixa*, *mateix*, *peix*, *puix*, *feix*, *deixar*, *coneixer*, *mereixer*, *penedeix*, *segueix*, *estatueix*, &c. *Axí* y *axó* se escriuhen sens *i* antes de la *x*.

Y.

La *y* grega tè us en mitg y fi de dicció, com en *sayal*, *rey*, *lley*.

Quant la *y* es conjuncció se escriu *y* grega, com: la Espanya *y* la Fransa, los homes *y* las donas; pero si la dicció, que

se segueix, comensa ab *i*, en lloch de *y* grega se escriu *é*, com: molt noble *é* illustre senyor, sabiduría *é* ignorancia.

Antiguament se usava sempre la *é* en lloch de la *y*, dihent: *E* los drapers denunciarán, que son tantes canes, *é* tants palms, *é* la sort del drap, *é* axí mateix lo nom *é* cognom de les persones.

Z.

La *z* no tè us en la llengua cathalana, sino en molt pocas paraulas, com en *zalamer*, *zarpar*, *zel*, *zelós*, *zisanya*, y la sua pronunciació es mes dolsa y suau, que la de la *s*.

De las lletras que se doblan.

Se doblan á vegadas las vocals, quant ho requereix la pronunciació, com en *lloor*, *preeminencia*, *piissim*. Per la mateixa rahó se dobla la *c*, com en *acció*, *dicció*, *accident*.

La *d*, *m*, *n* se doblan en totas aquellas diccions, en que se doblan en son origen llatí, com en *addició* de *additio*, *immortal* de *immortalis*, *innocent* de *innocens*.

Alguns pensan, que no se déu doblar la *s* en cathalá; peró, se desenganyarán, si consideran que algunas vegadas se déu pronunciar ab mes força que altras, com se veu en la paraula *présa*, quant ve de *pendrer*, y *prèssa* quant significa prestesa en fer alguna cosa.

De la puntuació.

Es tan necessaria la puntuació, que sens ella no se pot entendrer lo que se escriu. Las notas de quens valem per axó, son:

Inciso, que se figura axí. . . . (,)
Punt é inciso. . . (;)
Dos punts. . . . . (:)
Punt final. . . . . (.)
Interrogant. . . . (?)
Admiració. . . . (!)
Diéresis. . . . . . (¨)
Divisió. . . . . . (-)
Paréntesis. . . . ( )
Apóstrof. . . . . (')

Ab lo *inciso* dividim las clausulas y parts mes menudas de un período. Se posa remes menudas de un período. Se posa regularment antes del relatiu *qui* ó *que*, *quin* ó *qual*; antes de las conjunccions *y*, *é*, *ó*, y quant ho necessita la respiració, sens perdrer lo sentit.

Lo *punt é inciso* se usa quant se dona la

rahó, causa, motiu ó explicació de lo que se ha dit antes; y regularment preceheix á las conjunccions: *pero*, *puix*, *ço es*, *á saber*, *perque*, *pera que*, &c. segons lo que segueix.

Se posan los *dos punts*, quant encara no es del tot perfet lo sentit del período; ó se vol fer posar atenció á lo que se va á dir.

Se posa *punt final*, quant es del tot perfet lo sentit. Servirá de exêmple de tot lo demunt dit aquest período de la Generalitat de Cathalunya de 1702.

"Semblantment ordena y estatueix la present Cort: que en los casos, en que se haurán de fer demostracions de alegría; ço es, alimárias, se puga donar tant solament á quiscun dels Consistorials quaranta quatre lliuras, moneda barcelonesa, y la teya en especie, en la conformitat y quantitat, que es acostumada donar fins lo dia present; é axí mateix als assessors, advocat fiscal, escrivá major, regent los comptes, racional y exâctor, vint y dos lliuras á quiscun, y la teya en especie, que se ha acostumada dar."

De la *interrogació* usam, quant se pregunta alguna cosa, com: *¿Qui ha fet lo sol y la llum? ¿Qui ha criat lo cel y la*

terra? Quants Deus hi ha? Quem dius? Quem preguntas?

Quant la clausula de interrogació es llarga, se senyala al principi, posánt lo senyal de interrogació al revés de esta manera (¿). Algunas vegadas se senyala la resposta inmediata á la pregunta ab aquest senyal (-), com es de veurer en las Faulas de Yriarte.

Se usa la *admiració*, quant nos admiram ó exclamam, com: *O admirable bondat de Dèu: O Salvador mèu!*

Del *paréntesis* usam, quant se diu una cosa, sens la qual estaría ja perfet lo sentit, com en aquest período: Mon pare (que al cel sia) deixá dos marmessors y curadors, qui m'han nudrit.

La *diéresis* se usa, quant la síllaba varía la sua pronunciació, com la síllaba *que* en *conseqüencia*, que se senyala posánt dos punts sobre la *ü*.

La *divisió* se usa al fi de la ralla, pera significar que encara no está acabat lo vocable. Perçó es de advertir: que las síllabas de una paraula se han de dividir del mateix modo ques confegeixen, axí: *pa-re*, *nos-tre*, *au-thor*, *pre-text*, *se-gueix*, *dic-ció*, *ca-llar*. Los monossíllabos y los diphtongos no se poden dividir, com:

roch, *seu*, *teu-la*, *cuen-to*. Ultimament una lletra de qualsevol dicció, encara que sia vocal y forme síllaba, no pot quedar sola en principi y fi de ralla.

De las abreviaturas.

Las abreviaturas se deuhen evitar, perque es molt poch lo que se ahorra, y fan dificil moltas vegadas la intelligencia dels escrits. Ab ellas es la escriptura obscura y confusa; y quant se escriu á personas de distincció y respecte, se deuhen evitar enterament, á excepció de aquellas, que per comunas son tan claras, que tothom las pot entendrer, com las de cumpliment y cortesía, per exêmple:

V. Mag.	Vostra magestad.
V. A.	Vostra altesa.
V. E.	Vostra exellencia, ó vocelencia.
V. S. Illma.	Vostra senyoría, ó vosenyoría illustríssima.
V. S.	Vostra senyoría, ó vosenyoría.
Vm.	Vostra mercé, ó vosté.
Illm.	Illustríssim.
Illtre.	Illustre.

Jph.	Joseph.
llib.	llibre.
cap.	capitol.
art.	article.
fol.	folio.
pag.	pagina.
col.	columna.
lin.	línea.
v. g.	verbi gracia.
B. L. M.	Besa las mans.
Gue. Deu m.ˢ a.ˢ	Guarde Dèu molts anys.
P. D.	posdata.
&c.	et cetera.

No se deuhen abreviar las paraulas de una síllaba, perque molt poch se estalvía, axí no se déu escriurer *q.ᵉ* per *que*, ni *p.ʳ* per *per*.

Déuse també escusar com abus intollerable lo abreviar los noms de ciutats, vilas y llochs, perque poden ser motiu de errors y equivocacions; axí no se déu escriurer *Barna.* per *Barcelona*, perque *Barna* es en Turquia. La experiencia ha fet veurer los inconvenients, ques segueixen de axó; puix, lo ahorro de pocas lletras dificulta á vegadas la intelligencia de moltas veus en escrits antichs y moderns.

SEGONA PART

De las figuras gramáticals ortográficas.

La llengua cathalana usa moltas figuras gramáticals, que la fan concisa, lacónica y elegant; y forma ab ellas tal unió de paraulas, que es la admiració dels estrangers. Las mes principals son:

La *Sinéresis*, per la qual se uneixen y juntan dos síllabas una ab altra, com: *jals* veig en lloch de *ja los* veig. (*)

La *Sincope*, quant se omiteix lletra del mitg de una síllaba, com en lo exêmple antecedent *jals*, en que se calla la *o* del pronom *los*; y també, *nols* conech, que es lo mateix, que *no los* conech.

La *Apócope*, quant se omiteix lletra del fi de la dicció, com: ¿*quem* dirá? en que se calla la *e* del pronom *me*; *entendrels*, en que se calla la *r* del infinitiu *entendrer*.

La *Sinalefa*, quant se calla la vocal ab que acaba una dicció, y la ques segueix comensa ab ella, com: *l'home*, *l'or*, *l'orgull*.

(*) Esta figura es la que se nota ab especialitat en aquest tractat.

La *Inversió ó methátesis*, quant se trastorna ó inverteix lo orde de las lletras, com: *et* pegaré, que es lo mateix que *te* pegaré; despres de un temps *ne* ve un altre, en lloch de *en* ve un altre.

De la Sinéresis.

En orde á la *sinéresis* ó unió de paraulas es de advertir: que antiguament no se senyalavan ab apostrofs ó vírgulas, com se veu en las *Ordinacions* y crides fetes en lo any 1665: en las *Tarifas* dels preus de les teles de 1683; en los *Capitols* dels drets de 1685; en la *Recopilació* de diferents vots y altres documents de 1689, y millor en los *Capitols* del General del Principat de Cathalunya de 1702, ab los quals escrits nos devem conformar, per ser á las horas quant la llengua cathalana arribá á sa perfecció. Y fa molt pera persuadir, que devem conformarnos ab aquella práctica, la consideració que dits *Capitols* conservan la mateixa ortografía, que en altras Corts generals, celebradas de esta part de mes de 400 anys, ahont concorregueren homes tant sabis, que procehíren en tot ab tanta maduresa y con-

sell; axí sería temeritat lo voler dubtar ó disputar de la rectitut y justificació de aquells escrits.

Si havíam de usar en totas las *sinéresis* y *sinalefas* los apostrofs ó vírgulas, que usa lo Diccionari cathalá, imprés en Barcelona en 1803, verdaderament apareixería la escriptura cathalana un sarpullit, sarna ó gorradura, que daría molt que entendrer y que gratar. En efecte, si en lloch de esciurer: "Lo aposento, en que lo advo- "cat, ó lo home de estudi, tè lo estat, "en ques nota lo orde, ques déu obser- "var en los tribunals. Lo escrit, en que "se explica la especie dels contractes, "que se han fet, y lo inutil de altres, "que se usan, y que pera entendrels se "necessita llarch temps. Lo ayre y lo ma- "neig de un home, que ab diligencia se "instruheix, &c." se senyalassen las figuras ab apostrofs ó vírgulas, com usa y practica dit Diccionari, de esta manera: L'aposento, en que l'advocat, ó l'home d'estudi tè l'estat, en ques'nota l'orde ques'déu observar en los tribunals. L'escrit en que s'explica l'especie dels contractes, que s'han fet, y l'inutil d'altres, que s'usan, y que per entendre'l's se necessita llarch temps. L'ayre yl' maneig d'un

home, qu'ab diligencia s'instruheix &c. sería molt rídicul y molest. (*)

Conformemnos, donchs, ab los sobredits escrits, en que nos veu en las *sinéresis* y demes figuras una sola vírgula ó apostrof, sino la llengua pura y neta ab las

(*) No reprobo lo Diccionari cathalá, que isqué á llum en lo any 1803, antes aprecio lo traball de los que lo han compost; puix, han vençut la dificultat de formarlo, y han obert lo camí, peraque ab temps sen tinga un de perfet. Sería, no obstant molt de desitjar, que algú amánt de nostra llengua procurás ab son valiment y persuasió mereixer: que lo M. R. P. Jubilat Albert Vidal, P. de provincia del orde de sant Francesch, imprimesca lo Diccionari, que ha compost de vocables cathalans, lo que faría honor á la mateixa llengua cathalana; puix, ab gran estudi y aplicació continua per molts anys en los authors clássichs cathalans, ha recopilat en esta obra infinitas veus cathalanas puras, proprias y molt dignas de saberse, y altras antiguas sumament curiosas, utils y necessarias, pera entendrer las Constitucions de Cathalunya y altras escripturas antigas. Conté dit Diccionari las definicions y várias accepcions dels vocables ab citas de authors per sa major y mes clara intelligencia. Es sensible que una obra tant preciosa no se imprimesca per utilitat del publich.

solas notas de ortografía, que estan admesas en las demes llenguas. Los exêmples següents, trets dels capitols de Corts de 1702, darán llum pera procehir ab acert.

I.

Los tributs son justs y deguts, y peca qui *nols* paga. Deuhen tots prestar jurament de pagarlos, y si *nol* cumplen scientment, cometen pecat mortal de perjuri.

II.

Per cessar fraus, *ques* poríen esdevenir sobre les coses damunt dites, es acordat, *quels* deputats vetllen sobre los pagaments; puix, se dona per constánt, que *nis* trobarán arrendataris, *quels* vulgan arrendar.

III.

Tothom está obligat á pagar los drets, y *sils* defrauda á restituhirlos. *Nos* poden vendrer ninguna manera de draps, sino *quey* sia lo plom de la bolla. Deuhen denunciarlo sempre que *sels* oferesca ocasió.

IV.

Per quant los comptes no son estats portats ab l'*orde*, *ques* devía, perque *nos* posavan sino las rebudas, y no las váluas, per hont *nis* podía, *nis* pot saber, *siy* ha restes degudas; perçó que *noy* es escrit, lo *ques* déu, sino lo *ques* degut: per tant la dita Cort estatuheix, &c.

De estos exêmples se veu clar: que las sinéresis *nis*, *nols*, *nos*, *noy*, *quels*, *ques*, *quey*, *sels*, *sils*, *siy*, se escribían com se pronuncían ó articulan sens vírgulas ó apostrofs, á excepció de la *sinalefa*, quant la dicció següent comensa ab la mateixa vocal ab que acaba la antecedent, com: *l'orde* en lo num. IV, y axó me apar lo mes constánt.

Veritat es que los poetas usavan ab freqüencia dits apostrofs ó vírgulas en las *sinéresis*, pera denotar, que se suprimeix ó calla alguna vocal, per rahó del vers, per exêmple en la següent

DECIMA.

Nom'sò apenas descuydat,
Ni comés las menors faltas,

Quant mos fiscals per las galtas,
La correcció *m'han* donat :
Diuhenme la veritat,
*Aram'*sapia mal ó be ;
Que com la *fortunam'*tè
En predicament humil,
*Sem'*atreveix lo mes vil
A dirme lo *quem* convé.

De lo ques conclou : que las vírgulas ó apostrofs nos deuhen usar en la prosa sino en las *sinalefas* del modo dalt expressat.

En quant al us de las *sinéresis*, ó de unir unas paraulas ab altras en la escriptura déu ser ab molta moderació, y sols quant ho demana lo flúido y corrent del estil : ó be quant se déu evitar la cacofónia ó disonancia de sòns, que naix de la concurrencia de la última síllaba de una dicció ab la primera de la següent ; ó quant ho requereix la freqüencia de monosíllabos, que privan á la oració del numero y armonía que correspon. Y en veritat, millor será dir y escriurer : A sants y á minyons *nols* promets, que *nols* dons: *Jat* conech herbeta, *quet* dius moraduix : *Quis* menja la carn, que *roseguels* ossos; en quals expressions las *sinéresis* : *nols*, *jat*,

quet, *quis*, *roseguels*, donan mes corrent á la frase ó clausula, que si digúes: A sants y á minyons *no los* promets, que *no los* dons: *Ja te* conech herbeta, *que te* dius moraduix: *Qui se* menja la carn, que *rosegue los* ossos. Lo oido y comprehensió de cada hú será pera axó la millor regla.

Es també de advertir: que podentse usar ó *sinéresis* ó *sinalefa* entre algunas diccions, déu preferirse la *sinalefa* á la *sinéresis*; axí millor será escriurer: Lo acte mes bo, que *l'home* pot fer, es de cumplir lo sant voler, que no *quel* home pot fer; millor será, jot conech com la mare que *t'ha* parit, que no *quet* ha parit: millor, lo empleo qui *l'ha* renunciat? que no *quil* ha renunciat?

Suposadas estas cosas, y atés semblantment y considerat, que las *sinéresis*, *síncope* y *apócope*, que estan mes en us en los escrits cathalans de 1600 fins á 1702, son las dels articles *Lo* y *Los*; dels pronoms *Me*, *Nos*, *Te*, *Vos*, *Ell*, *Lo*, *Los*, *La*, *Las*, *Se*, *Ho*, *En*, y del adverbi *Hi*, tractaré de estos solament.

No hi ha que espantarse dels noms de *sinéresis*, *síncope*, *sinalefa* y *apócope*, que dech usar, pera procehir ab acert, sciencia y coneixement; puix, me fas carrech

y comprench, que pera escriurer be, no es necessari saber, que en estas paraulas se pot usar la *sinéresis*, ó la *síncope*, ó la *sinalefa*, ó la *apócope*, basta que se conega la naturalesa de las paraulas, y la unió, que forman unas ab altras; lo que se podrá saber per lo análisis y separació, que faré de un ó dos exêmples de cada especie de contracció ó *sinéresis*.

Dita separació apareixará á vegadas un poch forsada, ó tirada, com se diu, pels cabells; peró, pera entendrer be las cosas, es menester desferlas, descompondrerlas ó desmenussarlas, y exâminar, analisar y apurar de que están compostas.

En aquest concepte y per sa major claredat, distribuiré dits exêmples en dos columnas. En la primera manifestaré las paraulas unidas per la *sinéresis*, ó com las pronunciam los cathalans; y en la segona las paraulas separadas, en son estat natural, y cada una de per sí.

Será també precís, que algun exêmple se repetesca ó reítere, pera colocar cada *sinéresis* en son degut article. V. g. si un exêmple conté, primer una *sinéresis* del pronom *me* ab un nom, y despres altra *sinéresis* del pronom *se* ab un verb, será menester notar dit exêmple, primer en lo ar-

ticle del pronom *me*, y repetir despres lo mateix exêmple en lo article del pronom *se*, pera evitar confusió, y dit análisis sia perfet.

També se déu advertir, que no es possible analisar tots los exêmples, per no allargarme demasiat; suposo que molts, dels que se dignarán llegir esta segona part de la ortografía, compendrán facilment, per lo análisis del primer exêmple, los demés.

Mes, dirá algú ¿pera que tanta multitut de exêmples? No bastarían dos ó tres en cada article? A lo que responch: que ab la abundancia de ells se veu mes clar, si las *sinéresis* y demés figuras ortográficas, ó modos de parlar, son corrents, rebuts y admesos en la llengua cathalana, y si estan ó no en us; puix, se podría creurer arbitrari lo meu modo de pensar, ó que he procehit molt lleugerament, si no me afiansava ab abundancia de authoritats, proverbis, adagis, y ab lo us comú y constánt de parlar. Puix, de un sol exêmple sem podría dir, ab molta rahó: que una flor no fa primavera, ó que una oreneta no fa estiu.

Ultimament, esta multitut de exêmples

apareixerá á algú lo mateix que un munt de ossos descarnats y desunits ; peró , no té remey , no es possible unir y dar sentit á tantas parts heterogeneas ó de diversa naturalesa.

Contracció ó sinéresis del article Lo *y* Los.

Los articles *Lo* y *Los* forman *sinéresis*, *apócope* y *síncope* , ab noms , pronoms, verbs , preposicions y conjunccions , que acaban ab vocal.

Ab Noms.

Maneja la *cúal* ca , no per tu , sino pel pa.	Maneja la cua lo ca, no per tu , sino pel pa.
No pot ser mes *negrél* corb , que las alas.	No pot ser mes negre lo corb, que las alas.

Semblantment estos. Presentaré la *causál* rey. Daré *penál* jutge. Déus dar *almoynál* pobre. Es de dret diví lo pagar la *gavellál* al rey. No será mes *pobrél* pare , quel fill. Lo metge ha ordenat la *medicinál* malalt. Es digne d e *premil* just.

Tu has fet *violenciál* amich. Jo instaré *sentenciál* plet. Tu fas *forçáls* lladres. Tu fas *instanciáls* jutges. He donat la *casáls* parents. (*)

(*) No crech que ningú dubte, que los cathalans en lo corrent de parlar unim á vegadas lo article ab la paraula antecedent, sia nom, pronom, verb, &c. dient: la *cúal* ca, *negrél* corb, *almoynál* pobre, *cruxiál* vent, Dèu *donál* fret, &c. y en axó consisteix la sinéresis. Mes, apar que est modo de parlar, ó esta sinéresis, no se déu usar en la escriptura, á no ser que sia en la poesía, ó en lo cas, en que ho demane lo flúido del estil; y axi millor será en prosa escriurer: ramena la *cua lo* ca, tè mes *negre lo* corb las alas, dar *almoyna al* pobre, *cruxia lo* vent, Dèu *dona lo* fret, &c.

En orde á altras sinéresis de aquest tractat notará lo discret lector, que algunas se poden usar en la escriptura tan en vers, com en prosa, v. g.: *nis*, *nols*, *quels*, *ques*, *quey*, *sels*, &c. com se veu en los exémples de la pag. 169, y axó dependeix en part del us y del oido.

Valga esta advertencia per tots los demés exémples de esta segona part de la ortografia, per no haberho de repetir tantas vegadas.

En algunas sinéresis poso accent agut solament, pera manifestar, que en ellas se detè un poch la pronunciació, com: Presentaré la *causál* rey. Daré *penál* jutge. Si d'eix *modóus* afligiu, &c.

Ab Pronoms.

Lo acte mes bo, *quel* sabi pot fer, es de cumplir lo sant voler.	Lo acte mes bo, quel sabi pot fer, es de cumplir lo sant voler.
Lo *quels* ulls no veuhen, lo cor no dol.	Lo que los ulls no veuhen, lo cor no dol.

Semblantment estos. Vull enviar*tél* present. Cubrir*sél* cel de nubols. Mudar*sél* estat de las cosas. Lo *quels* uns llansan, altres ho arreplegan. Si los deputats no vetllan sobre los pagaments, nos trobarán arrendataris, *quels* arrendaments vulgan acceptar.

Ab Verbs.

Cruxíal vent, Neptú bramava.	Cruxía lo vent, Neptú bramava.
Quis menja la carn, que *roseguéls* ossos.	Quis menja la carn, que rosegue los ossos.

Semblantment estos. En casa del juglás tothom *ballál* contrapás. Detrás de la creu *estál* diable. Tantas vegadas *val* canti á la

font, ques trenca. Dèu *donál* fret segons la roba. Pensan los enamorats, que tothom *tèls* ulls tancats. La ocasió *fal* lladre. Jat *ajustarél* compte. Per fondo ques *fassál* foch, sempre respira. En bonas mans *estál* pandero. En sèr dia *deixál* llit, tindrás salut y delit.

Ab Preposicions.

Primerament es de advertir: que *al* y *del* en cathalá son *sinéresis* ó contracció del article *lo* ab la preposició *á* y *de* ab *apócope*, perque dit article pert la *o*; axí dihem en cathalá *al* rey, *al* sabi, *al* poderós, *del* princep, *del* rich, *del* pobre: *Al* amich probal primer ans quel hages menester. Poch se pot esperar *del* jove, que no traballa. Peró, esta *sinéresis* no se pot separar ó desunir; y axí no podem dir, ni escriurer *á lo* rey, *de lo* princep. Mes, si lo article *lo* se junta ab altra preposició, sens dubte se podrá dir y escriurer: *Desdel* dia primer del any, ó *desde lo* dia. No será axó poca gloria *perál* mal, que se me espera, ó *pera lo* mal.

Los plurals *als* y *dels* son *sinéresis* de la preposició *á* y *de* ab lo article *los* ab *síncope*, perque lo article per la *o*, y aquesta

sinéresis se pot desfer, desunir y separar, axí: No mostres *als* fills amor, perque not causen dolor, ó *á los* fills. *Dels* sacerdots las sobres totas han de ser *dels* pobres, ó *de los* pobres. Li sega la herba *sotáls* peus, ó *sota los* peus. ¿Com nol posau en galeras *entréls* demés galeots? ó *entre los* demés galeots? Tu passarás *pel* meu carrer, ó *per lo* meu carrer.

Lo article *lo* y *los*, quant se junta ab la preposició *per*, pert la *o*, y la preposició pert la *r* per la *síncope* y *apócope*, de esta manera:

Lo que es bo *pel* fetge, es mal per la melsa.	Lo que es bo per lo fetge, es mal per la melsa.
Passejarse *pels* espays imaginaris.	Passejarse per los espays imaginaris.

Semblantment estos. Pegarli *pel* descosit. Maneja la cúal ca, no per tu, sino *pel* pa. Ara ray, que tinch la paella *pel* manech. No es bo per Dèu, ni *pel* diable. Te la pegaré *pels* vigotis. Lo tiraré *pels* cabells. Xarra *pels* colsos.

Ab Conjunccions.

Casat, Pere, *quel* mal any te espera.	Casat, Pere, que lo mal any te espera.
Lo pare no es nat, *yl* fill salta pel terrat.	Lo pare no es nat, y lo fill salta pel terrat.

Semblantment estos. Primer es la camisa, *quel* gipó. La cama al llit, *yl* bras al pit. Se diu, *quel* mar, quant mes tè, mes brama. *Tambél* pobre com lo rich déu ser cortés. *Perquél* mon no diga. Val mes un dolent ajust, *quel* millor plet. Totas las moscas tenen tòs, *yls* mosquits prenen tabaco. *Sil* cel cau, te encontrará desota. *Encaraquél* diable nou vulla.

Sinalefa del article Lo.

En la conversació y us comú de parlar usam los cathalans freqüentment la *sinalefa* en los articles *lo* y *la*, si la dicció, que segueix, comensa ab vocal, axí dihem *lhome*, *lingeni*, *lull*, *laltre*, *lamistad*, *lafició*, *lanima*, *labundancia*, darse *lúltim* abrás, fer *lúltim* esfors, fer *lúltim* badall,

y se troba en imprés de esta manera en lo llibre de las donas, que diu

Algunas pareixen benignes y afables,
Y son en *líntrinsech* lleons indomables.

Los antichs, y majorment los poetas, las expressavan en la escriptura ab apostrofs ó vírgulas, que se posan en lo lloch de la vocal, que se omiteix, de esta manera: *l'home*, *l'ingeni*, *l'ull*, *l'altre*, *l'amistat*, *l'afició*, *l'anima*, *l'abundancia*. Despres prevalesqué lo us y costum de escriurer sens *sinalefa*, axí *lo home*, *lo ingeni*, *lo ull*, *lo altre*; menos aquellas diccions, que comensan ab la mateixa vocal del article, com: *l'home*, *l'or*, *l'orgull*, *l'anima*, *l'amistat*, *l'abundancia*, que es lo que ara se déu practicar.

Els, que usan alguns authors y també lo us comú, dient: *els* homes, *els* senyors de vassalls: *Els* uns sen portan la fama, *els* altres cardan la llana, no es article distinct de *los*; sino *sinéresis*, y *síncope* de dit article ab la conjuncció *é*, que acostumavan usar molt los antichs, y es lo mateix que se digués: *é los* homes, *é los* senyors de vassalls: *É los* uns sen portan la fama, *é los* altres cardan la llana.

Contracció ó sinéresis dels pronoms Me, Nos, Te, Vos.

Estos pronoms forman *sinéresis* ab noms, pronoms, verbs, adverbis y conjunccions, que acaban ab vocal, y juntament *apócope*, perque *nos* y *vos* perdan la *o*; y també *vos* muda la *v* consonánt en *u* vocal, de esta manera: *jaus* veig, *jaus* consta, per *ja vos* veig, *ja vos* consta.

Ab Noms.

No voldría, que algun noble la *espasam* desembaynás.	No voldría, que algun noble la espasa me desembaynás.
Hostes vindrán, que de *casans* traurán.	Hostes vindrán, que de casa nos traurán.
La *scienciát* serveix poch.	La sciencia te serveix poch.
Un cent de corbs la *caráus* pich.	Un cent de corbs la cara vos pich.

Semblantment estos. La *fortunam* tè suspés. Quant en tal *cadenám* veig. Assó es lo que mes *penám* dona. La *caráns* cau de vergonya. La *desgraciáns* persegueix.

La *gloriáns* espera. La *victoriáns* corona. La *passiót* vens. La *fèt* salvará. De alguna *fossáus* han desenterrada. *Forssáus* dona extremada aquest pa tant delicat. Sens *dubtéus* han dit mal de mi. Si tan *penosáus* es ma presencia. Si d'eix *modóus* afligiu. Si altra *voltáus* hi atreviu, la *esquenáus* palmará un tirapeu.

Las *sinéresis* de esta naturalesa, y moltas altras de aquest tractat, se encuantran ab freqüencia en los poetas, per exemple:

Sino que vols ser pastora,
O! musa, tota la vida.
Vuy la *fortunát* convida,
Pera muntar á senyora:
Si ab tot ma *vidáus* enfada,
Desde ara prech, que se acabe:
Y guany molt poch en serviros,
Perdent una vida tal.

Ab Pronoms.

No tinch *quim* mane, ni *quim* goberne. A *mim* dius axó?	No tinhc qui me mane, ni qui me goberne. A mi me dius axó?
Tuns promets molt, y nons cumples res.	Tu nos promets molt y nons cumples res.

Jot conech, com la mare que t'ha parit.	Jo te conech, com la mare que te ha parit.
Jous do fè, queus serviré.	Jo vos do fè, queus serviré.

Semblantment estos. Pujánt lo torn pas per un lloch, ques molt estret, *quem'* atormenta, per ser ple de claus ab punta, *quem* fan cridar. *Tum* dius axó? Tu sabs, lo *quem* toca fer. *Ningúm* guardará millor, que ma propria llibertat. *Sem* fa dificil de creurer. *Assom* consta. Heus de servir en lo *quem* demanau. Altre vindrá *quem* abonará. *Quins* demana res? *Tuns* dius la veritat. Poch á poch que *ningúns* cuyta. *Set* demana lo *quet* importa fer. A *quit* fa mal perdonarás. Del *quet* tinch dit, guarde nou poses en olvit. Dicte que ets galileo, *jot* conech ab lo parlar. *Quit* fa traballar quet pague. *Jom* recordo del *quet* vaig dir. *Quius* coneix, queus compre. *Quius* fa traballar, queus pague. *Quius* ha fet venir? De un be *queus* importa tant, de est modo axius olvidau? Diu un poeta de sa Amarillis:

Temps ha que á *mim* tenía
Tant plè de superstició,
Que, á sa inútil devoció,
Dos mil ciris encenía.

Ab Verbs.

Valgam Dèu ! *Miram*, y veurás qui sò.	Valga me Dèu ! Mira me, y veurás qui sò.
Parlem clar per *entendrens.*	Parlem clar per entendrer nos.
Alabat ruch, que á *vendret* duch.	Alabate ruch, que á vendrer te duch.

Semblantment estos. Après *posím* del altre costat per reposar, *volguím* girar y no poguí, *alssím* tot despavorit. *Queixavam* de ma ventura. *Recelím* de algun treball. *Pesam*, ó *pesans*, Dèu meu, de havervos ofés. *Deslliuram*, ó *desl iurans* de pecar. *Mostram*, ó *mostrans* lo camí del cel. *Amans* á tots com á fills. Cobra fama y *calat* á jeurer. *Ajudat*, quet ajudaré.

Es de advertir, que quant un pronom forma *sinéresis* ab un infinitiu, aquest pert la *r* per *apócope*, com en los exêmples damunt dits *entendrens* y *vendret* en lloch de *entendrernos* y *vendrerte.*

Quant lo pronom *vos* se junta ab verbs pert la *o*, y algunas vegadas per la *v*, com :

Mireus de cap á peus.	Mireuvos de cap á peus.
Corregius de vostras faltas.	Corregiuvos de vostras faltas.
Ameus tots com á germans.	Ameuvos tots com á germans.
Alegreus, que farém festa.	Alegreuvos que farém festa.

Altras vegadas lo pronom *vos* se junta ab verbs y conserva la *v*, mudantla ab *u* vocal, com se ha dit, per exêmple:

Valgaus lo gran Goliat.	Vos valga lo gran Goliat.
Heus de servir en lo quem demanau.	Vos he de servir en lo quem demanau.
Perçó, germá, *siaus* avís.	Perçó, germá, vos sia avís.

Ab Adverbis.

Un vestit ne tinch en Fransa, y *aquím* moro de fret.	Un vestit ne tinch en Fransa, y aquí me moro de fret.
Semprens dius lo mateix.	Sempre nos dius lo mateix.
Not fiques en lo que *not* toca.	No te fiques en lo que no te toca.

Si ell vol, *beus* pot complaurer.	Si ell vol, be vos pot complaurer.

Semblantment estos. Mira, mira y *nom* tochs. *Arám* recordo del mal, que m'has fet. Ara què estás aquí, dihent, *sim* agrada, *nom* agrada? Qui *nom* dona pa, *nom* pega. Suposat que tu ets aquí, *bens* pots ajudar. *Arans* dirás lo que havem de fer. *Aquíns* tens á la tua disposició. *Nons* cansem, parlem de veras. Tuns promets molt, y *nons* cumples res. No mostres als fills amor, perque *not* causen dolor. A qui *not* pot ajudar, no vullas tos mals comunicar. Musa, *bet* pots arriscar. En mi *not* espant morir. *Bet* pensas lo que vull dir. Qui *not* coneix, quet compre. *Perquet* ficas en lo que *not* demanan? De tos pares quant son vells, *not* descuydes un punt d'ells. Diheu, que las viudas *nous* poden complaurer, *nius* cauhen en grat. Si á axó lo vostre desitg *nous* inclina, preneula fadrina per bona muller.

Aráus plau, ara *nous* plau.
¿De un be queus importa tant,
Vos d'ell *axíus* apartau?

Ab Conjunccions.

Jam pesa de haver-ho dit.	Ja me pesa de haver-ho dit.
De quant ensá, *quens* coneixem?	De quant ensá, que nos coneixem?
Jat conech herbeta, quet dius moradux.	Ja te conech herbeta, que te dius moradux.
Feu plers á bestias, *yus* tirarán cossas.	Feu plers á bestias, y vos tirarán cossas.

Semblantment estos. Vull *quem* digas la veritat. *Sim* vol veurer que vinga. Ell vindrá, *yns* dirá lo que havem de fer. *Sins* veu nons coneix. *Jans* demostra lo amor quens tè. Ell es home de be, *yns* dará lo quens ha promés. *Quens* done lo ques vulla. *Quet* diré? *Jat* ajustará la golilla. Ajudat *quet* ajudaré. Als mossos nols degas massa, *perquet* traurán de casa. Digasme ab qui vas, *yt* diré qui serás. Creume, *quet* vull be. *Nit* dich sí, *nit* dich no. Crieu corbs, *yus* traurán los ulls. Assó *jans* consta. *Sius* ho ha promés, ho cumplirá. *Nius* aconsello una cosa, ni altra.

Quant dihem: *Em* pesa, Senyor, de havervos ofés, la paraula *em*, ó es inversió

del pronom *me* en *em*, ó es contracció de dit pronom ab la conjuncció *é*, de esta manera: *Em* pesa, *me* pesa, ó *é* me pesa. *Em* dol de haverlo vist, *me* dol, ó *é* *me* dol de haverlo vist; lo mateix, quant dihem: *em* fa riurer, *em* fa plorar, &c.

Quant dihem: *Ans* deslliuraunos de qualsevol mal, la paraula *ans* es *síncope* del adverbi *abans*, ço es: *Abans* deslliuraunos de qualsevol mal, en llatí, *sed liberanos á malo*, y en castellá, *mas libranos de mal*. Quant dihem: *ans* dirá lo que voldrá; ó es lo mateix que, *abans* nos dirá lo que voldrá; ó be es corruptela del pronom *nos*, en lloch de: *nos* dirá lo que voldrá.

Quant dihem: *et* desfaré la cara a revèssos, la paraula *et*, ó es inversió del pronom *te* en *et*; ó es *sinéresis* ab la conjuncció *é* de esta manera: *et* desfaré la cara á revéssos, *te* desfaré la cara á revèssos, ó *é* *te* desfaré la cara á revèssos: axí mateix, quant dihem: *et* robará tot quant tens, quit vol be *et* fará plorar, *et* llevaré la crisma.

Sinalefa del pronom Me, *y* Te.

Lo pronom *me* forma *sinalefa* á vegadas ab la dicció seguent, si comensa ab *e*, per exêmple: Jo *m'entench*, y Dèu *m'enten*: axó *m'es* agradable: no *m'escapará*. Forma també *sinalefa* ab lo verb *haver* y ab lo pronom *ho*, per exêmple: Mon pare deixá un seu cosí y altres dos curadors y marmessors, qui *m'han* nudrit, y poch ha *m'han* restituhit la heretat, y per lo semblant *m'han* casat, no ha un any. Jo hi hauría anat, si *m'ho* hagues dit; *m'ho* estima molt.

Lo pronom *te* forma també *sinalefa* á vegadas ab la dicció següent, si comensa ab *e*, per exêmple: *t'es* facil, *t'estima*, si *t'escriu* avisam, pero es poch usada en lo escrit. La que está mes en us en los authors, es la que forma ab lo verb *haver*, ab lo pronom *ho*, y ab lo adverbi *hi*, per exêmple: Qui *t'ha* dit, que no vinguésses? Jot conech com la mare, que *t'ha* parit. Bernat, Bernat endevina qui *t'ha* tocat. Ja *t'havia* advertit, que no ho fesses: jo *t'he* escrit dos cartas. No *t'ho* diu? No sias maravellat, jo *t'ho* diré: Tant *t'ho* agrahesch, que agrahir mes no

puch. A la boda del fiol, qui no *t'hi* convida no *t'hi* vol. Si *t'hi* hagués vist, men hauría alegrat. Tè *t'ho* per dit; tè *t'ho* calent.

Sinéresis y sinalefa del pronom Ell, lo *y* los.

Lo pronom *lo* y *los* forma *sinéresis* ó contracció ab noms, pronoms, verbs, adverbis y conjunccions, que acaban ab vocal, y juntament *apócope*, perque pert la *o*, per exèmple:

Ab Noms.

La *avariciál* pert, la *miseriál* consum.	La avaricia lo pert, la miseria lo consum.
Lo *jutgéls* condemna.	Lo jutge los condemna.

Semblantment estos. Qui de roba de altres vesteix, en la *plassál* despullan. Jo voldría que la *terrál* menjás. Lo *parél* aborreix. La *desgraciál* persegueix. Un *tigréls* fassa á tots la catxamona; peró, es poch usada en la prosa.

Ab Pronoms.

Quil vol, *quel* compre.	Qui lo vol, que lo compre.
Jols busco, y nols trobo.	Jo los busco, y nols trobo.

Semblantment estos. *Tul* coneixes be. Si *tul* veus avisam. *Jol* convenceré ab bonas rahons. Si tens lo llibre *mel* donarás. Se déu pagar lo salari als *quel* tenen. Lo empleo, *quil* ha renunciat? *Jols* estimo molt. Si *tuls* veus digals, que vingan. Los deutes, *quils* ha de exîgir? Qui *mels* dará? No *tels* dono, ni *tels* vull dar. Als criats *sels* déu pagar lo salari.

Ab Verbs.

Al amich *probal* primer, ans quel hages menester.	Al amich proba lo primer, ans quel hages menester.
Deixals correr, qu' ells se aturarán.	Deixalos correr, qu' ells se aturarán.

Semblantment estos. Al amich y al caball no *cansal*. *Miral*, yl coneixerás. Llegit lo llibre *tornal*. Si tuls veus *digals*

que vingan. *Complahials* y *amavals* com á germans.

Ab Adverbis.

Qui *nol* coneix, quel compre.	Qui no lo coneix, que lo compre.
Á sants y á minyons *nols* promets, que *nols* dons.	Á sants y á minyons no los promets, que no los dons.

Semblantment estos. Lo qui juga á menut, *semprel* veurás perdut. Si la sort *assil* guia, *arál* veurém. *Bèl* conech. *Axil* coneixes tu, com m'avia. *Nol* deixaré bo pels gats. Ell se fica ahont *nol* demanan. *Nol* vull, *nol vull*, daumen bon trós. Als mossos *nols* degas massa, perquet traurán de casa. Qui te mossos, y *nols* veu, se fa pobre y no s'ho creu. Jols busco, y *nols* trobo. *Arals* deya, que vinguessen.

Ab Conjunccions.

Lo qui á sos pares bat, *jal* tè lo infern guanyat.	Lo qui á sos pares bat, ja lo tè lo infern guanyat.
Encaraquéls vejas, nols coneixerás.	Encaraque los vejas, no los coneixerás.

Semblantment estos. Clavilla del fust mateix tè mal nom, *perquel* mereix. Miral *yl* coneixerás. Jaus he dit, *quel* tinch venut. Los diners, *sils* tens, mels donarás. *Jals* tinch, *sils* vols, tels donaré. Als lladres, *sils* veus, deixals correr. No mates *nils* vells, *nils* minyons. *Perquels* maltractas, *yls* atormentas? *Jals* dono llibertat. *Jals* perdono.

Sinalefa del pronom Ell, lo *y* la.

Lo pronom *ell* forma *sinalefa* ab la preposició *de*, y ab la conjuncció *que*, per exêmple: Qui pren consell *d'ell* mateix, ell tot sol se penedeix. Al home, que de tu fia, fia *d'ell*, ques cortesía. De tos pares, quant son vells, not descuydes un punt *d'ells*. Si ab gent dolenta ten vas, lo *qu'ells* fan may ho farás. A vegadas forma *sinalefa* ab altras preposicions; peró, es poch usat, y sols se observa en la poesía, axí diu J. Roig:

Quant jove pren l'home, que tè barba blanca,
Lo grony y renyina *entr'ells* nunca hi manca.

Lo pronom *lo* forma á vegadas *sinalefa* ab la dicció següent, si comensa ab vo-

cal, per exêmple: Lo mal, que passa, *l'ofereix* á Dèu. Cuydado que *l'ofegas*; pero, está poch en us. La que es mes usada en los authors, es la que forma dit pronom ab lo verb *haver*, per exêmple: Aqueixa ordinació sots quinas penas *l'han* de observar? Lo compte, á qui *l'han* de presentar? Lo genero, com *l'han* de expedir? Lo domicili, ahont *l'han* de tenir los empleats?

Quant dihem: *als* coneixem, *als* dirém, *als* donarém, es abus ó corruptela en lloch de *los* coneixem, *los* dirém, *los* donarém.

Sinéresis y sinalefa del pronom Se.

Lo pronom *se* forma *sinéresis* ó contracció ab lo relatiu *qui*, *que*, y ab alguns adverbis y conjunccions, que acaban ab vocal, juntament ab *apócope*, perque pert la *e*. Algunas vegadas se junta ab noms; pero, es poch usat, per exêmple.

Ab Noms.

Lo mar y *ayrés* deslliga.	Lo mar y ayre se deslliga.

Dintre de *l'animas* veu.	Dintre de l'anima se veu.
En la regió gelada de est *modos* condensaren.	En la regió gelada de est modo se condensaren.
De *Dafnes* recordava.	De Dafne se recordava.

Ab lo relatiu qui, que.

A *quis* muda, Dèu lo ajuda.	A qui se muda, Dèu lo ajuda.
Ques diu de nou? *ques* conta?	Que se diu de nou? que se conta?

Semblantment estos. No hi ha *quis* dolga de mi. *Quis* lloga sos plers se ven. Ab *quis* vulla renyirá. Traurás lo *ques* trobará en la caixa, en lo temps *ques* deurán manifestar las partidas, *ques* trobarán en lo llibre, ys déu saber la forma ab *ques* deuhen notar.

Ab Adverbis.

Cans ab cans *nos* mossegan.	Cans ab cans no se mossegan.
Qui *bes* nua, *bes* desnua.	Qui be se nua, be se desnua.

Semblantment estos. *Nos* mou la fulla, que Dèu nou vulla. *Aquís* veu lo cert y lo incert. Aquí *nos* traballa, *nis* fa res. Los beneficis *nos* poden dar als indignes. Lo que *nos* cou per tu, deixau cremar. Quant hu nou vol, dos *nos* barallan. *Allás* veurá, *allás* componga.

Sempres veu, que la verda fusta
Ab la seca may se ajusta.

Ab Conjunccions.

Per fondo, *ques* fasal foch, sempre respira.	Per fondo, que se fassa lo foch, sempre respira.
Moltas vegadas lo arbre se dobla, *ys* trenca.	Moltas vegadas lo arbre se dobla, y se trenca.

Semblantment estos. Se notarán las partidas en lo llibre, *ys* déu saber la forma, ab ques deuhen notar. *Jas* veu com se porta, *jas* veu la esmena. Es menester saber *sis* pot fer. Tu sabs *sis* pagan los deutes. Los deputats se desprenen de algunas cosas, y no se sab *sis* serveixen de las pecunias per sos aférs. Es menester *ques* probe ab testimonis, y *sis* justifica, sian remoguts del empleo.

Sinalefa del pronom Se.

Lo pronom *se* á vegadas forma *sinalefa* ab la dicció, ques segueix, si esta comensa ab vocal, per exêmple: Qui sol *s'aconsella*, sol se penadeix. A sò de tabals no *s'agafan* llebras. De mica en mica *s'ompla* la pica. Esta *sinalefa* ab dicció, que comensa ab vocal distincta, sols la usavan antiguament los poetas per rahó del vers, per exêmple:

Axó en nostre temps *s'usa*,
Ab que lo adulteri escusa
La infame disolució.

Ademés nos déu usar, sino quant la dicció, ques segueix, comensa ab *e*, com: Ab una caldera vella *s'en* troba una de nova. Hi ha ulls, que *s'enamoran* de lleganyas. Qui oli maneja, las mans *s'en* unta. Qui *s'esperas* desespera. En aquest ultim exêmple se troba també la *sinéresis* del pronom *se* ab verb, ço es: qui se *espera se* desespera; peró, es molt rara.

Es molt freqüent la *sinalefa* del pronom *se* ab lo verb *ser* y *haver*, ab lo pronom *ho* y lo adverbi *hi*, per exêmple: Lo receptor posará en la escriptura la qua-

litat de la moneda ab que *s'es* fet lo esmers, que molt temps ha no *s'es* fet, segons *s'es* referit en altra part. *S'ha* de pendrer com Dèu vol. La obligació, que *s'ha* contret. No *s'ha* de deixar de sembrar per por dels aucells. *S'haurá* de fer luego ques puga. Quant *s'ha* menester Maria, vinga Maria; quant no *s'ha* menester Maria, fora Maria. Ell *s'ho* talla, y ell *s'ho* cus. Qui te mossos, y nols veu, se fa pobre, y no *s'ho* creu. Nom dona res, tot *s'ho* vol per sí. Al hospital de santa Creu, tal hi va que no *s'ho* creu. Cada hu sab á casa seva ahont *s'hi* plou. Sens llum ningú *s'hi* veu.

Sinéresis del pronom Ho.

Dit pronom forma *sinéresis* ó contracció ab pronoms, verbs, adverbis, y conjunccions, que acaban ab vocal, y se trasmuda á las horas ó converteix ab *u*, per exêmple:

Ab Pronoms.

Si á tòs pares trac- Si á tòs pares trac-

tas be, viurás molt, perque *jou* sè.	tas be, viurás molt, perque jo ho sè.
Jou dich, *jou* he llegit en la escriptura.	Jo ho dich, jo ho he llegit en la escriptura.

Semblantment estos. *Tuu* dius, *tuu* creus. *Quiu* assegura? *Sèu* ha fet sèu. Jo *tèu* faré present. No pot ser mes negrél corb, del *queu* son las alas. Assó *quiu* ha vist, queu jure.

Ab Verbs.

Lo que nos cou pera tu, *deixau* cremar.	Lo que nos cou pera tu deixa ho cremar.
Considerau ara queu tens present.	Considera ho ara que ho tens present.

Semblantment estos. *Comprau*, si te agrada. *Alabau* massa, que no t'ho darán per lo preu, que tu vols. *Pensau* bè antes de *ferho*. Despres de infinitiu se posa enter, com en *ferho*, y també algunas vegadas ab altres veus del verb, com: *llegiuho* queu sabréu.

Ab Adverbis.

Nos mou la fulla que Dèu *nou* vulla.	No se mou la fulla que Dèu no ho vulla.

Quant hu *nou* vol, dos nos barallan.	Quant hu no ho vol, dos no se barallan.

Semblantment estos. Dèu es tan pur, que *nou* pot ser mes. *Axíu* diu la santa escriptura. *Axíu* dich y *axíu* crech. *Beu* buscas, y *nou* trobas. *Sempreu* veuréu, que va de mal á pitjor. *Aquíu* veuréu, si es veritat lo queus tinch dit.

Ab Conjunccions.

Jau sè, tu *tambéu* sabs.	Ja ho sè, tu també ho sabs.
Encaraquéu diu, nou cregas.	Encara que ho diu, no ho cregas.

Semblantment estos. Es menester ques probe *siu* ha fet. *Jau* crech, *yu* entench. Digasme, *perquéu* fas? *Jau* veig. *Jau* he vist. *Jau* digué ton pare, *tambéu* dich jo. No importa *siu* feu. *Perquéu* dius? *Perquéu* veus, ten enamoras. Ell ho veu, *yu* compra.

Sinéresis de la paraula En.

La paraula *en*, ja sia pronom, ja sia

adverbi, forma *sinéresis* ó contracció ab pronoms, adverbis y conjunccions, que acaban ab vocal, per exêmple:

Ab Pronoms.

Si ab gent dolenta *ten* vas, lo qu'ells fan, may ho farás.	Si ab gent dolenta te en vas, lo que ells fan, may ho farás.
Qui no tè pa, moltas *sen* pensa.	Qui no tè pa, moltas se en pensa.

Semblantment estos. Tant *men* sè com *men* sabía. Tu *ten* pots ben alabar. Farás bè de recordar-*ten*. Bort y mula cada dia *sen* pensa una. Qui oli maneja las mans *sen* unta. *Quin* tè en pert, *quin* vol quen compre. Si t'hi hagues vist, *men* hauría alegrat. Non vull, non vull, *daumen* bon tros. Ab una caldera vella *sen* troba una de nova. Sin vols *ten* donaré. Qui sab lo *quen* será. *Jon* tinch, *tun* buscas y non trobas. A ma sort no *lin* fas queixa, ans bè *lin* beso las mans. Que *men* donau de axó. Prometeu-*men* alguna cosa. Donau-*men* sols hi sia lo pes. Dèu sab lo *quen* será.

Ab Adverbis.

De ahont *non* hi ha, *non* pot rejar.	De ahont no en hi ha, no en pot rejar.
Non vull, *non* vull, daumen bon tròs.	No en vull, no en vull, daumen bon tròs.

Semblantment estos. *Non* hi haurá per dents encebar. *Aran* tindrém. Tu ten pots *ben* alabar. Ja *non* vol, ja *non* tè. *Sempren* demana, y jo *non* tinch. No tè diners, *nin* vol, *nin* espera, *nin* fa cas. *Allin* venen, *aquin* tens.

Ab Conjunccions.

Jan tè pena del mal, que ha fet.	Ja en tè pena del mal, que ha fet.
Sin sembras, en cullirás.	Si en sembras, en cullirás.

Semblantment estos. *Sin* vols, buscan. *Sin* tens, feste sopas. *Quen* tinga, que non tinga, quet importa? *Sin* hagués tingut, ten hauría donat. *Perquen* buscas? En busca, *yn* tè. *Encaraquen* tinga, en vol mes. *Sempren* demana.

Inversió de la paraula En *en* Ne.

Algunas vegadas se inverteix la paraula *En* en *Ne*, de esta manera: Despres de un temps *ne* ve un altre. Ahont vas bè? ahont mes *ne* sè. Quant *ne* passan, fan de bon agafar. De fer be gran merit *ne* conseguirás. De assó *fesne* part á ton pare. Puix *ne* vols, tun tindrás, en lo cas de *haberne* fet.

Los antichs, no sols invertían la paraula *en*, quant es pronom ó adverbi, sino quant es preposició, com es de veurer en los capitols dels drets fol. 16. É si per alguna causa ó rahó, les dites llanes eran navegadas fora del principat, *ne* tal cas, sia per aquellas lo doble, ço es, *en* tal cas.

Sinalefa de la paraula Ne.

Dita paraula *en* invertida en *ne* forma *sinalefa* ab la dicció següent, si esta comensa ab *e*, y també ab lo verb *haver*, per exèmple: *n'estam* pasmats; *n'estam* satisfets; de gustos ningú *n'ha* escrit; si *n'ha* tingut, ja non tè; ja *n'hauriam* tornat; *n'hem* acabat d'eixir; gracias á Dèu que

n'hem eixit; si *n'hagues* tingut ten hauría dat.

Sinéresis del adverbi Hi.

Aquest adverbi forma *sinéresis* ó contracció ab pronoms, adverbis y conjuncions, que acaban ab vocal, y á las horas se muda en *y* grega, per exêmple:

Ab Pronoms.

Joy aní lo diumenge passat.	Jo hi aní lo diumenge passat.
Tuy pensas molt.	Tu hi pensas molt.
Qui lo seu pecat plorará, Dèu beneyt *loy* perdonará.	Qui lo seu pecat plorará, Dèu beneyt lo hi perdonará.
Qualsevol paraula, que li haurás dada, *lay* farás bona.	Qualsevol paraula, que li haurás dada, la hi farás bona.

Ab Adverbis.

En la casa, en que *noy* ha pa, tothom crida y tothom tè rahó.	En la casa, en que no hi ha pa, tothom crida y tothom tè rahó.

Noy ha mes cera, que la que crema.	No hi ha mes cera, que la que crema.
Noy ha mal, que per bè no vinga.	No hi ha mal, que per bè no vinga.

Ab Conjunccions.

Si algú bolla per propri us, es menester *quey* pose en lo compte lo dret, que se tè de pagar. Lo qual dret, anyadit al dret, que *jay* es degut &c.	Si algú bolla per propri us, es menester que hi pose en lo compte lo dret, que se tè de pagar. Lo qual dret, anyadit al dret, que ja hi es degut &c.

Lo adverbi *hi* se uneix molt bè ab infinitius y gerundius, per exêmple: Has vingut sens *pensarhi*. *Habentbi* diners tot se alcansa. Se li ha probat no *tenirhi* en la caixa la sobredita quantitát.

Bastará lo que fins aquí he dit per la intelligencia de la ortografía cathalana. Peró, lo qui vol escriurer bè en cathalá, déu exêrcitarse en la lectura dels bons authors cathalans, procuránt imitarlos; puix, de ells se trau mes profit, que dels preceptes y reglas, los quals solament se donan per guia al que comensa aprendrer alguna facultat.

Advertencias.

I. Què en lo us freqüent de parlar no se pronuncía la *r* dels infinitius, quant se juntan ab lo verb *anar* ó ab altre auxîliar; axí se diu vulgarment, jo vaig *di*, ell va *di*, jol tinch de *matá*, jo tinch de *escriure*, vols *vení*? mes axó nos déu usar en lo escrit, axí escriurém, jo vaig *dir*, ell va *dir*, jol tinch de *matar*, jo tinch de *escriurer*, vols *venir*?

II. Què la llengua cathalana tè també, com la castellana, dos ó tres pronoms units, per exêmple, quant dihem: la carn menjar*sela*, es menester borrar*seli* lo que ha escrit, cumplir*seli* son desitg, si tè los peus ben fets, perqué maltractar*sels*, dona las cosas despres de haver*sen* servit, ves*ten* en nom de Dèu, probánt*seli* ser fals, anemno*sen*, no *se men* dona res.

III. Què alguns modos de parlar ab lo verb *haver*, nos deuhen usar en la escriptura, per exêmple, quant dihem: *hasem* queixat molt de no haverli jo escrit, *haseli* donat lo privilegi de ciutadá, *hali* posát la ma desobre, *hasem* de perdonar; puix, millor se escriurá: *se me ha* queixat

molt, *se li ha* donat lo privilegi, *li ha* posat la ma desobre.

IV. Què moltas *sinalefas* nos deuhen tampoch usar en la escriptura, y axí no escriurém: *s'hastat* tot lo dia aquí, sino *s'ha* estát, y millor *se ha estat*; no escriurém, en la lley *sestatueix*, *sestigué* de eixir en públich, sino, *s'estatueix*, *s'estigué*, ó *se estatueix*, *se estigué*.

V. Què las *sinalefas* de' la preposició *de*, unas están en us en la escriptura, altras no. Están en us per exêmple: quina pessa, si fos *d'or*: es un sach *d'ossos*: qui la mort *d'altre* espera la seva hi va primera: son figas *d'altre* paner: si tens de pendrer consell, prenlo sempre *d'home* vell. No estan, en us per exêmple: un diner de mal cinch sous *d'emplastre*: l'art *d'endevinar* las cosas: lo coronaren *d'espinas*; sino *de endevinar*, *de espinas*.

PROSÓDIA.

La *prosódia* es aquella part de la gramática, que ensenya la pronunciació, senyala los accents y la quantitát de las síllabas. Per pronunciació se enten expressar las paraulas ab lo sò y accent, que

correspon. Lo accent es lo sò natural de la veu humana. La quantitat es lo temps, que se emplea en la pronunciació de una síllaba.

Pronunciació.

Una paraula pot tenir un sò solament, com: *sí*, *no*, *rey*; ó diferents, com: *a-mor*, quen tè dos; *vo-lun-tat*, quen tè tres; *con-va-le-cent*, quen tè quatre; *do-mes-ti-ca-ble*, quen tè cinch; *pe-ne-tra-bi-li-tat*, quen tè sis; *sin-gu-la-ris-si-ma-ment*, quen tè set; *par-ti-cu-la-ris-si-ma-ment*, quen té vuyt, &c. Estos sons se anomenan síllabas, y estas se divideixan en últimas, penúltimas, antepenúltimas, contántlas desde la quantitát aguda. Los diphtongos no forman mes que un sò, com en *au-thor*, *deu-te*, *ciu-tat*, *cóu-rer*.

Lo sò de las vocals pot ser clar ó fosch, com se nota en las vocals *e* y *o*, per exêmple en estas veus *xo*, *sou*, *deu*, *te*, segons lo que significan, ó expressan. La veu *xo*, si se pronuncía clara ú oberta, serveix pera fer parar los burros, dihent *xóo*; y si se pronuncía fòsca ó muda, serveix pera esquivar ó apartar las gallinas, dient *xò*, *xò*. La veu *sou*, si se pronuncía clara ú oberta, expressa

un *sóu* moneda, que son dotse diners; y si se pronuncía fosca ó muda, es del verb *ser*, axí dihem: vosaltres *sòu* homes de bè. La veu *deu* á vegadas se pronuncía clara ú oberta, com: ell *déu* molts diners; y á vegadas se pronuncía fosca ó muda, com: *Dèu mèu*! Axí mateix la veu *te*, que si es pronom, se pronuncía clara ú oberta, com: *té* amo y estimo; y si es del verb tenir, se pronuncía fòsca ò muda, com: *tè* los diners, que has guanyat. De manera que la modulació, suavitat, armonía y varietat de la veu del home, si bè se considera, es un contínuo cant, com lo dels aucells; puix, baixánt y pujánt la veu formam diferents tòns. En efecte, quant nos admiram, exclamam ó manifestam pena, enfado, temor, dolor, goig, alegría, ó pronunciant una síllaba fosca ó clara, breu ó llarga fem varias mudansas de tò; peró, no ho advertim, perque no param la atenció en nosaltres mateixos. Ha posat lo Criador la harmonía, suavitat y varietat en nostras veus, peraque lo alabem ab gust y plaer de nostres cors.

Quantitat de las vocals.

Las lletras vocals unas vegadas son llargas y altras son breus. La vocal que es breu se pronuncía ab un temps, com la *a* final de *casa*; si es llarga se pronuncía ab dos temps, com la *a* final de *paysá*.

La *a* final es llarga per exêmple en estas diccions: *cathalá*, *ciutadá*, *hermitá*, *escribá*, *capitá*, *escolá*, &c.; y es breu en estas: *escombra*, *barra*, *bomba*, *casa*, *camisa*, *espasa*, &c.

La *e* final es llarga en *café*, *canapé*, *terraplé*, *rapé*, *sisé*, *seté*, *vinté*, &c.; y es breu en *benigne*, *defecte*, *colse*, *deleyte*, *delicte*, *delme*, &c.

La *i* final es llarga en *jardí*, *colomí*, *corbatí*, *gessamí*, *caputxí*, *carmesí*, *clarí*, *escorpí*, *faldallí*, *ratolí*, &c.; y es breu en *consili*, *deliri*, *despreci*, *estudi*, *auxîli*, *bigoti*, *martiri*, &c.

La *o* final es llarga en *ablució*, *ciuró*, *carretó*, *devoció*, *bataltó*, *restitució*, &c. y es breu en *destino*, *impio*, *carro*, *alivio*, *bobo*, *bellaco*, &c.

La *u* final casi sempre es llarga, com en *bridecú*, *comú*, *ningú*, *dejú*, *algú*,

quiscú, &c. menos en *impetu* y *ritu*, que son breus.

Los acabats en *ia* uns tenen la penúltima llarga y altres breus. La tenen llarga *alegría*, *economía*, *cobardía*, *sangría*, *confraría*, *sabiduría*, &c. La tenen breu *academia*, *blasfemia*, *audacia*, *iglesia*, *constancia*, *duricia*, &c.

Los acabats en *os* uns tenen la última vocal llarga, com: *portentós*, *amorós*, *dolorós*, *dubtós*, *copiós*, *borrascós*, y altres la tenen breu, majorment los plurals, com: *polvos*, *polsos*, *domassos*, *poros*, &c.

La vocal antes de dos consonants es llarga per posició, com en *tínta*, *fústa*, *párra*, *sástre*.

Los vocables, que terminan en consonánt tenen llarga la última vocal, com: *amistát*, *dolór*, *ardít*, *compás*, *virtúd*, *corál*, *amór*; menos alguns, com: *angel*, *datil*, *esteril*, *facil*, *fertil*, *docil*, *marmol*, *consul*, *dictamen*, *ambar*, *nectar*, *cadaver*, *martir*, *caracter* y altres.

Los acabats en *io* tenen la última vocal llarga, com: *admiració*, *oració*, *unió*, *contemplació*, menos *envío*, *desvío*, *confío*, y totas las primeras personas del present de indicatiu, que terminan en *io*.

Accent.

Lo accent en nostra llengua se pren per la pronunciació llarga de una vocal. Anomenam també accents á unas vírgulas, que collocam sobre las vocals, pera distingir las llargas de las breus, las fòscas de las claras ú obertas.

Estos accents ó vírgulas son de tres maneras, *agút*, *grave* y *circunflexô*. Lo *agút* se senyala axí (´), lo grave al contrari (`), y lo circunflexô de esta manera (^).

Quant lo sò de la síllaba es clar ú obert se senyala ab lo accent agút, y quant es fòsch se senyala ab lo accent grave, com se veu en aquest exêmple: Mes val un *tè*, que dos *té* daré.

Lo accent circunflexô se usa, quant la lletra pert la sua pronunciació, y á las horas se posa dit accent sobre la vocal, ques segueix, com en *proxîm*, *complexîó*, en que la *x* pren la força de *c s*.

La síllaba llarga se senyala també ab lo accent agút, com *allá*, *café*, *amaré*. La síllaba breu no se accentua.

Se accentuan en los verbs los prete-

rits imperfets de indicatiu de la segona y tercera conjugació, com: *temia*, *cumplía*; los preterits perfets de indicatiu y subjunctiu, com: *amí*, *temí*, *cumplí*, *amás*, *temés*, *cumplís*; lo futur de indicatiu y la veu *ría* del imperfet del subjunctiu, com: *amaré*, *temeré*, *cumpliré*, *amaría*, *temería*, *cumpliría*.

Ultimament se accentuan algunas paraulas per necessitat ó pera distingirlas de altras, com: *está* verb de *esta* pronom; *suplíca* verb de *súplica* nom. Altras accentuan los impressors per us, com: *hóme*, *vérge*, *mártir*; mes si bè se considera, totas las paraulas se haurían de accentuar, perque totas tenen una vocal llarga, y axó sería molt embarassós. Axí bastará posar accent conforme al sò de la veu, ó segons la pronunciació ho requireix, ó bè, quant se déu evitar la amfibología de dos veus.

Los monossillabos, encaraque son llarchs per naturalesa, no se accentuan, com: *pa*, *vi*, *lley*, *creu*. Sols se accentuan las preposicions y conjunccions *á*, *é*, *ó*, *ú*, pera distingirlas de quant nou son. Per la mateixa rahó se accentua *sè* del verb *saber*, pera distingirlo de *se* pronom: *sí*, quant es pronom ó adverbi afirmatiu, pera dis-

tingirlo de *si* conjuncció: *tè*, quant es del verb tenir, pera distingirlo de *te* pronom.

Algunas vegadas es llarga la última vocal, com en *allá*, *café*, *rubí*; altras vegadas la penúltima, com en *árbre*, *vérge*, *mártir*; y en altras la antepenúltima, com en *ánimo*, *célebre*, *cándido*, y estos se anomenan esdruxuls.

CONCLUSIÓ.

Se ha vist ja en esta gramática, quan entera y perfeta es la llengua cathalana en totas sas parts, las terminacions varias y agradables, la ortografía regular y la prosódia constánt. Ara en la poesía, veurém, quan copiosa es, quan eloqüent. Veurém, que las suas paraulas son expressivas, las frases enérgicas; que es afectuosa pera lo patetich, grave pera lo serio, festiva, jocosa, lacónica y sonora; y que no li falta dulçura, número, grandesa y magestat. Deixo per antigas las poesías de Ausias March tan celebradas, y me contentaré en dar una petita mostra de algunas del estil corrent. No crech que sem tinga axó á superfluitat, dema-

sía ó excés en una gramática, en que es precisa la brevedat; perque

Totas las nacions anhelan
embellir y propagar
aquella natural llengua,
que la *fortunal's* ha dat.

QUARTETAS del romans de la soledad de D. Vicens García.

O! ben haja *quit'* parí,
soledad, ditxosa en tot!
Defensa no coneguda,
segur y regalat port.
Fortalesa inexpugnable
contra las persecucions;
blanch ahont tiran los sabis,
y á fe que te acertan pochs.
Confesso, *quet'* acertí,
ques' venturosa ma sort,
y que descanso ab bonansa
de las borrascas del mon.

Se notan de lletra cursiva las *sinéresis* y *sinalefas* pera confirmació del antecedent tractat de las figuras ortográficas.

Quant la aurora blanca illustra
  lo cel ab son blanch y roig,
  y las tenebras desterra
  lo pur y matiner sol,
Entran los raigs per las portas,
  y ab lo resplandent calor
  me fan llum, pera *quem'*vesta,
  deixánt los calents llansols.
La desvetllada oreneta,
  ab repetidas cansons,
  me canta, sense cansarse,
  de *Teréo l'* cas atrós.
La pintada carderola,
  puix tè llengua, conta tot
  lo *ques'* dibuixa sens ella
  en lo brodat mocadór.
La calandria xarradora
  regositja al dia nou.
  La cugullada ab montera
  lo festeja ab cants y vols.
La perdiueta escotxeja;
  yl' francolí saborós
  me diu, que culle peretas,
  tancánt ulls y obrint lo coll.
La póch logrera guatlleta
  vuit per vuit baratar vol;
  y la tortoleta viuda
  plora sos passats amors.
Canta lo passarell pardo,

y lo groguét verderol,
y lo cruxidell ferestech
va disparánt com un trò.
Ab esta *musica m'* vesto,
y encontinent veig las flors
plateadas de aljofár,
que causa aurora ab son plòr,
Considero la abelleta,
que va xupánt las mil flors,
pera donarme, quant vulla
la mel, cera y panal dols.
Prench exêmple en la formiga;
y alabánt sa prevenció,
miro per mas grangerías,
ques' de sabis consell bo.
Casso despres á vegadas
ab vesch los simples moxóns;
las perdius ab gòs de mostra,
y ab perdíu lo perdigot.
Ab llasos y ab escopeta,
los grassets y bovets torts,
que cantánt entre las vinyas,
me estan avisánt hont son.
Per las matas y garrigas
lo cunillet saltadór,
la llebra en son llit de grama,
tan tímida, quan velós.
Quant estas cosas me cansan,
en lo mitg de la calór,

m'assento devall un arbre,
quem' serveix de girasol.
Vaigmen' á la tarde, á voltas,
al fertil riu caudalós,
á pescar ab canya y ploma,
filat, cordas y bertrols.
Pesco barbs, que semblan plata,
lo un xich, *l'altre* mes gros;
la truyta llisa y pintada;
la madrilla plena *d'ous*.
Y ab sos forats la llamprea,
sens espina y sense os;
las anguilas, que *s'esmunyen*,
com solen las ocasions.
Tornomen' al vespre á casa,
hont sopo sens avalot,
en lo estiu al ras y fresca,
en lo ivern propet al foch.
Vaigmen' al llit, quant *m'agrada*;
y al cant dels grills saltadors
dona l' contrapunt bonico
lo enamorat rossinyol.
Ab la llanesa sensilla,
passo la nit sens rumor,
y lo sossegat silenci
me guarda la dolça son.
O, que vida regalada!
O, que so estát venturós!
Prego á Dèu, que ma desditxa

*nom'*trague may de aquest lloch.
Nom' persuadescan los nats
ab sofísticas rahons,
que represente altra volta
en la comedia del mon.
J'acabí mon personatge;
y puix despullat me *trob'*,
isca á fer lo simple un altre,
que, á fe, que jo *l'he* fet prou.
La mes alta sabiesa
aprench en ton faristol,
soledat, puix ja ton llibre
me ofereix cel, terra y sol.

Algunas DECIMAS *de las que lo Illm. senyor Fr. Dn. Agustí Eura del Orde de san Agustí, Bisbe de Orense, compongué pera consol dels que senten lo haver de morir.*

Al morir es tan injust,
y tan superfluo lo espant,
que, segons *l'Esperit* Sant,
morir es cosa de gust.
Quant mor y acaba lo just,
dulcissimament se adorm;
lo lance fatal y enorm

de *Lazaro'n* dará fe;
puix, Christo en sa mort digué:
nostre amich Lazaro dorm.
Tems tal volta *l'horrorós*
de la corrupció forçosa?
Puix, mira, tampoch es cosa
pera ferte estar medrós.
No *set'*corromp dins del cos
cada dia lo aliment?
Puix, si ara sensiblement
se podreix sens molestarte,
¿que pena podrá donarte,
quant no tingas sentiment?
¿Te horrorisas é impacientas,
perquel's cuchs te han de menjar?
De una miseria vulgar
te queixas y te lamentas?
Quants dins ton cos *n'alimentas*
de ta propria sanch impura?
Job en la sacra Escriptura,
en sas desgracias mes grans,
dona tracte de germans
als cuchs y á la podridura.
¿No sabs, que Christo ensenyá,
que enterrada la llavór,
si *nos'*podreix, y no mor,
no fructifica lo gra?
Llavór es lo cos humá
sembrada en bona sahó,

que de la corrupció,
renovántse ab bisarría,
fructificará en lo dia
de la resurrecció.
    Si fòs ta desgracia igual
á la de un brut y una flor,
que quant moren, també mor
l'anima material:
Podría saberte mal
la mort fatal á las horas;
pero, tu, ó home, no ignoras,
que *l'anima* no fineix;
antes quant del cos parteix,
logra notables milloras.
    Alsa la imaginació,
y mira, que no es aquí,
sino en lo Empireo, lo fi
de *l'hermosa* recreació.
La nostra conversació
al cel está dirigida.
Esta ditxosa partida
*not'*déu costar ni un suspir;
puix, millor, que no morir,
ve ser, commutar la vida.
    ¿Qui pot estar trist lo dia
que ix llibre *d'una* presó?
Qui al pendrer possessió
de la herencia, que apetía?
Qui ha tingut melancolía

lo dia de sa victoria?
Qui al fecundar la memoria
de la Benaventuransa?
Y qui lo dia que alcansa
una corona de gloria?
  O dia alegre y felís!
O ditxosíssim instant,
en que entraré triumfánt
las portas del paradís!
O venturós passadís.
á tanta felicitat!
Ahont queda verificat,
que lo dia de la mort
es dia de millor sort,
quel' de la nativitat.

Algunas OCTAVAS *del mateix Illm. á la vista de un esqueleto ó de una calavera.*

Vingal' discurs á fer anatomía
mental *d'aquesta* horrenda calavera.
Note l' numero, *l'orde* y simetría
dels ossos, que *s'observan* dins sa esfera.
Esta máquina, que alta subsistía,
de dos cents y cinch ossos consta entera;

multiplicántlos Dèu, pera ensenyarte,
quant deus, pera adorarlo, doblegarte.
¿Qui hauría may pensat, que una fatxada,
tan hermosa , gallarda y placentera,
una carn, tan purpurea y encarnada,
tapás aquesta horrenda calavera?
Aquella pell sutil y delicada
un sach *d'ossos* propriament era.
Ah! humana bellesa, si se apura,
¡ quant superficial es ta hermosura!
Aquí jauhen las camas, que esforssadas
ser eternas columnas presumías;
mes ja veus, que caygudas ó trencadas,
sobre debils puntals te sostenías.
O patent desengany! quan mal fundadas
se elevan las humanas fantasías!
Puix, nostra vida, mal assegurada,
fábrica es solament apuntalada.
Ea! vil apetit, que desitjavas
aquella elegant especie hermosa,
aquí tens ara lo que anhelavas,
toca, besa, adora, abrassa, gosa.
Puix, alló, que á las horas luxûriavas,
era axó, que ara veus, y no altra cosa,
sens faltarli á la essencia, que tenía,
sino un vel sutilíssim, *queu*'cubría.
Aquí, per últim, en poch lloch hi havía
un mon petit y abreviat; y ara
ja no es mon, ni petit, sino que sía

un mon finat en foch. Mira, repara
las cendras, que est cadaver vuy en dia
casi calentas tè dessota encara,
que per major oprobri y vilipendi
son las reliquias del passat incendi.

Algunas altras del mateix author á la vista de una sepultura.

Esta es, mortal, ta propria solar casa,
sos ambits est forat, portal la llosa,
reumatich lo terreno, humil la basa,
lo sostre baix y la paret mocosa,
estret y curt lo lloch, la quadra rasa,
sens adornos, obscura y horrorosa.
Mirala be, mortal, que deus mirarla,
casa, que tant de temps has de habitarla.
No adornan sas parets flamenchs tapíssos,
brocadellos, blandons, miralls, arquillas,
escaparatas, láminas, pahíssos,
escriptoris, bufets, bahuls, camillas,
estrados, tafetans, tapetes, tissos,
catifas, salamons, brasers, ni sillas,
que en aquest fatal lloch, obscur y opaco,
victoriosa la mort ho doná á saco.
Que aprofitan miralls á qui no mira?
Dorats brasers á qui pot sèr se abrasa?

Ahont sols si jau no es menester cadira,
al que no se alsa es per demes la basa.
De que serveixen al que no respira
los adornos superfluos de una casa?
Si lo lloch, ahont *l'home* se soterra,
es menos vil, quant mes cubert de terra.

Esta es del poderós la justa mida,
tota sa authoritat de aquí no passa.
La mes hermosa, ó se sepulta en vida,
ó ensenya aquí sa rústica filassa.
La sciencia vana y presumida
aquís' conclou, *s'enreda* y *s'embarassa*;
y de aquí solament se pot compendrer,
que es saberse salvar, saberse entendrer.

Entre pudrits cadavers y horrorosos
deixarán ta pesada corpulencia.
Matalassos serán los altres cossos,
sobrel's quals farás llarga permanencia,
fins que portánt difunts mes asquerosos,
entre aquella horrorosa concurrencia,
retirántse y mesclántse calaveras,
las últimas traurán á las primeras. (*)

(*) Las Décimas del Illm. Eura son 40, y las Octavas 80, de un mateix assumpto. Hauría estat molt difús trasladarlas totas, y encara tal vegada me hauré excedit en sentir de alguns.

Soliloqui *de Caifás á la mort de Jesu-christ, Senyor nostre, per lo D. D. Ignasi Ferreras.*

¿Que pretens, agitada fantasía,
que vaga, perturbada y pesarosa
formidables idéas me presentas,
y *l'ánimo* y sentits tots *m'alborotas?*
La nit, que ab sa quietut al descans brinda,
funestas inquietuts me causa y dona,
*perturbántmel'*descans ab mil fantasmas,
y horribles visions de negras sombras.
Lo llit, que per alivio de fatigas
ab lo tou matalás de finas plomas
la dolça son deuría conciliarme,
es pera mi catasta fatigosa.
Los oprobris y mort *d'eix* Nasareno
estas ansias me causan horrorosas,
d'inich, injust y maliciós *m'acusan*,
y tristos precipicis me proposan.
Acusa la innocencia ma malicia,
sa mansuetut á mon furor *s'oposa*,
sa doctrina confon mas ignorancias,
y sa sensillés *m'authoritat* mofa.
Los escarnis á ells fets en mi recaulien,
lo cervell me traspassa sa corona,

la creu pesada abruma mas espatllas,
los açots rigurosos me deshonran,
los claus de peus y mans contra *mi s'*giran,
*clavántme l'*cor en creu la mes penosa;
yl' bot del ferro de la dura llansa
iras, horrors y confusions aborta,
La sanch per tantas llagas derramada
del llibre de la vida apar *quem'*borra,
y al estrepit fatal *d'un* terramoto
la terra bocarons profundos obra.
No trobo puesto, en que los peus afirme,
engullintme sas grutas horrorosas,
que de mi malcontentas y sufridas
me llansan, me vomitan, y *aquím'* tornan:
dins *d'ellas* emperó *d'una* vegada
me deixan sepultat mas malas obras.
Entre aquestas visions la fantasía,
que era lo Nasareno, me proposa,
lo verdader Messías, y me aumenta
ab aquest pensament mes las congoixas. (*)

(*) Altras poesías de dit author podría traslladar aquí en obsequi de la llengua cathalana; pero será facil á qualsevol lo llegirlas en lo imprés de las festas de la canonisació del B. Simon de Roxas dels PP. Trinitaris calssats de Barcelona; y en especial la cansó pag. 8, las liras pag. 26, lo romans pag. 27, la cansó pag. 30, y lo soneto y octava pag. 31.

Endetxas del canonge D. Joseph Romaguera al Arch iris.

Iris de la esfera,
florit orisont,
emulo de Cloris
meteoro ayrós.
Del compás de Febo
paralelo en flor
es de la bonansa
triumfo y blasó.
Al aygua en diluvi
templa sos colors,
de *l'ira* celeste
fiador hermós.
Los nubols esmalta,
pinta sas regions,
rua de matisos,
guirnalda de flors.
Si de arch blasona,
es traste de amor;
mes, ventlo sens fletxa
ningul'tem arpó.
Sols viu á la llum,
y á son ardor mor,
fenix, que renaix
ab los raigs del sol.

Ara donchs ¿no tenen estas poesías tota proprietat, estro y elegancia? Son sas veus aspres, rudas é incultas? Expressará altra llengua ab mes puresa y energía sos sentiments? En fi en estas poesías se encontra resumida la gramática, la dicció pura, la sintaxîs regular y arreglada, y las *sinéresis* ó contraccions, que es lo que me he proposat demostrar en esta obra; de manera que no hi ha necessitat de altra ensenyansa mes clara.

DICCIONARI

De algunas veus cathalanas y llatinas, que apenas hi ha diferencia alguna entre ellas, y solament se distingeixen, ó per rahó del accent, ó perque lo us ha invertit ó variat alguna lletra. Estas pocas veus bastarán pera confirmar y dar mes força, á lo que he anunciat en lo prefaci de esta gramática; ço es, que nostra llengua es filla llegítima de la llatina. Sería per demés lo trasladarlas totas; puix, son tantas, que esta memoria alfabética apenas podría servir de ápice ó punt. Perçó es de advertir.

I. Que no van compresas las veus cathalanas, que terminan en *cia* y *cio*; puix, basta saber, que son las mateixas en llatí, ab la sola diferencia, que las llatinas terminan en *tia* y *tio*, com: Abundancia en llatí *abundantia*; prudencia, *prudentia*; providencia, *providentia*; beneficencia, *beneficentia*; clemencia, *clementia*; constancia, *constantia*; experiencia, *experientia*; gracia, *gratia*; justicia, *justitia*; potencia, *potentia*; &c. Oració, *oratio*; devoció, *devotio*; adoració, *ado-*

ratio; perfecció *perfectio*; acció, *actio*; ambició, *ambitio*; educació, *educatio*; discreció, *discretio*; &c. (*)

(*) Nota: que en los escrits de 1600 se troban encara las sobreditas paraulas cathalanas escritas en *tia* y *tio*. En confirmació de axó y en testimoni del origen de nostra llengua, siame licit trasladar aquí lo primer document del llibre de Corts de 1634, anomenat *Llibre dels quatre senyals*, y diu de esta manera:

"*Deliberatió de que lo present llibre sia estampat.* Dimars XXX de Maig M.DC.XXXIIII.
" Los molt Illustres senyors Deputats del General del Principat de Cathalunya en Barcelona residints ab *interventió* dels senyors Oydors de comptes del dit General, attesa la *exôrtatió* feta á sas senyorias per los molt illustres senyors visitadors de la visita del dit General del trienni 1629 en la *sententia* per ells proferida en la querela de n.º 53 á X del mes de Juny del any 1633, instánt lo procurador fiscal de la dita visita contra los senyors Deputats y Oydors de comptes del dit General, qui foren en lo trienni 1629, que juntament ab altres fetes en la dita visita está originalment continuada en un llibre recondit en la escrivanía major del dit General, ab la qual dits senyors Visitadors, continuánt la *exôrtatió* ja feta per los molt illustres senyors Visitadors del dit General

II. Que se omiteixen las que tan en cathalá com en llatí terminan en *or*, com: Amór en llatí *amor*; dolór, *dolor*; doctór,

---

„ del trienni 1626 en la *sententia* á *instantia* „ del Procurador fiscal contra los senyors De„ putats y Oydors de comptes del dit General „ del trienni precedent, promulgada sobre la „ querela de n.º 149 en la precalendada *sen*„ *tentia* de la dita visita del dit trienni 1629 „ desígnada, exórtan á ses Senyoríes, que „ manen imprimir lo llibre dit de quatre senyals, „ lo qual originalment está recondit en la dita „ escrivania major, ajustántse ses Senyoríes á la „ dita *exôrtació*, y á la *dispositió* y *exëquutió* „ de la dita *sententia*, en conformitat del que „ disposa lo cap. primer del nou redres del „ General de las Corts generals celebradas en „ la present ciutat de Barcelona en lo any „ 1599 al qual se ha *relatió*, deliberen, que „ lo dit llibre de quatre senyals, recondit en „ la dita escrivania major, com dal está dit, „ sia imprimit y estampat; donánt y cometent „ ses Senyoríes, conforme ab la present *delibe*„ *ratió* donan y cometen la impressió y estam„ pa de aquell á Joseph Margarit, fill del „ quondam Hieronym Margarit, Estamper de „ la present ciutat de Barcelona, qui en lo „ temps vivia acostumava fer las impressions, „ que se offerian per los negocis y affets del „ General y present casa de la *Deputatió*."

doctor; precursór, *precursor*; favor, *favor*; honór, *honor*; colór, *color*; &c.

III. Que no se expressan las que en cathalá terminan en *i* y en llatí en *ius* ó *ium*, com: emissari en llatí *emissarius*; consiliari, *consiliarius*; contrari, *contrarius*; martiri, *martirium*; benefici, *beneficium*; patrocini, *patrocinium*; naufragi, *naufragium*; patrimoni, *patrimonium*; negoci, *negotium*; &c.

IV. Que tampoch se notan las que en cathalá terminan en *ble*, y se derivan dels verbals en *bilis* dels llatins, com: amable de *amabilis*; terrible de *terribilis*; honorable de *honorabilis*; horrible de *horribilis*; &c. Totas estas se omiteixen per la brevedat; y sols presento las següents per mostra ó dissenyo de las demés.

Sem fa precís advertir: que las veus cathalanas van de lletra rodona, y las llatinas de lletra cursiva.

A.

Abat, *Abbas*.
Abadessa, *Abbatissa*.
Abcès, *Abscessus*.
Abdicar, *Abdicare*.
Abet, *Abies*.
Abjurar, *Abiurare*.
Abolir, *Abolere*.
Abominador, *Abominator*.
Abortiu, *Abortivus*.

Abreviador, *Abreviator.*
Abrogar, *Abrogare.*
Absóldrer, *Absolvere.*
Absorbir, *Absorbere.*
Abstenirse, *Abstinere.*
Abstergir, *Abstergere.*
Abstinent, *Abstinens.*
Abstráurer, *Abstrahere.*
Abstrèt, *Abstractum.*
Absurdo, *Absurdus.*
Abundant, *Abundans.*
Abundar, *Abundare.*
Abus, *Abusus.*
Abusar, *Abuti.*
Academia, *Academia.*
Academich, *Academicus.*
Accedir, *Accedere.*
Accelerar, *Accelerare.*
Accent, *Accentus.*
Acceptant, *Acceptans.*
Accepte, *Acceptus.*
Accès, *Accesus.*
Accessió, *Accessio.*
Accident, Accidens.
Accidental, *Accidentalis.*
Acerrim, *Acerrimus.*
Aclamar, *Acclamare.*
Acomodar, *Accomodare.*
Acrimonia, *Acrimonia.*
Acte, *Actus.*
Actiu, *Activus.*
Actual, *Actualis.*
Acumulador, *Accumulator.*
Acusar, *Accusare.*
Adagi, *Adagium.*
Addicte, *Addictus.*
Adhesió, *Adhæsio.*
Adherir, *Adhærere.*

Adjudicar, *Adiudicare.*
Adjunt. *Adiunctus.*
Admetrer, *Admittere.*
Adminicul, *Adminiculus.*
Administrar, *Administrare.*
Administrador, *Administrator.*
Admirador, *Admirator.*
Admissió, *Admissio.*
Adolecent, *Adolescens.*
Adoptar, *Adoptare.*
Adoptiu, *Adoptivus.*
Adorar, *Adorare.*
Adquirir, *Adquirere.*
Adulador, *Adulator.*
Adult, *Adultus.*
Adulterar, *Adulterare.*
Adultero, *Adulter.*
Adventici, *Adventitius.*
Advers, *Adversus.*
Adversitat, *Adversitas.*
Advertir, *Advertere.*
Aereo, *Aëreo.*
Aerostatich, *Aerostaticus.*
Afabilitat, *Affabilitas.*
Afecte, *Affectus.*
Afectuós, *Affectuosus.*
Afi, *Affinis.*
Afinitat, *Affinitas.*
Afligir, *Affligere.*
Aforisme, *Aphorismus.*
Agilitat, *Agilitas.*
Agrest, *Agrestis.*
Agricultura, *Agricultura.*
Agut, *Acutus.*
Ajudar, *Adiuvare.*
Ala, *Ala.*
Alabastre, *Alabastrum.*

Alfabet, *Alphabetum.*
Alúm, *Alumen.*
Amabilitat, *Amabilitas.*
Amánt, *Amans.*
Amanuense, *Amanuensis.*
Amar, *Amare.*
Amarch, *Amarus.*
Ambiciós, *Ambitiosus.*
Ambidextre, *Ambidexter.*
Ambiguitat, *Ambiguitas.*
Ambiguo, *Ambiguus.*
Ambit, *Ambitus.*
Amenitat, *Amoenitas.*
Ameno, *Amoenus.*
Amich, *Amicus.*
Ampliar, *Ampliare.*
Amplissim, *Amplissimus.*
Ampolla, *Ampulla.*
Análisis, *Analisis.*
Analitich, *Analiticus.*
Analoch, *Analogus.*
Analogía, *Analogia.*
Anarquía, *Anarchia.*
Anarquich, *Anarchicus.*
Anatomía, *Anatomia.*
Anatomich, *Anatomicus.*
Áncora, *Ancora.*
Anécdota, *Anechdota.*
Angel, *Angelus.*
Angelich, *Angelicus.*
Angul, *Angulus.*
Anima, *Anima.*
Animal, *Animal.*
Animar, *Animare.*
Animo, *Animus.*
Animós, *Animosus.*
Anís, *Anisum.*
Anómalo, *Anomalus.*
Anonim, *Anonimus.*
Antecedent, *Antecedens.*
Antes, *Antea.*

Anticipar, *Anticipare.*
Antídoto, *Antidotum.*
Antich, *Antiquus.*
Antiguíssim, *Antiquissimus*
Antiguitat, *Antiguitas.*
Antipathía, *Antipathia.*
Aparato, *Apparatus.*
Aparent, *Apparens.*
Apellant, *Appellans.*
Apellar, *Appellare.*
Apéndix, *Appendix.*
Apetit, *Appetitus.*
Ápice, *Apex.*
Aplicar, *Applicare.*
Ápocha, *Apocha.*
Apócrifo, *Apocriphus.*
Apología, *Apologia.*
Apopletich, *Apopleticus.*
Apostol, *Apostolus.*
Apostolich, *Apostolicus.*

Apte, *Aptus.*
Aptitut, *Aptitudo.*
Aquaducto, *Aquaductus.*
Aranya, *Aranea.*
Arbitre, *Arbiter.*
Arch, *Arcus.*
Archangel, *Archangelus.*
Arca, *Arca.*
Ardent, *Ardens.*
Arena, *Arena.*
Argent, *Argentum.*
Argüir, *Arguere.*
Argument, *Argumentum.*
Arido, *Aridus.*
Arma, *Arma.*
Aroma, *Aroma.*
Aromatich, *Aromaticus.*
Arquitecte, *Architectus.*
Arrogant, *Arrogans.*
Art, *Ars.*
Article, *Articulus.*
Artífice, *Artifex.*
Arxiduch, *Archidux.*

Arxipestre, *Archipresbiter.*
Ascensió, *Ascensio.*
Ascetich, *Asceticus.*
Ase, *Asinus.*
Aspecte, *Aspectus.*
Aspre, *Asper.*
Aspresa, *Asperitas.*
Assessór, *Assessor.*
Assiatich, *Assiaticus.*
Assilo, *Assylum.*
Assistir, *Assistere.*
Astringent, *Astringens.*
Astrolech, *Astrologus.*
Astronomía, *Astronomia.*
Astrónomo, *Astronomus.*
Atendrer, *Attendere.*
Atent, *Attentus.*
Atlas, *Atlas.*
Atmósfera, *Atmosphera.*
Átomo, *Atomus.*
Atonit, *Attonitus.*
Atraurer, *Attrahere.*
Atribut, *Attributum.*
Atrició, *Attritio.*
Atrit, *Attritus.*
Atrocitat, *Atrocitas.*
Atrós, *Atrox.*
Audacia, *Audacia.*
Audás, *Audax.*
Aula, *Aula.*
Aurella, *Auricula.*
Aurora, *Aurora.*
Autentich, *Authenticus.*
Autoritat, *Auctoritas.*
Avia, *Avia.*
Avi, *Avus.*

B.

Balsam, *Balsamum.*
Barba, *Barba.*
Bárbaro, *Barbarus.*
Barbat, *Barbatus.*

Baró, *Baro.*
Barómetro, *Barometrum.*
Basa, *Basis.*
Basílica, *Basilica.*
Basilisco, *Basiliscus.*
Batisme, *Baptismus.*
Beatitut, *Beatitudo.*
Beato, *Beatus.*
Belar, *Belare.*
Bellicós, *Bellicosus.*
Benehir, *Benedicere.*
Benemerit, *Benemeritus.*
Beneplacit, *Beneplacitum.*
Benevol, *Benevolus.*
Benigne, *Benignus.*
Benignitat, *Benignitas.*
Betúm, *Bitumen.*
Beurer, *Bibere.*
Bibliotheca, *Bibliotheca.*
Bilis, *Bilis.*
Bimestre, *Bimestris.*
Blasfemo, *Blasphemus.*
Bo, bon, *Bonus.*
Bona, *Bona.*
Bondat, *Bonitas.*
Bou, *Bos.*
Boix, *Buxus.*
Brevedat, *Brevitas.*
Brut, *Brutum.*
Butlla, *Bulla.*

C.

Ca, *Canis.*
Cadaver, *Cadaver.*
Cadena, *Catena.*
Caduch, *Caducus.*
Calcul, *Calculus.*
Calcular, *Calculare.*
Caldera, *Caldarium.*
Calent, *Calidus.*
Calitja, *Caligo.*
Calma, *Calma.*
Cals, *Calx.*
Calser, *Calix.*
Calsinar, *Calsinare.*

Calumnia, *Calumnia.*
Calumniador, *Calumniator.*
Calumniar, *Calumniari.*
Calvo, *Calvus.*
Camp, *Campus.*
Cancell, *Cancellus.*
Canonge, *Canonicus.*
Cant, *Cantus.*
Cantar, *Cantare.*
Cántich, *Canticum.*
Canya, *Canna.*
Cap, *Caput.*
Capacitat, *Capacitas.*
Capciós, *Capciosus.*
Capella, *Capella.*
Capellá, *Capellanus.*
Capital, *Capitalis.*
Capitol, *Capitulum.*
Capó, *Capo.*
Captivitat, *Captivitas.*
Captura, *Captura.*
Car, *Carus.*
Caracter, *Character.*
Carbó, *Carbo.*
Caritat, *Charitas.*
Carn, *Caro.*
Cas, *Casus.*
Cast, *Castus.*
Castanya, *Castanea.*
Castedat, *Castitas.*
Catecisme, *Catechismus.*
Cáthedra, *Cathedra.*
Causa, *Causa.*
Causar, *Causare.*
Cáustich, *Causticus.*
Cautela, *Cautela.*
Cauto, *Cautus.*
Caverna, *Caverna.*
Ceba, *Caepa.*
Cego, *Caecus.*
Cel, *Coelum.*
Célebre, *Celebris.*
Celeste, *Coelestis.*
Centro, *Centrum.*
Cera, *Cera.*
Cert, *Certus.*
Certamen, *Certamen.*
Certitut, *Certitudo.*
Cervus, *Cervus.*
Cessár, *Cessare.*
Cessió, *Cessio.*

Cicatrís, *Cicatrix.*
Cingul, *Cingulum.*
Circul, *Circulus.*
Cisterna, *Cisterna.*
Ciutat, *Civitas.*
Clamar, *Clamare.*
Clar, *Clarus.*
Claredat, *Claritas.*
Classe, *Classis.*
Classich, *Classicus.*
Clau, *Clavus.*
Claustro, *Claustrum.*
Clero, *Clerus.*
Coch, *Coquus.*
Collegir, *Colligere.*
Collocar, *Collocare.*
Colosso, *Colossus.*
Columna, *Columna.*
Comich, *Comicus.*
Commutar, *Commutare.*
Comoditat, *Commoditas.*
Comparar, *Comparare.*
Compellir, *Compellere.*
Competir, *Competere.*
Complement, *Complementum.*
Compondrer, *Componere.*
Comprimir, *Comprimere.*
Comprometrer, *Compromittere.*
Comú, *Communis.*
Comunicar, *Communicare.*
Comunió, *Communio.*
Concebir, *Concipere.*
Concedir, *Concedere.*
Concéntrich, *Concentricus.*
Concepte, *Conceptus.*
Conclusió, *Conclusio.*
Concordar, *Concordare.*
Concordia, *Concordia.*
Concorrer, *Concurrere.*

Concurs, *Concursus.*
Condemnar, *Condemnare.*
Condigne, *Condignus.*
Condignitat, *Condignitas.*
Condonar, *Condonare.*
Confessió, *Confessio.*
Confirmar, *Confirmare.*
Confóndrer, *Confundere.*
Confus, *Confusus.*
Confusió, *Cónfusio.*
Congratular, *Congratulari.*
Conjunt, *Conjunctus.*
Connexîo, *Counexio.*
Consanguineo, *Consanguineus.*
Consegüent, *Consequens.*
Consell, *Consilium.*
Conservar, *Conservare.*
Consistir, *Consistere.*
Constant, *Constans.*
Constar, *Constare.*
Constituhir, *Constituere.*
Construhir, *Construere.*
Consuetut, *Consuetudo.*
Cónsul, *Consul.*
Consulat, *Consulatus.*
Consultar, *Consultare.*
Consumar, *Consummare.*
Consumir, *Consumere.*
Contemplar; *Contemplari.*
Contemporaneo, *Contemporaneus.*
Contenir, *Continere.*
Content, *Contentus.*
Context, *Contextus.*
Contiguo, *Contiguus.*
Continent, *Continens.*
Continuo, *Continuus.*
Contra, *Contra.*

Contracte, *Contractus.*
Contradir, *Contradicere.*
Contribuir, *Contribuere.*
Convencer, *Convincere.*
Convertir, *Convertere.*
Convocar, *Convocare.*
Convulsió, *Convulsio.*
Copia, *Copia.*
Copiós, *Copiosus.*
Cor, *Cor.*
Corn, *Cornu.*
Corona, *Corona.*
Corpóreo, *Corporeus.*
Correspondrer, *Correspondere.*
Corretgir, *Corrigere.*
Corroborar, *Corroborare.*
Corrómprer, *Corrumpere.*
Crassitut, *Crassitudo.*
Credulitat, *Credulitas.*
Creurer, *Credere.*
Criador, *Creator.*
Criar, *Creare.*
Criatura, *Creatura.*
Crim, *Crimen.*
Critich, *Criticus.*
Cru, *Crudus.*
Crueltat, *Crudelitas.*
Culto, *Cultus.*
Curvo, *Curvus.*
Custodia, *Custodia.*

D.

Dany, *Damnum.*
Debilitat, *Debilitas.*
Debit, *Debitum.*
Decent, *Decens.*
Declamar, *Declamare.*

Decrepit , *Decrepitus.*

Decret , *Decretum.*

Decubit , *Decubitus.*

Dedicar , *Dedicare.*

Deduhir , *Deducere.*

Defecte , *Defectus.*

Defendent , *Defendens.*

Defendrer , *Defendere.*

Defensa , *Defensio.*

Degenerar , *Degenerare.*

Deleytar , *Delectare.*

Delicat , *Delicatus.*

Deliciós , *Deliciosus.*

Delicte , *Delictum.*

Delinqüent , *Delinquens.*

Demerit , *Demeritum.*

Demonstrar, *Demonstrare.*

Densitat , *Densitas.*

Denso , *Densus.*

Dent , *Dens.*

Denunciar , *Denuntiare.*

Deprimir , *Deprimere.*

Derogar , *Derogare.*

Descensus , *Descensus.*

Desert , *Desertum.*

Desistir , *Desistere.*

Destituhir , *Destituere.*

Detenir , *Detinere.*

Dèu , *Deus.*

Diadema , *Diadema.*

Diálogo , *Dialogus.*

Dictamen , *Dictamen.*

Dictar , *Dictare.*

Diferent . *Differens.*

Diferir , *Differre.*

Dificil , *Difficilis.*

Dificultat , *Difficultas.*

Difundir , *Diffundere.*

Difús , *Difusus.*

Digne , *Dignus.*

Dignitat , *Dignitas.*

Diligent , *Diligens.*

Diminut, *Diminutus.*
Diputar, *Diputare.*
Dirigir, *Dirigere.*
Diriment, *Dirimens.*
Dirimir, *Dirimere.*
Discernir, *Discernere.*
Disciplina, *Disciplina.*
Discordar, *Discordare.*
Discordia, *Discordia.*
Discrepar, *Discrepare.*
Discurs, *Discursus.*
Disminuhir, *Disminuere.*
Disparitat, *Disparitas.*
Disputar, *Disputare.*
Dissenso, *Dissensus.*
Dissentir, *Dissentire.*
Dissimil, *Dissimilis.*
Dissimular, *Dissimulare.*
Dissolut, *Dissolutus.*
Dissuadir, *Dissuadere.*
Distinct, *Distinctus.*
Distráurer, *Distrahere.*
Distribuhir, *Distribuere.*
Divers, *Diversus.*
Diversitat, *Diversitas.*
Docil, *Docilis.*
Docte, *Doctus.*
Doctrina, *Doctrina.*
Document, *Documentum.*
Dogma, *Dogma.*
Domar, *Domare.*
Dominar, *Dominari.*
Dormir, *Dormire.*
Dot, *Dos.*
Dotar, *Dotare.*
Drama, *Drama.*
Dubte, *Dubium.*
Dur, *Durus.*
Durar, *Durare.*

E.

Ecclesiástich, *Ecclesiásticus.*
Edicte, *Edictum.*
Educar, *Educare.*
Efecte, *Effectus.*
Eficáz, *Efficax.*
Eficient, *Efficiens.*
Efigie, *Effigies.*
Efusió, *Effusio.*
Electrich, *Electricus.*
Electricitat, *Electricitas.*
Elefant, *Elephans.*
Elegant, *Elegans.*
Elegir, *Eligere.*
Element, *Elementum.*
Eloqüent, *Eloquens.*
Emblema, *Emblema.*
Émphasis, *Emphasis.*
Emigrant, *Emigrans.*
Emolument, *Emolumentum.*
Empirich, *Empiricus.*
Energía, *Energia.*
Enorme, *Enormis.*
Epidemia, *Epidemia.*
Epílogo, *Epilogus.*
Episcopal, *Episcopalis.*
Época, *Epocha.*
Eqüestre. *Equestris.*
Erigir, *Erigere.*
Errar, *Errare.*
Eruga, *Eruca.*
Euga, *Equa.*
Eunuco, *Eunucus.*
Evacuar, *Evacuare.*
Evento, *Eventus.*
Evitar, *Evitare.*
Exâmen, *Examen.*
Exâminar, *Examinare.*
Exânime, *Exanimis.*

Excedir, *Excedere.*
Excellent, *Excellens.*
Exîmir, *Eximere.*
Exîstir, *Existere.*
Expedir, *Expedire.*
Expellir, *Expellere.*
Experiment, *Experimentum.*
Expert, *Expertus.*
Explicar, *Explicare.*
Explicit, *Explicitus.*
Exposar, *Exponere.*
Exquisit, *Exquisitus.*
Extens, *Extensus.*
Exterior, *Exterior.*
Extern, *Externus.*
Extraurer, *Extrahere.*
Extrem, *Extremus.*

F.

Fabricar, *Fabricare.*
Facil, *Facilis.*
Facilitat, *Facilitas.*
Facultat, *Facultas.*
Facundia, *Facundia.*
Fals, *Falsus.*
Falsedat, *Falsitas.*
Fam, *Fames.*
Familia, *Familia.*
Familiar, *Familiaris.*
Familiaritat, *Familiaritas.*
Famós, *Famosus.*
Farina, *Farina.*
Fatuo, *Fatuus.*
Febra, *Febris.*
Fecundar, *Fecundare.*
Fel, *Fel.*
Felicitas, *Felicitas.*

Felís, *Felix.*
Fera, *Fera.*
Ferir, *Ferire.*
Ferment, *Fermentum.*
Ferocitat, *Ferocitas.*
Ferós, *Ferox.*
Ferro, *Ferrum.*
Fertil, *Fertilis.*
Fertilitat, *Fertilitas.*
Fervor, *Fervor.*
Festa, *Festum.*
Festiu, *Festivus.*
Festivitat, *Festivitas,*
Feudo, *Feudum.*
Fi, *Finis.*
Fidel, *Fidelis.*
Fidelitat, *Fidelitas.*
Figa, *Ficus.*
Figura, *Figura.*
Fil, *Filum.*
Fill, *Filius.*
Finestra, *Fenestra.*
Fingir, *Fingere.*
Firmament, *Firmamentum.*
Firmesa, *Firmitas.*
Flagell, *Flagellum.*
Flama, *Flomma.*
Flor, *Flos.*
Florir, *Florere.*
Fluctuar, *Fluctuare.*
Flúido, *Fluidus.*
Fluir, *Fluere.*
Foment, *Fomentum.*
Font, *Fons.*
Forma, *Forma.*
Formar, *Formare.*
Formiga, *Formica.*
Fortuna, *Fortuna.*
Fragil, *Fragilis.*
Fragilitat, *Fragilitas.*
Fragment, *Fragmentum.*
Frau, *Fraus.*
Freqüent, *Frequens.*
Frivol, *Frivolus.*
Frondós, *Frondosus.*
Front, *Frons.*
Frugal, *Frugalis.*
Fruyt, *Fructus.*

Fuga, *Fuga.*
Fugir, *Fugere.*
Fum, *Fumus.*
Fúnebre, *Funebris.*
Funest, *Funestus.*
Fus, *Fusus.*

G.

Gall, *Gallus.*
Gallina, *Gallina.*
Gel, *Gelu.*
Gelar, *Gelare.*
Gemech, *Gemitus.*
Gemegar, *Gemere.*
Gendre, *Gener.*
Genealogía, *Genealogia.*
General, *Generalis.*
Genérich, *Genericus.*
Género, *Genus.*
Generós, *Generosus.*
Generositat, *Generositas.*
Geni, *Genium.*
Gent, *Gens.*
Gentil, *Gentilis.*
Gladiadór, *Gladiator.*
Glándula, *Glandula.*
Globo, *Globus.*
Gloria, *Gloria.*
Gloriarse, *Gloriari.*
Gloriós, *Gloriosus.*
Glosa, *Glosa.*
Gota, *Gutta.*
Gra, *Granum.*
Grat, *Gratus.*
Grau, *Gradus.*
Grave, *Gravis.*
Gravedat, *Gravitas.*
Grua, *Grus.*
Gust, *Gustus.*
Gustar, *Gustare.*

H.

Haver, *Habere.*
Hábil, *Habilis.*
Habitar, *Habitare.*
Ham, *Hamus.*
Herba, *Herba.*
Hereu, *Hæres.*
Hidraulich, *Hydraulicus.*
Hidropich, *Hydropicus.*
Hipócrita, *Hypocrita.*
Hipotheca, *Hypotheca.*
Historia, *Historia.*
Home, *Homo.*
Honest, *Honestus.*
Honestedat, *Honestitas.*
Honorifich, *Honorificus.*
Hora, *Hora.*
Hort, *Hortus.*
Hóstia, *Hostia.*
Humanitat, *Humanitas.*
Humil, *Humilis.*
Humilitat, *Humilitas.*
Humit, *Humidus.*

I.

Idea, *Idea.*
Idioma, *Idioma.*
Idolatría, *Idolatria.*
Ignominia, *Ignominia.*
Illicit, *Illicitus.*
Illustris, *Illustris.*
Imatge, *Imago.*
Immemorial, *Immemorialis.*
Immens, *Immensus.*

Immundo, *Immundus.*
Immunitat, *Immunitas.*
Impediment, *Impedimentum.*
Ímpetu, *Impetus.*
Impiedat, *Impietas.*
Impio, *Impius.*
Impossibilitat, *Impossibilitas.*
Impressió, *Impressio.*
Imprimir, *Imprimere.*
Improbo, *Improbus.*
Impropietat, *Improprietas.*
Imprudent, *Imprudens.*
Impuls, *Impulsus.*
Inaudit, *Inauditus.*
Incauto, *Incautus.*
Incert, *Incertus.*
Inclinar, *Inclinare.*
Inclusió, *Inclusio.*
Incognit, *Incognitus.*
Incorporeo, *Incorporeus.*
Incredul, *Incredulus.*
Increment, *Incrementum.*
Indigne, *Indignus.*
Indocil, *Indocilis.*
Indocte, *Indoctus.*
Industria, *Industria.*
Infame, *Infamis.*
Infamia, *Infamia.*
Infant, *Infans.*
Infinit, *Infinitus.*
Informe, *Informis.*
Infructuós, *Infructuosus.*
Infús, *Infusus.*
Ingrés, *Ingressus.*
Injuria, *Injuria.*
Instinct, *Instinctus.*
Intercessió, *Intercessio.*
Intern, *Internus.*
Intérprete, *Interpres.*
Intrinsech, *Intrinsecus.*
Inutil, *Inutilis.*

Invalit, *Invalidus.*
Ira, *Ira.*
Iracúndia, *Iracundia.*

J.

Jaspe, *Jaspis.*
Jesus, *Jesus.*
Jocós, *Jocosus.*
Jubilat, *Jubilatus.*
Júbilo, *Jubilum.*
Judicar, *Judicare.*
Judicial, *Judicialis.*
Jueu, *Judeus.*
Juliol, *Julius.*
Jument, *Jumentum.*
Jurament, *Juramentum.*
Jurar, *Jurare.*
Juridich, *Juridicus.*
Jurisperit, *Jurisperitus.*
Just, *Justus.*
Jutge, *Judex.*
Juvent, Juventut, *Juventus.*

L.

Laboriós, *Laboriosus.*
Lámina, *Lamina.*
Latitut, *Latitudo.*
Legislador, *Legislator.*
Lema, *Lema.*
Lepra, *Lepra.*
Línea, *Linea.*
Liquit, *Liquidus.*
Lucro, *Lucrum.*

Alguns mudan la l *en* ll, *com:*

Llabi, *Labium.*
Lladre, *Latro.*

Llagrima, *Lacryma.*
Llana, *Lana.*
Llansa. *Lancea.*
Llanterna, *Laterna.*
Llegitim, *Legitimus.*
Llegum, *Legumen.*
Llengua, *Lingua.*
Llentía, *Lenticula.*
Lleó, *Leo.*
Lley, *Lex.*
Lliberal, *Liberalis.*
Lliberalitat, *Liberalitas.*
Llibre, *Liber.*
Llima, *Lima.*
Lloch, *Locus.*
Llop, *Lupus.*
Lluna, *Luna.*

M.

Ma, *Manus.*
Mácula, *Macula.*
Madur, *Maturus.*
Magistrat, *Magistratus.*
Magnanim, *Magnanimus.*
Magnifich, *Magnificus.*
Magnitut, *Magnitudo.*
Major, *Maior.*
Malevol, *Malevolus.*
Maligne, *Malignus.*
Malignitat, *Malignitas.*
Mansuetut, *Mansuetudo.*
Máquina, *Machina.*
Mar, *Mare.*
Marit, *Maritus.*
Martir, *Martir.*
Mascle, *Masculus.*
Materia, *Materia.*
Maxîma. *Maxima.*
Mediador, *Mediator.*
Medich, *Medicus.*
Medicina, *Medicina.*

Mel, *Mel.*
Membre, *Membrum.*
Memoria, *Memoria.*
Mentir, *Mentiri.*
Merit, *Meritum.*
Mesura, *Mensura.*
Metall, *Metallum.*
Mica, *Mica.*
Mill, *Millium.*
Ministre, *Minister.*
Minut, *Minutum.*
Miracle, *Miraculum.*
Mistich, *Misticus.*
Mitra, *Mitra.*
Modest, *Modestus.*
Modestia, *Modestia.*
Moll, *Mollis.*
Moment, *Momentum.*
Monarca, *Monarcha.*
Monastír, *Monasterium.*
Mont, *Mons.*
Monumentum, *Monumentum.*
Mort, *Mors.*
Mut, *Mutus.*
Mudar, *Mutare.*
Mula, *Mula.*
Multitut, *Multitudo.*
Musich, *Musicus.*

N.

Nano, *Nanus.*
Nardo, *Nardus.*
Nas, *Nasus.*
Nativitat, *Nativitas.*
Necessitat, *Necessitas.*
Negar, *Negare.*
Nimfa, *Nimpha.*
Niu, *Nidus.*
Noble, *Nobilis.*
Nom, *Nomen.*
Notar, *Notare.*
Novedat, *Novitas.*

Nudrir, *Nutrire.*
Número, *Numerus.*

O.

Obedient, *Obediens.*
Obscur, *Obscurus.*
Obscuritat, *Obscuritas.*
Obvio, *Obvius.*
Ocasió, *Ocasio.*
Occident, *Occidens.*
Ocular, *Ocularis.*
Ocult, *Occultus.*
Occupar, *Occupare.*
Ofensa, *Offensa.*
Oferir, *Offerre.*
Oli, *Oleum.*
Olla, *Olla.*
Omissió, *Omissio.*
Omitir, *Omittere.*
Onerós, *Onerosus.*
Opinió, *Opinio.*
Oportú, *Oportunus.*
Oprimir, *Opprimere.*
Ops, *Opus esse.*
Opúsculo, *Opusculum.*
Oradór, *Orator.*
Oracle, *Oraculum.*
Orar, *Orare.*
Orde, *Ordo.*
Ordenar, *Ordenare.*
Ordir, *Ordiri.*
Orígen, *Origo.*
Os, *Os.*
Ou, *Ovum.*

P.

Pa, *Panis.*
Pábulo, *Pabulum.*
Pacifich, *Pacificus.*
Pacte, *Pactum.*

Pala, *Pala.*
Pálido, *Pallidus.*
Palla, *Palea.*
Palma, *Palma.*
Palm, *Palmus.*
Panyo, *Pannus.*
Pare, *Pater.*
Part, *Pars.*
Patró, *Patronus.*
Pas, *Passus.*
Passió, *Passio.*
Patent, *Patens.*
Pecadór, *Peccator.*
Pecar, *Peccare.*
Pecat, *Peccatum.*
Pedra, *Petra.*
Pell, *Pellis.*
Penetrar, *Penetrare.*
Pensió, *Pensio.*
Peregrí, *Peregrinus.*
Perfet, *Perfectus.*
Permetrer, *Permittere.*
Permissió, *Permissio.*
Perpetuo, *Perpetuus.*
Persona, *Persona.*
Perturbar, *Perturbare.*
Pervers, *Perversus.*
Pessim, *Pessimus.*
Piissim, *Piissimus.*
Pingüe, *Pinguis.*
Pio, *Pius.*
Pla, *Planus.*
Planta, *Planta.*
Ple, *Plenus.*
Plenitut, *Plenitudo.*
Plorar, *Plorare.*
Politich, *Politicus.*
Pollastre, *Pollaster.*
Pompa, *Pompa.*
Pont, *Pons.*
Porcellana, *Porcellana.*
Port, *Portus.*
Portento, *Portentum.*
Possessió, *Possessio.*
Posteritat, *Posteritas.*
Potestat, *Potestas.*
Practich, *Practicus.*

Pragmática, *Pragmatica.*
Prat, *Pratum.*
Preciós, *Pretiosus.*
Predicar, *Prædicare.*
Predilecte, *Prædilectus.*
Prefecte, *Præfectus.*
Preparar, *Preparare.*
Prerrogativa, *Prærogativa.*
Prescindir, *Præscindere.*
Presencia, *Presentia.*
Pretext, *Pretextus.*
Princep, *Princeps.*
Probabilitat, *Probabilitas.*
Probitat, *Probitas.*
Procés, *Processus.*
Prohibir, *Prohibere.*
Propens, *Propensus.*
Progrés, *Progressus.*
Provocar, *Provocare.*
Publich, *Publicus.*
Publicar, *Publicare.*
Pulcritut, *Pulchritudo.*
Pulchro, *Pulcher.*
Puny, *Pugnus.*
Purgar, *Purgare.*
Purificar, *Purificare.*

Q.

Quadrant, *Quadrans.*
Quadrar, *Quadrare.*
Quadrat, *Quadratus.*
Quadratura, *Quadratura.*
Quadrilongo, *Quadrilongus.*

Quadro, *Quadrum.*
Quadrúpedo, *Quadrupes.*
Quadruplicar, *Quadruplicare.*
Quádruplo, *Quadruplus.*
Qual, *Qualis.*
Quan, *Quam.*
Quant, *Quantus.*
Quantitat, *Quantitas.*
Quart, *Quartus.*
Quatre, *Quatuor.*
Que, *Quæ.*
Qui, *Qui.*
Quiet, *Quietus.*
Quietut, *Quies.*
Quint, *Quintus.*

R.

Rabia, *Rabies.*
Rabiós, *Rabiosus.*
Racional, *Racionalis.*
Racionalitat, *Rationalitas.*
Radical, *Radicalis.*
Rahó, *Ratio.*
Ram, *Ramus.*
Raro, *Rarus.*
Ratificar, *Ratificare*
Recitar, *Recitare.*
Reclamar, *Reclamare.*
Recondit, *Reconditus.*
Recte, *Rectus.*
Rectitut, *Rectitudo.*
Recurs, *Recursus.*
Réddit, *Redditus.*
Referir, *Referre.*
Régimen, *Regimen.*
Regió, *Regio.*
Regne, *Regnum.*
Regrés, *Regressus.*
Rem, *Remus.*
Remot, *Remotus.*
Renunciar, *Renunciare.*

Replé, *Repletus.*
Reprimir, *Reprimere.*
Reprobo, *Reprobus.*
Repugnar, *Repugnare.*
Requisit, *Requisitum.*
Resistir, *Resistere.*
Respondrer, *Respondere.*
Retribuhir, *Retribuere.*
Retrocés, *Retrocessus.*
Reunir, *Reunire.*
Revelar, *Revelare.*
Ridicul, *Ridiculus.*
Robust, *Robustus.*
Rosa, *Rosa.*

S.

Sacerdot, *Sacerdos.*
Saciar, *Saciare.*
Sach, *Saccus.*
Sacrificar, *Sacrificare.*
Sagacitat, *Sagacitas.*
Sal, *Sal.*
Salvar, *Salvare.*
Sanitat, *Sanitas.*
Santedat, *Sanctitas.*
Secrét, *Secretum.*
Senat, *Senatus.*
Senectut, *Senectus.*
Sentir, *Sentire.*
Separar, *Separare.*
Sepulcre, *Sepulchrum.*
Sepultura, *Sepultura.*
Seqüela, *Sequela.*
Seré, *Serenus.*
Sermó, *Sermo.*
Serpent, *Serpens.*
Servir, *Servire.*
Servitut, *Servitus.*
Severitat, *Severitas.*

Signe, *Signum.*
Significar, *Significare.*
Simil, *Similis.*
Similitut, *Similitudo.*
Sobrietat, *Sobrietas.*
Societat, *Societas.*
Sol, *Sol.*
Solemne, *Solemnis.*
Sonar, *Sonare.*
Suavitat, *Suavitas.*
Subsistir, *Subsistere.*
Succés, *Successus.*
Superar, *Superare.*
Supremo, *Supremus.*
Sustentar, *Sustentare.*

T.

Taberna, *Taberna.*
Tardar, *Tardare.*
Theatro, *Theatrum.*
Tela, *Tela.*
Thema, *Thema.*
Temeritat, *Temeritas.*
Tempestat, *Tempestas.*
Temple, *Templum.*
Temps, *Tempus.*
Tentar, *Tentare.*
Terra, *Terra.*
Text, *Textus.*
Tigre, *Tigris.*
Torrent, *Torrens.*
Tractar, *Tractare.*
Tranquilitat, *Tranquilitas.*
Transit, *Transitus.*
Tribut, *Tributum.*
Trono, *Thronus.*
Tunica, *Tunica.*
Turba, *Turbare.*
Tutela, *Tutela.*

U.

Ultim , *Ultimus.*
Ungir , *Ungere.*
Unigenit , *Unigenitus.*
Unitat , *Unitas.*
Unsa , *Uncia.*
Untura , *Unctura.*
Urbanitat, *Urbanitas.*
Urgir , *Urgere.*
Us , *Usus.*
Usura , *Usura.*
Usurpar , *Usurpare.*
Util , *Utilis.*
Utilitat , *Utilitas.*

V.

Vacuo , *Vacuus.*
Valer , *Valere.*
Vall , *Vallis.*
Vanitat , *Vanitas.*
Varietat , *Varietas.*
Vas . *Vas.*
Vast , *Vastus.*
Vel , *Velum.*
Velocitat , *Velocitas.*
Vena , *Vena.*
Venal , *Venalis.*
Vendrer , *Vendere.*
Venerar , *Venerari.*
Venir , *Venire.*
Vent , *Ventus.*
Ventre , *Venter.*
Veritat , *Veritas.*
Verruga , *Verruca.*
Vers , *Versus.*
Via , *Via.*
Vici , *Vitium.*
Vicissitut , *Vicissitudo.*
Víctima . *Victima.*
Vil , *Vilis.*
Vincle , *Vinculum.*
Violent , *Violentus.*
Virtut , *Virtus.*
Viu , *Vivus.*
Viuda , *Vidua.*
Vivificar , *Vivificare.*
Volar , *Volare.*
Voluntat , *Voluntas.*

Voracitat , *Voracitas.*
Vot , *Votum.*
Vulgo , *Vulgus.*

Z.

Zel , *Zelus.*
Zelador , *Zelator.*
Zenit , *Zenit.*
Zocol , *Zocalus.*
Zodiach , *Zodiacus.*
Zona , *Zona.*

Altras infinitas veus podría haber anyadit , que formarían un gròs volumen ó vocabulari ; pero , no es de mon institut , ni la brevedat m'ho permet. Basta esta petita memoria , pera que lo lector puga formar un verdader concepte de nostra llengua , y de la semblansa y analogía ab sa mare llatina.

Algunas veus cathalanas , que se derivan del arabe *y del* grech *á mes de las compresas en lo prefaci pag. XXV. y XXVII.*

Cathalá y *arabe.*

Amo, cap de casa ó de familia , *Amon.*
Argolla , *Argol.*
Caixa , *Caxa.*

Gorguera, *Gargara.*
Guerra, *Garach.*
Magall, *Magal.*
Malalt, *Amalt.*
Massa, demasiat, *Massa.*
Minyó, *Manon.*
Pala, *Palach.*
Parar, *Parhh.*
Petit, *Peti.*
Sach, *Sach.*
Tacany, *Tacach.*
Tafetá, *Tafa.*
Xapar, romprer, *Xapach.*

Cathalá y *grech.*

Agrás, *Agráz.*
Agonía, *Agonia.*
Arpar, *Arpazo.*
Brasa, *Brazo.*
Briós, *Briarós.*
Batlle, *Ballo*, qui capit.
Bastaix, *Bastazo.*
Dinar, *Dipneo.*
Dieta, *Diæta*, regula vivendi.
Clamastechs, *Climacter.*
Esparrech, *Asparagoz.*
Girar, *Girao.*
Marmessor, *Marmeros.*
Mostatxo, *Mystax.*
Tapins, *Tarpinos.*

Mes, encara que la llengua cathalana participa també del hebreu y del grech; no obstant tè son orígen inmediat de la llengua llatina, com havem vist.

No es estrany que una llengua adapte paraulas de altra; majorment si son mes proprias y mes expressivas de las ideas, y axó es comú á totas las llenguas. Provè també á vegadas de las nacions, que dominan per llarch temps á una comarca, que familiarisan, no sols las suas veus, sino sos ritus, costums y ceremonias; ó bè provè del tracte y comers ab estrangers, que ab lo discurs del temps se connaturalisan y comunican las suas veus y expressions. Per çó la llengua llatina adaptá moltas veus de la llengua grega, y lo mateix Cicero se valgué de ella, com Plauto de la fenicia en la comedia *Poenus*. Axí mateix la llengua castellana, encara que tè son orígen llatí, prengué moltas veus del arabe, com *azemila*, *azumbre*, *azuzena*, *almacen*, *ojala*, &c. y també del grech, com *alejar*, *tallo*, *tio*, *cima*, *patear*, *tragon*, *tumba*, *trepar*, &c.

Amats Compatricis.

Concluida ja esta gramática, siame licit repetir aquí lo que he insinuat en lo prefaci; ço es, que alguns han dit, que la llengua cathalana es un dialecto del provensal ó llemosí, per ser molt semblant á la del Llenguadoch ó de Narbona, y de aquest sentir es lo célebre Doctor Bernat Aldrete en lo seu orígen y principi de la llengua castellana; mes, altres ignorants y desviats de la veritat, han propassat en dir, que no es llengua, sino una gerga, que no pot subjectarse á reglas, ni manejarse ab lo llum que correspon.

Lo llarch y continuo estudi de mes de quatre anys en esta consideració, y la continua lectura dels authors antichs cathalans, me han proporcionat ideas, pera desvaneixer tan errada opinió, y formar esta gramática, que se presenta al públich, pera que resplandesca la veritat y se extirpe dit error.

Altrament era estrany, que una llengua, que no es inferior á las de las demés nacions, no hage tingut fins ara gramática impresa, que ensenye á parlarla bè y correctament; y tant mes estrany, en quant de las tres llenguas, que abrassa lo continent de Espanya; ço es, la castellana, la vascuence y la cathalana, sols esta estigués sens gramática impresa; puix, la primera tè la de la Real Academia y moltas altras, y la segona la del P. Larramendi.

A est mal se ajusta: que los estrangers, que per rahó del comers venen á esta capital, desitjánt perfeccionarse en la llengua cathalana, pera contractar en lo interior de la provincia, trobavan á menos una gramática, qual falta no se experimenta en altres paíssos civilisats.

Suposadas estas cosas, y pera procehir ab acert en la formació de esta gramática, comensí per lo A, B, C, y lo trobí perfet, sens que li falte lletra alguna. Passí despres al sillabari, y vegí que era cumplert, ni dissono, ni aspre, ni desarreglat. Recorreguí en seguida las veus ó vocables cathalans, y encontrí en ells aquella puresa, harmonía y proprietat,

que tan hermoseja las llenguas y las fa apreciables. En fi, coneguí que eran verdaders signes de las ideas mes justas, y axó me animá á posarlos en orde, y constituhirlos en la classe de noms, pronoms, verbs, particips, &c.

La part, que me ha donat mes traball es lo verb, per rahó de las conjugacions, y separar los regulars dels irregulars. Perçó, consultí ab mi mateix quantas convinacions de veus me dictava lo enteniment, pera establir las tres conjugacions en *ar*, *er*, *ir*, de que consta nostra llengua.

Axó en quant á la analogía. En la sintaxìs, ortografía y prosódia, despres de haver superat un gran número de dificultats y obstacles, he pogut rectificarlas; de manera, que en los conceptes se logre la deguda claredat y distincció, y obliguen á confessar, que nostre idioma no cedeix en riquesa, energía, laconisme y suavitat á ninguna de las llenguas conegudas.

¿Que diré de la segona part de la ortografía; ço es, del tractat de las figuras gramáticals ortográficas? Te admirará segurament, discrèt lector, y te será nou sempre quel llegescas: *Nam plura inve-*

nies, quæ te fortasse latebant. (*)

Fet tot assó entrá la dificultat de la impressió. Dificultat, que me ha costat molt traball de vencerla; lo qual será ben empleat, essent en servey de Dèu, qui me ha donat forças pera acabar esta obra en honor y gloria sua.

En lo demés, confesso de bona fe, que no he omitit diligencia, y que no he escrit cosa sens authoritat y testimoni dels authors antichs cathalans, los quals me he proposat per norma y regla de esta gramática, mes que lo us y costum de parlar de las ciutats y pobles de la provincia; perque, á mes de ser vario, es

---

(*) Esta segona part de la Ortografia manifesta ab evidencia, que nostra llengua per rahó de la *sinéresis*, que continuament usam los cathalans, quant parlam, y per la abundancia de monosillabos, que conté, es una de las mes perfetas; puix, es molt breu en explicar los conceptes, y esta es la major perfecció de una llengua. *Frustra fiunt per plura, quæ per pauciora fieri possunt.* Una de las particularitats, que fan mes recomendable la llengua hebrea es la brevedat. ¿ Perque, donchs, esta mateixa circunstancia no ha de fer recomendable á la llengua cathalana ?

en gran part corromput, y destituhit de aquells funaments, que exîgeix la sana filosofía. Be sè, que algú dirá, que la llengua se altera cada cent anys, y per consegüent ques dèu atendrer del tot al us del temps en que se escriu.—Es veritat; pero, assó tè força en las llenguas vivas, que caminan á sa perfecció y no se suspen lo us de ellas, com ha esdevingut á la llengua cathalana, que molts anys ha que está privada de son us y exercici en las aulas, en las imprentas y escrits públichs; de manera que si no es llengua morta, á lo menos es mortificada; per consegüent no pot ser lo us vulgar y corrent la sola norma y regla de la sua gramática. Conforme á axó me ha estat precís acudir á la épocha, en que florí mes dita llengua, y esta es sens dubte la dels escrits de 1600, fins als de las últimas corts celebradas en 1702.

Gran alabansa es de la llengua cathalana, que sens haver estat cultivada desde dita épocha, antes be haber estat olvidada, ha conservat en algun modo la sua puresa y proprietat. ¿Què sería ara nostra llengua, si se hagués cultivat desde aquell temps? Quan edelantada estaría?

En veritat, amats compatricis, poquíssim nos déu á nosaltres la llengua cathalana; puix, de nostre traball é industria res ha adquirit desde aquell temps, antes be ha perdut de son valor, y tot lo que tè de preciós, ho tè d'ella mateixa; com un camp fertil, que sens que ningú lo cuyde, per sí sol produheix hermosas plantas y sabrosos fruits.

¡O llengua rica y en tot apreciable, que per falta de cultiu has estat menos coneguda y celebrada, de lo que per tants titols mereixes! ¡O llengua digna de la major estimació, y de que nos preciem de ella per sa suavitat, dulçura, agudesa, gracia, varietat y abundancia! En la oratoria tè energía y força pera persuadir ab eloqüencia. En la poesía es admirable, aguda y facunda; y si se haguéssen recullit totas las poesías cathalanas, com se ha fet de la castellana é italiana, no sería en axó inferior á estas dos llenguas. En la filosofía, en la medicina, en la jurisprudencia, en la theología, no li falta abundancia, gravedat y facundia pera explicarse ab destresa y facilitat (*). ¿ Que sciencias,

---

(*) Encara que de axó no hi hagués altre

que arts hi ha en la societat, que la llengua cathalana no tinga paraulas proprias pera expressar las máquinas, los instruments, las maniobras, los artefactos? La agricultura, la arquitectura, la náutica, la mecánica, los nous descubriments, ja fisichs, ja intellectuals, tenen sos signes technichs, ó paraulas proprias en cathalá pera expressar las suas operacions. En fí pot explicar nostra llengua ab paraulas tot lo que lo enteniment pot concebir. Quant mes industriosa es una nació, mes rica es en paraulas y expressions. (*)

---

proba, bastaría la Biblia traduhida en cathalá, de que fa menció lo P. Scio, en la traducció de la sua.

(*) Axí ¿quan poca rahó tenen alguns en culpar de escasa y pobre nostra llengua? donánt per exêmple, que ab la sola veu *déu* expressam tres cosas diferents, com son: *Dèu* lo ser supremo, *déu* nom numeral y *déu* tercera persona del present de indicatiu del verb *deurer*? Pero, deixant que nosaltres las distingim en la pronunciació per rahó del accent, es de notar: que est vici, que suposan alguns en nostra llengua, es comú en totas las demés. Los cathalans pera traduhir literalment esta frase llatina: *interdiu edo ut prandeo*,

Esta llengua, que he procurat hermosejar ab los propris vestits y puliment, ab que la adornaren nostres avis, desitja apareixer al públich també ataviada ab novas veus, asseo y magestat, igualment que sas germanas, fillas de la llatina. A vosaltres toca, amats compatricis, sabis y literats. A vosaltres toca adornarla ab puresa y proprietat A vosaltres toca pulirla y elevarla á sa major perfecció.

Si los sabis, que tenen caudal de eloqüencia, la cultivassen, y valentse de sas lletras y erudició la pulissen y llimassen,

---

dirém: *entre dia menjo com dino*; y los castellans: *entre dia como como como*. La paraula *macho* en castellá expressa tres cosas, que los cathalans expressam ab tres paraulas distinctas, que son: *mascle*, *matxo* y *mall*. Lo mateix se observa en la llengua francesa, italiana, portugesa, &c.

Ademés ¿jo no sè, si es axó pobresa ó agudesa de una llengua? Puix, de aquest modo podem usar de alguns equivochs, que á son lloch y temps adornan la oració, com en la pag. IX de esta gramática, quant diu *en la cort la cort li fan*; y quant los castellans diuhen: Bebiendo *vino*, *vino* corriendo: Passaba un *rio*, y me *rio* de lo que passaba, com diu Gracian, y axí mateix las demés llenguas.

que se vegés en ella lo que pot lo art y la diligencia, no dubto que tornaría de morta á viva, y que igualaría y sobrepujaría á moltas altras, que han tingut molt gran estimació en lo mon. Axí com un tronch, ó una dura y tosca pedra, que un escultor desvasta, li dona tal forma, que es altre, y apar que de mort ha cobrat vida, y representa lo que ell ha volgut; axó mateix, y molt mes podríam esperar del traball, que posarían los sabis y literats en pulir la llengua cathalana. De mi confesso, que no tinch caudal suficient per axó, com se veu en lo que escrich; axí, donchs, me contentaré, segons Horaci, en fer lo ofici del clarí, que no pelea y fa pelear; ó com la pedra de esmolar, que no talla y fa tallar.

Emperó fas de ma part lo que puch, amats compatricis, que en lo temps de despedirme de ma propria llengua, y proxîm á partir de aquest mon, vuy als 30 de agost de 1814 de la Nativitat del Senyor, fas y ordeno mon testament, y per los xexanta set anys, que ma llengua cathalana me ha servit, y per los bons oficis, que sempre me ha fet durant ma vida, estant jo ara en mon bon enteni-

ment y sana memoria, de ma plana voluntat y certa sciencia, li deixo y llego aquesta petita gramática, escasa y pobre expressió de mon afecte, xica regoneixensa de mon carinyo, per lo molt que ha fet per mi; pero, prenda certíssima del amor, que sempre li he professat; y en lo cas que á algú aquest llegat no aparega bastant, li dono ple poder y facultat de anyadir, quitar y corretgir alló en que jo hauré faltat.

Gran estimació mereix la llengua cathalana; mes, perçó no devem los cathalans olvidar la castellana; no sols perque es tan agraciada y tan magestuosa, que no tè igual en las demés llenguas; sino perque es la llengua universal del regne, y se exten á totas las parts del mon ahont lo sol illumina.

En resolució, amats compatricis, una obra empresa en honor de la patria, y finalisada á impulsos del amor queus professo, no ha de eixir á llum, sino baix vostra protecció. Y si ha estat estil dels sants pares y célebres escriptors dedicar sos llibres á las personas, que los havian persuadit á compondrels; puix, era clar, que eixirían en defensa del llibre y del author; lo mateix me prometo jo de

vosaltres, per haverme atrevit á una empresa tan alta, mogut també de vostras insinuacions y repetidas instancias. Espero, donchs, que eixiréu en defensa mia y de esta gramática; y també, si en alguna cosa he faltat, no desconfio de vostra indulgencia, y que acceptaréu ab la benignitat acostumada lo desitg, que he tingut de servirvos.

Alguns authors acostuman ponderar y alabar las suas obras, prometent grans ventatjas y utilitats pocas vegadas certas, y vehent jo que poch han lograt á son favor, me contentaré en referir lo que esta gramática diu de sí mateixa, no sè si ab poca modestia y moderació. *Non sum adeo informis, nuper me in littore vidi.*

Mes, no obstant, que vosaltres haveu donat lo impuls á mos desitgs, insinuantme moltas vegadas, que emprengués y continuás aquest penós traball; ab tot me fas carrech, que no faltarán alguns quel reprobarán; pero totas las cosas del mon van de esta manera, que lo que causa fastidi á uns, agrada á altres: *illud quod tu miraris, ridiculum est aliis*; y essent los pensaments y las ideas, los gustos y las passions dels homes tan di-

ferents com las caras, no es possible que ningun author escriga al gust de tothom. Lo amor propri, la vanitat, la ambició, y preocupació de escola, que dominan en nostre cor, duránt la vida, nons permeten fer sempre justicia, llegir los escrits ab indiferencia, y judicar sens passió.

Rebeula á lo menos com una demostració del afecte queus professo, com á fruit de ma voluntat sincéra, com una copia que va á buscar lo original, y com un testimoni de ma gratitut á la patria, y al apreci, que haveu fet de mon curt merit. Aquí vos la presento en llengua vostra.

Pus parla en cathalá, Dèu lin don gloria.

INDICE.

CORRECCIONS.

Nota á la pag. 42. Alguns donan al verb *Haver* altre preterit imperfet del subjunctiu *haguera*, *hagueras*, *haguera*, &c. Mes, los altres verbs nol tenen; puix, no dihem de *Temer*, *temera*; de *Coneixer*, *coneguera*; de *Mereixer*, *meresquera*; de *Llegir*, *llegera*, &c. Si dihem alguna vegada *amara*, prenem esta veu dels castellans.

Nota á la pag. 149. En esta primera edició hi ha varietat en escriurer esta paraula *goths* ó *godos*. Los antichs escribian *goths*, y verdaderament es mes conforme al orígen *gothi*, y *godos* es pres dels castellans.

En lo demés en la pag. XVII del prefaci lin. 5 dialectich, *llegeix* dialecto. En la p. 9 lin. 11 llig *xexanta*, *setanta*. En la p. 27 lin. 7 de *axó*, á *axó*. En la pag. 39 lin. 2 *quant*, *quand*. En la pag. 52 lin. última Cumplau, Cumpliu. En la pag. 78 lin. 12 *quem* importa son, *sinéresis*, fora la coma. En la pag. 105 lin 14 snposat, suposat. En la pag. 112 lin. última : Sens las *donas* y los *vents* no hi hauría tants

torments. Sens las donas y los vents no hi hauría tants *torments*. En la pag. 120 lin. 18 ceutaures, centaures. En la pag. 177 col. 2. lin. 1 quel, que lo. En la pag. 206 lin. última aprendrer, apendrer. En la 208 lin. 17 No estan, en us per exêmple. No estan en us, per exêmple. En la pag. 216 lin. 7 y 10 soledad, soledat.

El author de esta gramática suplíca al lector, que essent esta la primera edició, se digne tenir present la Nota del prefaci pag. XVI.

LIBROS.

Esta Gramática se vende en Barcelona en la oficina de Juan Francisco Piferrer, impresor del Rey Nuestro Señor en la plaza del Angel, donde se hallarán tambien las obras siguientes del mismo autor.

Lecciones de leer y escribir, Ortografía y Estatutos de la escuela del Real Hospicio de la ciudad de Barcelona.

Cartilla metódica de la lengua castellana y latina, dedicada al Muy Ilustre Señor Don Blas de Aranza, Intendente del Exército y Principado de Cataluña.

Método para aprender la lengua latina sin las reglas del arte.

Gramática filosófica de la lengua castellana, que comprehende la analogía, sintaxìs, ortografía y prosódia.

Compendio de esta Gramática, para mayor comodidad de los niños.

Principios de la lengua castellana y francesa para instruir á los extrangeros, que pasan por esta ciudad de Barcelona.

Reflexìones oportunas para el uso y manejo de la lengua latina. Un tomo en octavo grande, que comprehende las reglas de la perífrasis y de la version lite-

ral, las figuras gramáticales, las partículas de Turcelino traducidas en castellano, la apología y varias observaciones para la inteligencia del estilo y elegancia de la sagrada Escritura, y las reglas generales para conocer los hebraismos, que conservó el autor de la Vulgata, obra sumamente útil á los jóvenes retóricos, que siguen la carrera eclesiástica.

El Naturalista, para desvanecer algunos errores, que han esparcido los franceses en esta provincia, durante su tiranía, se vende en casa de Juan Jordi, impresor.

Arte de hablar con Dios en la hora de la muerte. Se vende en casa de Antonio Brusi, impresor.

Inéditas.

Plan de educacion primaria, dispuesto por influxo del Excmo. Sr. Conde de Floridablanca

La Filosofía, en que se manifiestan las ridiculeces é ignorancias de algunos filósofos antiguos, modernos y liberales.

Pasatiempos de un gotoso en los ratos de tolerancia. Contiene doce visitas de un Cura y un Cirujano, físico-médico, hechas á un pobre, afligido de la gota.